

K 62.644
2

მ. სწავლ. გამოცემა, № 173

მესამე წიგნი

მეორე გამოცემა

მ. სწავლ. გამოცემა

ტფილისი.

ქალაქთა განვითარების სტამბა.

1919

ქ. შ. წერა-კითხვის გამ. საზოგ. გამოცემა, № 173

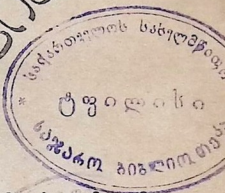
K62-644
2

მესამე წიგნი

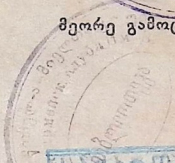
1128
2

საქართველოს სახელმწიფო
წიგნობა
წიგნობის ფონდის № 44034

არაგვესპიკელო

მეორე გამოცემა

საქართველოს
წიგნობის
ფონდის
წიგნობის

ტფილისი.

ქალაქთა კავშირის სტამბა.

1919

პატარა პეპელა

(ეტიუდი)

— მოიწი ჩემკენ, მოიწი!.. შენ-კი არა გცივა?.. მე-კი, აი, სიცვიისაგან მთლად დავიბუხე, ლამის არის გავშეშდე, სიცოცხლე შემიდგეს...— ეხვეწება პატარა, ფუნჩულა თეთრი პეპელა, რომელიც ყვითელ-ფოთლიან ჯაგს ამოჰფარებია, იქავე მჯდომ ჭრელ პეპელას და იმოდენა არაქათი აღარა აქვს, რომ თითონ მიიწიოს იმისკენ...

წვრილი ფეტვის-მარცვალა წვიმა-კი დაჟინებით თავს დასდის, და თან სუსხიანი ქარი უსისინებს...

— ლამის არის მთლად ზედ შეგდგე, სადღა მოვიწიო?!

— არ გებრალები?!— კვნესით შესძახა ფუნჩულა პეპელამ და ოდნავ პატარა ფრთები შეარხია...

— მებრალები, მაგრამ რა ვქნა, როდესაც მეც შენი დღე მადგას?!— გულ-მხურვალეებით უბასუხა ჭრელმა პეპელამ და ცალი ფრთა ზედ გადააფარა.

— ჰოო, ეგრე, ეგრე... ოხ, რა მადლობელი ვარ!..

— ეგებ, მართლა-და, რა სულელი გამოვდექი, იმათ რომ დავუჯერე!.. — გულ-ამოსკვნით წამოიძახა ისევ ფუნჩულა პეპელამ რამდენისამე წუთის სიჩუმის შემდეგ.

— რა იყო?.. როგორ?.. — ეკითხება ქრელი პეპელა და გადაფარებულ ფრთას უფრო უქუქავს.

— ეხლა რომ მაგონდება, — კანკალით ამბობს ფუნჩულა პეპელა: — სირცხვილით ვიწვი...

— არ მეტყვი, რა იყო?

— ჯერ ახლად თვალი რომ გავახილე, — დაიწყო ფუნჩულამ: — და არემარეს გადავაღლე, დავითვერი, სიამოვნების ჟრუანტელმა დამირბინა ტანში. ჩემ თვალ-წინ გადაშლილიყო... ბედ-შავს, ველარც-კი გამოამითქვამს იმისი სიმშვენიერე!.. ათას-ფრად აყვავებული მდელო, რომელსაც შიგ შუაში მიუჩხრიალებდა ანკარა კამკამა წყალი და ნაპირებს აპკურებდა თავის გამაცოცხლებელი წინწყლებით, გადაქიმულიყო ჩემ თვალ-წინ. ყოველ საგანს სინაზე, სიახლე ეტყობოდა. უთუოდ ისინიც ახლად იყვნენ გამოწვეულნი, გამოცოცხლებულნი, რომ პირველ მზის სხივზე მათ ცრემლვა დაიწყეს. მათი

ცრემლი მზის სხივზე კრთოდა, ელვარებდა, და ის ანკარა წყალიც უთუოდ იმისთვის მოსთქვამდა ისე ნაზად და სასიამოვნოდ... არემარე ჩემსავით დამთვრალი იყო სიცოცხლის პირველი სხივით და სტიროდა სიხარულით!..

„...ახ, რა კარგია!.. გამოვერკვიე თუ არა, უნებურად წამოვიძახე და არ ვიცი, როგორ და რად დავიწყე ნავარდობა... მართლაც, რა კარგი იყო!! ხან ერთს ყვავილს დავაკვდებოდი ზედ გულზე და ხან კიდევ მეორეს. მინდოდა, ყველას მივვალერსებოდი, ყველას გულში ჩავკროდი და ამისათვის არც ერთ ყვავილთან, არც ერთ მცენარესთან დიდხანს არ გავჩერებულვარ.

„ასე ვნავარდობდი, ვიდრემდის ბინდმა არ შემაყენა. ვიძახდი, რად დაბნელდა, რომ კიდევ მენავარდნა...

„გათენდა. ისევ ის ნავარდობა, ისევ ის სიამოვნება. ყოველ დღე ვსიამოვნებდი და სამწუხაროდ მხოლოდ ის მქონდა, რომ ღამეც არ შემეძლო სიამოვნება..

„ერთ ღამეს... ცოტა კიდევ ამომიჭუჭკე ფრთა... ეგრე, ეგრე... რანაირი სუსხიანი ღამეა!.. ჰო!.. ერთ ღამეს, მეთქი, ის იყო ბალახებში ჩავძვერი და ძილს ვაპირებდი, რომ

უეცრად რაღაც სინათლე თვალს მომადგა. გავიხედე იქით, საიდანაც შუქი მოდიოდა და, აღარც-კი მიფიქრნია, მაშინვე იქითკენ გავეშურე. რას ვხედავ?! ირგვლივ ისხდნენ... უთუოდ გენახვება სადმე: ისინი ხშირად დადიან მინდვრად და მათი მსგავსი პატარები ჩვენს ძმებს კიდევაც დასაქერად დასდევენ... რა გქნა, რამ დამავიწყა მათი სახელი?!

— ადამიანები?

— ჰო, ადამიანები!.. არ გასაშვებმა მათმა პატარებმა ერთხელ კინალამ დამიჭირეს... შემოსხდომოდნენ მაგიდას და ვახშმობდნენ... მაგიდას შუა იდგა რაღაც პატარა თეთრი, რომელსაც თავს დასობოდა მოელვარე, მოციმციმე ენა. მისი შავი ძარღვი ცოტათი წამოხზრილიყო და გაღვივებული წვერი გამოენაპირებინა... ახ, რა მშვენიერება რამ იყო!!.. ის, ის ჰფენდა არემარეს მკრთალ ნათელს... ის ატკბობდა იმ საზიზღრებს!.. პირველი შეკრთომის შემდეგ გავსრიალდი და თავს შემოვევლე... მისი სიახლოვე ვიგრძენ... ფრთა შევახე და... ოხ, რა ნეტარების ჟრუანტელმა დამიარა ტანში!.. სიმწვავე ვიგრძენ, მაგრამ ნეტარი სიმწვავე!.. ტანი მომეშალა და, დარეტიანებულმა, მსწრაფლ ძირს ფორთხიალი დავიწვე...

„... რა სულელები არიან ეს მწერ-
ბი: სიცოცხლეს თითონვე ისპობენო, წამოი-
ძახა ერთმა მაგიდის გარს მსხდომ ადამიანთა-
განმა და იატაკზე გადამანარცხა...

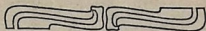
„ძალიან მეწყინა... სატრფო მთლად და-
მავიწყდა... „სულელები... მწერები!...“ ეს სი-
ტყეები-ლა მიტრიალებდნენ თავში... მოვიკ-
რიბე ძალ-ღონე და მედიდურად ავუფრინდი
მათ ცხვირ-წინ... მე დაგიმტკიცებთ, რომ მწე-
რები სრულებითაც არ არიან სულელები-მე-
თქი, თან ეს მივაძახე, და ის იყო და ის,
მას შემდეგ ყოველგვარ სიამოვნებას მოვშორ-
დი. ვერიდებოდი... „იგინი ჭკვიანები არიან,
სულდგმულთა მეფედ ითვლებიან, მაშასადამე,
უთუოდ სიცოცხლე სიცოცხლისთვის რაიმეს
წარმოადგენს-მეთქი,“ ვფიქრობდი და ყოველ-
თვის, როდესაც-კი შევნიშნავდი რაიმე სიმშვე-
ნიერეს, რომელიც მათრთოვანებდა, მიზიდავდა
და გულს მიტოკავდა, დღე იქნებოდა ეს თუ
ღამე, ვერიდებოდი, ვუფრთხობდი და, აი, სი-
ცოცხლე დავიცევი ამ სუსხიანი ღამისთვის. სი-
ცოცხლე შევინახე, რომ იგი ტანჯვით მომსპო-
ბოდა!... ოოჰ, თუ გადავრჩი ამ სუსხიან ღამეს...
მაშინ... მცირა... მცირა... მაშინ...—შესწყვი-
ტა ფუნჩულამ ამბავი. ქრელი სმენად იყო გა-

დაქცეული. დიდხანს ელოდა, ფუნჩულა რას იზამდა, თუ იმ ღამეს გადარჩებოდა, მაგრამ იგი მხოლოდ გაუგებრად წრიპინებდა. ჩქარა წრიპინიც შესწყდა...

— მაშინ რას იზამდი?! — ჩაეკითხა მოთმინებიდან გამოსული ჭრელი პეპელა, მაგრამ ფუნჩულა სდუმდა.

ჭრელმა პეპელამ შეარხია ფუნჩულა. ფუნჩულა ძირს ჩაგორდა.

— ველარ გადარჩა ამ ღამეს!.. — მწარედ წარმოსთქვა ჭრელმა პეპელამ და ღრმა ფიქრებს მისცა თავი.

ბუნების მეტენი

(ეტიუდი)

I

— ხედავთ, გეყურებაათ?! — თამადამ კე-
კლუცად მორთულ ტყესა და მინდორზე და
ტკბილად მოჩუხჩუხე ნაკადულებზედ ხელი მიიშვი-
რა:— როდესაც ყოველსავე ამას თვალყურს
ათხოვებთ,— განაგრძო თამადამ,— და როდეს
არ ათხოვებთ?! ყოველთვის, მაშინ, ვფიცავ...
მაგრამ რა დავიფიცო?!.. ჰმ!.. ვფიცავ კაცო-
ბრიობას, კაცობრიობას ვფიცავ-მეთქი, რადგა-
ნაც ადამიანისთანა ამ ქვეყნად არა არის-რა.
ადამიანი მეფეა ბუნებისა. მისთვის არის ყოვე-
ლივე დაბადებული, ყოველივე მისთვის არსე-
ბობს. იმას ვამბობდი: როდესაც ყოველსავე
ამას თვალ-ყურს ათხოვებ, ძალა-უნებურად შენ
თავს, ესე იგი, ადამიანი თავის თავს მეფედ
გრძნობს. აბა შეხედეთ ამ მდელოს, ტყეს, რო-
გორ თქვენ თვალს ნაზად ეტრფის, ეალერსფ-
ბა, ან ყური დაუგდეთ მათ ოდნავ მოძრაობის
ხმას და ან კიდევ ამ ნაკადულის ჩუხჩუხს, რო-
მელი უმაღლესი მუსიკა დაატკბობს თქვენს სმე-

ნას, როგორც ეს?! რომელი ხელოვნური დეკორაცია გააღიზინებს თქვენს თვალს, როგორც ეს?! ესე: ეს ბუნებაა...—თვალი გადაავლო არემარეს და უეცრად დაინახა იქვე ახლოს ვირი, რომელიც ყურებ-წინ-წამობერტყილი ქანდაკებასავით უმოძრაოდ იდგა და გაშტერებული გაიცქირებოდა. ამ არსებამ მასალა მისცა კიდევ უფრო გაეფართოვებინა თავისი სიტყვა:—განა მარტო უსულო ბუნება! მას ემსახურება ყოველი სულდგმულიც. აგერ, გეყურებათ ფრინველთ ჟღივილი?!.. ისინიც ადამიანს ემსახურებიან. თუ არ ემსახურებიან, შეუძლიან ადამიანს დაიმორჩილოს ყოველი სულდგმული და იმსახუროს, როგორც აგერ ის ვირი, რომელიც ფილოსოფოსი თავით ჩაფიქრებულა...

მოსადილეთ ყველამ გაიხედეს ვირისკენ და ხითხითი ასტეხეს. ყველას მოეწონა თამადისგან ვირის დახასიათება.

ვირმა ყურები სცქვიტა, როდესაც თამადამ იგი ახსენა, და მის ხსენებას რომ ხითხითი დაატყდა, ისევ პირვანდებულად გაშტერდა.

— მაშ, ყმაწვილებო და ქალებო, — გაგულადებულმა თამადამ ხმა-მალლა დაიძახა: — გაუმარჯოს ადამიანს, რომელსაც ემსახურება ბუნება, და მასთან ერთად ჩვენც გაგვიმარჯოს!

— გაუმარჯოს, გაუმარჯოს, ურაა! — ერთ-
ხმად დაიძახა ყველამ და სავსე ჭიქა გამოსცალა.

ამ სადღეგრძელოს შემდეგ ქალები გასასე-
ირნებლად წამოიშალნენ. ყმაწვილები, თუმცა
მათ კიდევ ბაასი და ღვინის სმა უნდოდათ, რა-
ღას იქმოდნენ, იგინიც წამოდგნენ. ერთ მათგანს
მოაგონდა, რომ თამადას სადღეგრძელო არ და-
უღევიათ. ამით ისარგებლა, რომ ერთი ჭიქა
გამოეცალა. შეივსო ჭიქა და დაიძახა:

— ყმაწვილებო, დაიცადეთ!... ეს ჩვენი
თამადის სადღეგრძელო იყოს!

— ოოო, გაუმარჯოს ჩვენ თამადას! ურააა!
— დაიძახეს თითქმის ყველამ ერთად.

— ურააა! — თავისებურად დაიუროყინა მათ-
თან ერთად ვირმაც და ყველას ხმა დაჰტარა.

— ურააა! — ხელმეორედ დაიძახა ერთმა
მათგანმა ხარხარით. — ფილოსოფოსიც გვეთანხ-
მება.

— ურააა! — ყველა ხარხარით ყვიროდა
ურას.

ვირსაც უროყინი არ შეუწყვეტია.

II

ცელქობენ, ხტიან ნაზნი არსებანი, ყვა-
ვილებში იფლობიან და ვინ ვის ეტრფის: ყვა-

ვილნი ქალთ თუ ქალნი ყვავილთ, ეს ძნელი გამოსაცნობია.

თითქოს თამადის აზრი მართლდებაო, ბუნება მათ სიამოვნებას და ამაყობას ხელს უწყობს. აქნობამდის მოკრიალებული ცა წაიფერფლა და მზის მწვავე სხივები გაანელა.

დასრიალობენ. დახტიან. მათმა სიცილ-კისკასმა არე მოიცვა. ხან „თავ-დავლას“ თამაშობენ, ხან კიდევ „ნიშხა-ნიშხა, ვისი ქალის“ და ხან კიდევ რას არა...

თამადა თამაშობებშიაც თამადობს. იგი მეთაურობს. თამადას არც ვირი დაავიწყდა. იგიც ჩაურია ბოლოს ფერხულში. მოახტა და გაიჯირითა. თამადას სხვებმაც მიჰბაძეს. ქალი და ვაჟი ერთი ერთმანეთს აღარ აცდის. ყველა ვირის ტვირთად ხდება. მხიარულობენ. ვირი წარბ-შეუხრელად ემსახურებათ. ბევრი ვაი დასტეხია თავს და ეს წვალება მისთვის სულ უბრალოა....

მეფობს ადამიანი. ყველა მისი მორჩილია, როგორც თამადამა სთქვა, და რად არ უნდა იმეფოს?! არემარე, ყველა სულდგმული მას ემორჩილება, მისთვის, მის სასიამოვნოდ არის დაბადებული და სულელი იქნება, თუ არ ისარგებლა და არ დაიმორჩილა მთელი ბუნება...

ბუნება!.. დიდებული ბუნება, მისი დიდებული კანონი ადამიანის ხელთ არის!.. „როგორც ადამიანს სურს, ფიქრობს თამადა და მასთან ერთად მისი მოძმენიც: ისე დაატრიალებს ბუნების ჩარხს: უნაყოფო ნიადაგს გაანოყიერებს და სადაც ქვისა და რიყის მეტი არა იყო-რა, იქ მშვენივრად შემკულ მცენარეულობას მოიყვანს, მოაშენებს ცხოველთა და ამოძრავებს ნაკადულს; იქ, სადაც არწივთაც უძნელდებათ მისვლა, ადამიანი გზას მიიტანს და აახმაურებს ბუნებას. სადაც სიმშვენიერება, სადაც გული სიამით გაიშლება, იქ ადამიანს შეუძლიან სიკვდილი დაბადოს, იგი გაანადგუროს და გააოხროს, თუ-კი მისი გონება მოითხოვს. მაშ გაუმარჯოს ადამიანს — ბუნების მეფეს!..“

ისევ ის კისკასი, მზიარულება და ვირის მორჩილება...

III

არე-მარე მთლად ჩამოზნეოდა. ბუნებამ სული გაკმინდა. ფოთოლიც-კი არ იძვრის. ალგზნებული და სიამოვნებით გატაცებული ადამიანი არემარის ცვლილებას ვერ ამჩნევს, რომელიც თან-და-თან კუმეტდება და იქუშება...

ხითხით-კისკასი მათი-და არღვევს არემარის
დუმილს... თითქოს თავიანთ საქციელით ბუნე-
ბას უმკლავდებოდნენ და მის შუბლ-შეკრულო-
ბას არად აგდებდნენ, სიცილადა არ ჰყოფნიდათ,
• რითაც ბუნება უფრო ბრაზდებოდა და მოთმი-
ნებიდან გამოდიოდა. არა, არ სცხრება ადამიან-
ნი. კიდევ ხითხითებს, კიდევ კისკასობს და თან
ვირსაც დაარბევინებს...

„...ადამიანო, დასცხრი, დაწყნარდი!.. —
ყოველის მხრით ეჩურჩულება არემარე: — გეყო-
ფა სიჯიუტე. კმარა, მონახე შენი ბინა და...

„მაშ კიდევ ჯიუტობ?!. აჰა, ჯერ ესა
სცადე!..“ — უეცრად გაიძვ: ცა ცეცხლის ხა-
ზით, დასწყვილა ზევიდან და გრგვინვით განვ-
ლო კიდი-კიდე.

აილუფხა არემარე. თითქოს ცის ამ ნი-
შანს მოელოდაო, რომ მთლად არეულიყო და
ახმაურებულიყო...

გრიგალმა მოიცვა ყოველი არსება და შე-
უბრალებლად შხეპავდა. მეტის-მეტად შეწუხე-
ბული დიდრონი ხეები, აგერ, როგორ კვნესით
და გოდებით ერთი-ერთმანეთისაკენ იხრებიან,
რომ ერთმანეთთან ჩახვეულნი გაორკეცეხულის
ძალით დაუხვდნენ მედგარ გრიგალს, მაგრამ
გრიგალი არ აცლის გადახვევნას. თითქმის ტო-

ტები შეახეს ერთმანეთს. ტოტების გახლარ-
თვისაც აპირებდნენ, მაგრამ ამ დროს გრი-
გალმა შუაში გაუელვა და ისევ-ისე კვნესა-ვაე-
ბით, წყევლა-კრულვით და სასოწარკვეთილები-
თი გმინვით განშორდნენ ერთმანეთს...

ჯერ ისევ პირველ გაელვებაზე და ცის
გრგვინვაზედვე ბუნების მეფენი შეკრთნენ. მა-
თი უდარდელი კისკასი კივილით შეიცვალა.
ერთი მშვენიერთაგანი, რომელიც ვირით მიჯი-
რითობდა, გაელვებაზე კივილით დედამიწას
გაერთხო. მისი კივილი არავის გაუგონია. მხო-
ლოდ ვირი, როდესაც ქალი ჩამოვარდა, მიტ-
რიალდა მისკენ და მწარის ღიმილით მზერა და-
უწყო...

„სადაა თქვენი მედიდურება, ბუნების მე-
ფენო?!... რატომ...“

გრიგალს წვიმა და ჩქარა ხშირი, საშინე-
ლი ხშირი და თანაც მსხვილი სეტყვა მოჰყვა...
მაშინ ბუნების მეფეთ თავის სორო სამშობლო-
ზე უძვირფასესად უღირდათ. სად წასულიყვნენ,
აღარ იცოდნენ. ვინ ვის ეფარებოდა, აღარ
იცოდა. ეხლა ყოველ მათგანს აზრად მხოლოდ
ის-ლა ჰქონდა, რომ ერთი-ერთმანეთს ამოთა-
რებოდნენ და სხვისა გვერდები სეტყვისთვის
მიეგებებინათ, იმის მიუხედავად, სუსტი არსები-

სა იქნებოდა ეს გვერდები ფარად თუ მძლავრისა. სამარცხვინო მათი კივილი იფარებოდა არემარის გმინვით. ერთი ერთმანეთისა არა ეყურებოდათ-რა...

IV

დაწყნარდა ბუნება. ფოთოლიც აღარ ირხევა. მხოლოდ მოისმა ხეების ხრიალი. მთებიდან მომსკდარი ნიაღვრები ქუხილით მიექანებიან ქვევით. მოშავზნელებული ცა დაიშაშრა და ნაშაშრებიდან მზემ გამოიჭვრიტივა. ამოლუფხულ ბუნების მეფეთ გული მოეცათ, ისევ დაუბრუნდათ იმედი. სასოწარკვეთილთ, მხდალთ, მზის სხივების დანახვაზე, მედიდურობა ისევ დაუბრუნდათ...

— ახ, მიყვარს ბუნების ამგვარი ბობოქრობა!.. — დაიწყო თამადაშ.

— მე გულ-ხელ-დაკრეფილი ვიდექი და ცას მაღალი ხმით შევძახოდი: „ჰა, უფრო სასტიკად, უფრო სასტიკად დასჭყივლე-მეთქი...“ — ამბობს მეორე.

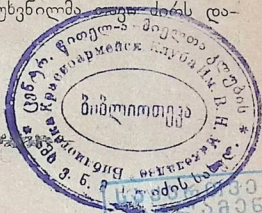
— ვერ წარმოიდგენთ, — ამბობს ქალი: — რომელიც ვირიდან გავდმოვარდა: — რა მშვენიერი სურათი იყო!.. ნეტავი კიდევ დიდხანს ეგრილა ცას, ნეტავი ჩქარა არ შეწყვეტილიყო!..

მე ჩემს დღეში არ დამავიწყდება ეს დღე. ამის-
თანა სიამოვნება ერთხელ არ გამომივლია...

ერთი ერთმანეთს აღარ აცდობდნენ შთაბე-
ჭდილების გამოთქმას. ყველა მათგანს კარგად
გრძნობდა, რომ სინამდვილეს არ ამბობდა
ნამდვილი შთაბეჭდილება იფარებოდა. ვერც
ერთს მათგანს ვერ გამოეჩინა იმოდენა მოქალა-
ქობრივი ძალა, რომ სინამდვილე ეთქვა, და
ყველა მათგანი სცდილობდა, თავისი სიმზღალე
და სილაჩრე გაექარწყლებინა...

ველარ მოითმინა ვირმა, რომელიც მოწმე
იყო მათი მედიდური სიტყვებისა, სილაჩრისა
და ცრუბენტელაობისა, ბრაზ-მორეულმა ძლიე-
რად დაიყროყინა, რომ მათი საზიზღარი ბაქიო-
ბა შეეწყვიტა...

— ოჰ, ჩვენი ფილოსოფოსი რაღაზედაც
გვიწყრება!... — უნებურად წამოიძახა ქალმა,
რომელიც ვირიდან ჩამოვარდა პირველ გაელ-
ვებაზე და შუბლ-შეკმუხვნილმა თავს ძირს და-
ხარა...

1262649
2

„მ ი წ ა ა...“

I

— ბედშავს, გული ასე რაზედ მიკვნესის?—
ხმა-მალლა დაიძახა ბერამ და ყრუდ, სულ ყრუდ,
ხველა აუვარდა.—ბაბაი, რა უბრალოდ ფუჭ-
დება ჩემი სიყმაწვილე! —განაგრძო ხმა-მალლავე
ბერამ,—როდესაც ნახველი ამოიღო და ცივი
ოფლი ხელის მოსმით შუბლიდან მოიწმინდა.

ბერამ თვალი გადაავლ-გადმოავლო გამუ-
რული შუშისანი მხრჩოლავი ლამპრით ბუნდად
განათებულ კარგა დიდ ოთახს და მწარის ღიმი-
ლით თავი გაიქნ-გამოიქნია, როდესაც ძლი-
ვას გაარჩია ქერახებივით დაყრილი დაბორკი-
ლი ტუსაღები, რომელნიც უსუფთაობის შვი-
ლთა—სხვა და სხვა მწერთა გამო მოუსვენრად
მოძრაობდნენ. ხშირად იცვლიდნენ გვერდს,
ხელებს დაუღალავად ამოქმედებდნენ და ზოგი
ძილში, ზოგი კიდევ ცხადლივ თავისდა უნე-
ბურად კბილთა ღრქენით ლოცვა-კურთხევას
უგზავნიდნენ...

ვის? მწერებს, ბუნებას, თავიანთ ბედს
თუ სხვას ვისმე?

თითონაც არ იცოდნენ, ვის? ისე გულის მოსაფხანავად, შეგუბებული ვარამის წამოსანთხევად...

ბერა თავ-ჩალუნული ისმენს კვნესა-ღრქენას, ბორკილთ ჩხარუნს, ლანძღვა-გინებას და მწარე ღიმი ტუჩებიდან არა შორდება...

„...ასე არსად ამკვნესებია გული, — უსიტყვოდ იძახოდა ბერა ხმაურობის დროს: — რას მიქადი, გულო, რას? ამაზე უარესი ხომ არა დამემართება-რა! იყუჩე... უჰუ, უჰუ... იყუჩე, გულო, დაწყნარდი, გულო!.. უჰუ, უჰუ!..“ შეწყვიტა უსიტყვოდ ბაასი თავის გულთან: ხველამ ნება აღარ მისცა განეგრძო.

დიდხანს ახველა ყრუდ, ხმელად და ძლივს ამოიღო ნახველი, რომელმაც ტუჩები შეუღლება.

ბერა არ შეშინებულა, რადგანაც სამი თვე მეტია ეს ემართება: სიკვდილს დიდი ხანია მოეღის.

დაატუსაღეს თუ არა, მაშინვე იმედ-გადაწყვეტილმა შესდგა ფეხი: მე ხომ ცოცხალი ვეღარ გამოვალო! მაშინვე ესა სთქვა და აღარც მოჰფენია მის გულს სიმხიარულის შუქი ამის შემდეგ.

ერთ წელიწადს გასტანა ამის საქმის გარ-

ჩევამ. წლის თავზედ გადაუწყვიტეს ციმბირის მადნეულობაში მძიმე მუშაობა...

ბერა დაწყნარდა. ხველაც შეუდგა, თავი კედელს მიჰყუდა, ეგონა, დაიძინებდა, მაგრამ გული ისევ აუფორიაქდა...

— დედავ, დედავ, შე ბედშავო, რა მოელის შენს შვილს?! — სასოწარკვეთილებით წამოიკვნესა და სული ყელში მოებჯინა.

თვალები ხელის გულით მიიჭულიტა, თითქოს ესენი იყვნენ დამნაშავენი მის მოუსვენრობაში. ისევ ის ღრქენა, ისევ ის ლანძღვაგინება, ბორკილების ჩხარა-ჩხური მოისმის ოდნავ განათებულ ოთახში. ბერა-კი თვალებს იჭყლეტს და სასოწარკვეთილებით ეკითხება თავის გულს: რას მიქადი, გულო, რას?..

— სიკვდილს, ბერა, სიკვდილილს? — შემოესმა ბერას უცნაური ხმა.

— ჰაა?! — საჩქაროდ წამოიჭრა ფეხზედ და გაბრწყინვებული თვალები სარკმელს მიაპყრო.

— სიკვდილს, ბერა, სიკვდილილს! — ისევ იმ ხმამ, იმავე კილოთი გაჰკივლა გარედ და უკანასკნელი ხმა სადღაც შორს მისწყდა.

შემოდგომის სუსხიანი ქარი-კი გამალებული ებრძოდა რკინის უჯრედებით დაცულს პატარა სარკმელს და უხვად ასხამდა მის მინებს წვიმას...

— სიკვდილილს!

— არა, არა, ლომისის მადლმა, სიკვდილისა არ მეშინის, არა! გულჩაწყვეტით უპასუხა ხმას.

— ბერა, ვის ესაუბრები?—გაკვირვებით დაეკითხა მეზობელი, რომელიც ბერას უკანასკნელ მოძრაობას თვალ-ყურს ადევნებდა.

— გივარგი, გივარგი! იქიდან ვილაც მიკივის „სიკვდილს“, მაგრამ სიკვდილისა არ მეშინის!—საჩქაროდ გამოელაპარაკა გიორგის და ხელები დაუჭირა.

— ვინ უნდა...

— გივარგი, სხვა რამ უბედურებას მიქადის ჩემი გული. ასე არ უკვნესია, არა, არა!.. სიკვდილი ხომ ჩემი ხსნა იქნება, გივარგი!

— ბერა, რას უნდა გიქადოდეს ამაზე უარესს?! აბა რას უბნობ, შე ბეჩავო! ცოტა ტანჯვა გაქვს, რომ შენც შენი თავი არ სტანჯო!

— არა, გივარგი, არა! სხვა...

— კარგი, იყუჩე!..—უძილობა გიშვრება.

II

— ბერა, ბერა!.. საწყალს, რა მაგრა სძინავს. ბერა, ჰაი, ბერა!—გაღვიძება დაუწყო დი-

ლა აღრიანად გიორგიმ, როდესაც მათთან
ბრაზა-ბრუნით დარაჯნი და უფროსი შემოვიდ-
ნენ.

— საცოდავს ძლივას ჩაეძინა განთიადისას
და ისევ ჩქარა-კი უნდა გამოვალვიძო...

ტუსალები საჩქაროდ წამოიშალნენ. უა-
რესი ჩხარა-ჩხური ასტყდა ბორკილებისა, რასაც
ტუსალების ხმა-მალლა ბუზლუნი და ყაყანი
უერთდებოდა.

— გაჩუმდით!...—დაჰყვირა ერთმა დარაჯ-
თაგანმა, რის შემდეგაც სწრაფ სიჩუმე ჩამოვარდა.

— პეტროვ, გალკინ, მამედ-ოღლი!...
ამოიკითხა უფროსმა.

სამი ტუსალი ახლოს მივიდა და იმის წინ
თავებ-ჩაღუნული დადგა.

— გაჩხრიკეთ, — უბრძანა თანამხლებლებს
უფროსმა.

საჩქაროდ გააძრეს ტანისამოსი; სულერ-
თიანად გაახლოდშობილეს და ტანისამოსის
ყოველი ნაქერი გაჩხრიკეს. მერე პირი და ყუ-
რებიც-კი გაუჩხრიკეს იმ აზრით, ვითომ იქაც
შეეძლოთ რისამე დამალვა. თითონ უფროსი
სასტიკად ადევნებდა თვალ-ყურს.

— ბერა, გაიღვიძე! — გაბედვით შეარხია
გიორგიმ და ხელი გამოსწია.

— რაია, გივარგი?! — გამოღვიძების უმაღლესი ფორმით დაეკითხა ბერა და ფეხზე წამოდგა...

— მაგათი ბარგიც გაჩხრიკეთ! — უბრძანა უფროსმა, როდესაც მორჩნენ ტანისამოსისა და სხეულის გაჩხრეკას.

— ბერა, ხომ არა გაქვს-რა? თუ გაქვს რამე, დამალე, თორემ წაგართმევენ.

— რაი უნდა მქონდეს, შენი კვნესა-მე?! — ნაღვლიანის კილოთი უპასუხა ბერამ.

— როგორც ეტყობათ, დღეს გაგვეზავნიან აქედან; იმისთვის გეჩხრეკენ, — ცოტა სიჩუმის შემდეგ ჩაილაპარაკა გიორგიმ.

— სადღა უნდა გაგვეზავნონ?! უჰუ, უჰუ! რით ვერ მიველით?..

— უჰ, ჩემო ბერავ, ჯერ შორსა ვართ. ციმბირამდის ჯერ დიდი გზაა.

— ეჰ, სადაც უნდა გამგზავნონ! მე ხომ სამი პარასკევი აღარ მიდევს წინ...

— ბერა, ბერა, გული რისთვის გაგტეხია?! მე, აი, მეორედ გგზავნიან და გულს არ ვიტეხ. შენ-კი, შვილად შემფერი, ისე ყმაწვილი ხარ და ეხლავე იმედი დაგიკარგავს!

— რაღა იმედი მექნების! ნახევარი კაცი დავილიე ამ ორ წელიწადს.

— ობლაიძე, შუბინ, ბუჭური! — გამოიძახა უფროსმა ახალი სამი კიდევ. წინანდებლები-კი თოფებით შეიარაღებულ ჯარის-კაცებს გარდასცა. წარუდგნენ უფროსს წინ ბერა, გიორგი და შუბინი.

თანამხლებლებმა უფროსს ბრძანება აღარც-კი აცადეს, მაშინვე ჩხრეკა დაუწყეს. ბერას უბიდან ჭრელი ცხვირსახოცი ამოაცალეს, რომელშიაც რალაცა ფხვიერი იყო გამოკრული. იქით გადასდეს. მთლად გაჩხრიკეს. ისევ ჩააცვეს. ახლა ბარგი უნდა გაესინჯათ. ამ დროს უფროსმა ხელი წამოავლო ბერას ცხვირსახოცს, გამოხსნა და ცნობის-მოყვარეობით მზერა დაუწყო.

— ეს რა არის? — ცოტა სიჩუმის შემდეგ დაეკითხა უფროსი ბერას.

— მიწა!..

— რა მიწა?

— ჩემი ქვეყნის მიწა. ანანურს რომ ამოვიარე, იქიდან წამოვიღე; ჩემი სოფელი იქავა.

— მერე რად გინდა!..

— მე, შენი კვნესამე, ამ ქვეყანაში მოვკვდები. გული ამას მეუბნება. მინდა სიკვდილის წინად გულზე დავიყარო, რომ ჩემი ქვეყნის მიწა თან ჩამყვეს, — ბერამ თითქმის ცრემლ-მორე-

უღმა უბასუხა და ლმობიერად დაუწყო მზერა უფროსს.

გიორგასაც თვალეზზე ცრემლები მოადგა, როდესაც უფროსს ბერას სიტყვებს უთარგმნიდა.

— სისულელეა! გიცნობთ, რა შვილებიცა ხართ! თქვენ...

ნუ იზამ მაგას, შენი კენესა მე! — შებღავლა ბერამ და სწრაფ უფროსს ხელიდან ცხვირსახოცი მიწით წაგლიჯა, როდესაც იმან მიწის გადასაყრელად ხელის გაქნევა დააპირა.

— რაია, შე დალოცვილო, მიწაა სხო ხო არა არი-რა?! — ევედრებოდა ბერა და თან მიწას გულზედ იკრავდა.

უფროსს არ მოეწონა ბერას ამ გვარი საქციელი, თვალეზი აენტო, სახის ძარღვები საშინლად დაეჭიმა და ბრაზ-მორეულმა იქექა:

— ეხლავ გადაყარე!

ყველა იქ მყოფთ ყურადღება მიიქცია უფროსის გრგვინვამ. ყველამ სული გაკმინდა და ცნობის-მოყვარეობით თვალეზის ცეცება დაიწყო.

— ლომისის მადლმა, მიწაა!...

— გადაყარე მეთქი! — უფრო მკვახედ დაუყვირა.

უფროსის მეორე დაყვირებაზე მსლებლები მისცვივნენ ბერას; უნდოდან ცხვირსახოცი წაერთმიათ, მაგრამ უფროსმა შეაყენა.

— თავი დაანებეთ!.. ეგ ეხლავე წამოაქციეთ და იმდენი ურტყით წკებლები, რომ თითონვე გეხვეწებოდეთ გადაყრას.

გიორგის ტანში ჟრუანტელმა დაუბინა. კარგად იცოდა გიორგიმ, თუ რას ნიშნავდა გაწკებლა და მისთვის ხმის კანკალით შეევედრა ბერას:

— ბერა, ბერა, თავს ნუ იკლავ!.. მიაშავე და მორჩი!..

-- გივარგი...

სიტყვის გათავება აღარ დააცალეს. ბერა საჩქაროდ წამოაპირქვავეს: თავი და ფეხები ოთხმა კაცმა დაუჭირა, ორმა-კი რიგ-რიგობით რაც ძალი და ღონე ჰქონდათ კარგა მოზრდილი გრძელი წკებლების კონებით ცემა დაუწყო.

პირველ დარტყმაზედ ბერამ შეჰკივლა; მერე-კი მხოლოდ გმინავდა, ვიდრემდის ხმა სულ არ მიუწყდა.

მთლად დაეფლითა რბილი ნაწილი... წკებლებს ხორცი თან ასდევდა. სისხლი-კი სჩქეფდა და სწუწავდა ახლო მყოფთ. რამდენიმე წვეთი უფროსსაც მოხვდა...

„უ! უ! უ!“ — გუგუნებდა ტუსაღთა ბრბო და ტალღად იწევდა წინ, მაგრამ შეიარაღებული დარაჯნი მკაცრად არღვევდნენ ტუსაღთა ტალღას...

ბერას ხმა მისწყდა. ლეშად-ლა ეგდო ბერა.

— მოკვდა, მოკვდა! — სასოწარკვეთილებით გაიძახდა გიორგი და ცრემლად-ლა იღვრებოდა, რადგანაც მეტი აღარა შეეძლო-რა.

— კიდევ რო არ უშვებს! — გაკვირვებით წამოიძახეს მხლებელთ, როდესაც გონება მიხდილი ბერა გადმოაბრუნეს და ხელსახოცის განთავისუფლება დაიწყეს.

— ამისთვის რასა ჰკლავთ?! აჰა! — გიორგი მივარდა ამ სიტყვებით, საჩქაროდ გახია ცხვირსახოცი და სულ ერთიანად გულზე დაუბნია მიწა.

— ყოჩაღ, ბუჭური! — მოუწონა უფროსმა, რომ მისი სურვილი ამაღ მოიყვანა აღსრულებაში.

„უ!... უუ!... უუ!“ — გმინავდა მაინც ტუსაღთა ბრბო.

— ვინც ურჩობას გამოიჩენს, ამ დღეს დავმართებთ! — მრისხანედ მიმართა ტუსაღებს უფროსმა.

„უუ!... უუ!“ — უფრო უარესად წაიგმინეს ტუსაღებმა.

— ეს-კი ცალკე ოთახში გაიტანეთ, მერე გავეჩხრიკოთ დანარჩენები.

— მეც ამასთან მომათავსეთ, შენი კვნესა-მე, იქნება მობრუნდეს, მოვეხმარები...

— კარგი!.. ესეც იქ შეიყვანეთ! — უბრძანა დარაჯებს გიორგიზე თითის მიშვერით და გარედ გავიდა...

III

— ბუქური გონს არ მოსულა? — შემოაღო თუ არა კარი, დაეკითხა დაბალი ხმით უფროსი და იქავე კარებთან შედგა, რადგანაც ოთახის სიპატარავის გამო ადგილი აღარ იყო, წინ წამდგარიყო.

— თქვენ ბრძანდებით?! — განცვიფრებით დაეკითხა ბუქური, რადგანაც სრულებით არ მოელოდა უფროსის შემოსვლას.

„ამ ერთი საათის წინად უწყალოდ გააწყებლინა, — უეცრად გაუბრძინა თავში გიორგის: — და ეხლა-კი კითხულობს: გონს არ მოსულაო. თუ შეინანა?!“

— როგორ არის? — ჰკითხა ხელმეორედ უფროსმა, რაკი პირდაპირი პასუხი ვერ მიიღო.

— ჯერ გონება არ დაჰბრუნებია. უაზროდ რაღაც სიტყვებს გაიძახის.

— აბა, რა კარგია სიჯიუტის გამოჩენა?!
ერთი მუქა მიწისთვის რაზე იკლავდა თავს? —
იმ კილოთი უთხრა უფროსმა, თითქოს გამარ-
თლებას სთხოვს გიორგისო.

— ეჰ, შე დალოცვილო...

— უუ!.. ჰ! ჰ!.. — უეცრად წამოიკვნესა
ბერამ და ქვითინი მორთო...

— ბერა, ბერა, რა გატირებს? — მაშინვე
მიუჯდა გვერდით გიორგი და ჩაეკითხა.

— წაიღეს, წაიღეს?! — ქვითინებდა ბერა
და თან ცარიელა ცხვირსახოცსა ფლეთდა.

— ბერა!..

— გივარგი, რად მიეცი, რადა? — მოკრია-
ლებული თვალები მიაშტერა გიორგის და, თუ-
კი რამ-ღა შეეძლო, მაგრად დაუჭირა ხელები.

— ბედ-შავო, როგორ დავანებებდი?! —

— მაშ რა უყავი?

— გულზედ გაყრია!

— ჰა?! — სწრაფლ ხელი გულზე მოისო ბე-
რამ, უბეში ჩაიყო და მიწა შეაგროვა. — გი-
ვარგი! — აღტაცებით წამოიკვნესა და გიორგის
ხელს დაეკონა.

— რადა ტიროდა? — შეეკითხა უფროსი,
როდესაც ბერამ თვალები მილულა.

— მიწა მოიკითხა.

— მიწა?! შემოვატანინებ, უთხარით, ის მიწაა-თქო.

— არას უშველის. ეხლა აღარ უნდა.

— რო კიდევ მოიკითხოს?

— აღარ მოიკითხავს. იპოვა მიწა.

— როგორ?..

— წელან გულში ჩავუბნიე. ამის სურვილი ავასრულე. მეტიც არა უნდოდა-რა.

— მერე მაგან რა გაიგო? უგონოდ იყო.

— ეხლა ვუთხარი და ამისთვის დამშვიდდა.

— ბუჭური, შენ ეშმაკი კაცი ყოფილხარ. მეგონა, ჩემი სურვილი შეასრულე, თურმე მაგისი შეგისრულებია.

— ორსავე. ეგრე რომ არ მექნა, მომაკვდავს კიდევ დასტანჯავდით.

— ჰაა, ბუჭური, ექიმისთვის გავგზავნი, იქნება მოსულიერდეს!

— არა, არა, შენი კვნესამე, ტყუილად დასტანჯავს. ამას სააქაოს პირი აღარ უჩანს. აბა, ამას დახედე!—გიორგიმ ამ სიტყვებით კარგა ბლომად ნახველში შერეულ სისხლზე მიუთითა.

— ეგ რა არის?

— ნახველი!

— ეხლა მოუვიდა?—განცვიფრებით ჰკითხა

უფროსმა და განცვიფრებითვე განაგრძო კითხვა:—გულში ხომ არავის უცემია?

— არა, ეს კარგა ხანია სისხლს იღებს.

— საწყალი, ქლექი ყოფილა!.. მერე რა ახალგაზდაა!..

— ახალგაზდაა, საწყალი!..

— ეხლავ, ეხლავ წამოვალ!..—თვალეხ მი-
ლულულმა წაილაპარაკა.

— რას ამბობს?

— ბოდავს თავისთვის.

— მაშ, საწყალი, ჩქარა მოკვდებოდა, თუ
ქლექია?

— ორი პარასკევი აღარ ედო წინ.

— საწყალი! რო მცოდნოდა, არ ვაცემი-
ნებდი... რძეს გამოგიგზავნი, დააღევიანე.

— კარგი იქნება.

— მაშ ნახვამდის, რძე თუ შინ არა მაქვს,
მოვატანინებ და ჩქარა შემოგიგზავნი.

— ეგრე,

უფროსმა კარი გაიხურა. გიორგი კედელს
მიეყუდა და უმწეოდ მზერა დაუწყო ბერას,
რომელსაც ტუჩები ხან ღიმად ეშლებოდნენ და
ხან კიდევ მრისხანედ ეკუმვოდნენ...

— გივარგი, ხედავ მამა-ჩემს?

— მამა-შენს აქ რა უნდა? უფროსი იდგა ეხლა და წავიდა.

— ეეეჰ! მამა-ჩემს ვერა ვცნობ, თუ?! მიდის!.. მამი! — სასოწარკვეთილებით წაიკვნესა და თვალები ისევ მილულა.

გიორგიმ პირი მოარიდა და უჩუმრად ცრემლები ცერა თითით მოიწმინდა...

--- ბერა, ბერა, საით მიექანები?

— აუუ, შენი კვნესამე, საიდან გამომეცხადე?! რამდენი ხანია, გოგოვ, დაგეძებ და ეხლა-კი მოულოდნელად წინ დამხვდი!

— რაისთვის დაგქირვებივარ, რომ დამეძებ?!

— თინავ, თინავ, ლამის არის დავილიო და შენ-კი მკითხავ, რაისთვის დაგქირვებივარო.

— ხა, ხა, ხა, ბერა, ეგ რა გაცვია?!

— ეს, რაი ვიცი, მგონი, სამგზავროა, აი თანა მაქვს ტანისამოსი. შენთვინაცაა, აი, ბოხ-ჩაში გამოკრულია... შენ აქ ჩაიცვი, მე-კი არაგვზედ ჩავალ, ვიბანავებ, თორემ ნამგზავრი ვარ, მტვერითა და ვაი-ვაგლახით გაგუნგლული...

— ჩემო ბერა, რა მშვენიერი ხარ მაგ ტანისამოსში!.. მე როგორღა მიხდება შენი მოტანილი კაბა?

— დახატული ხარ, თინავ, დახატული!..
 აი, მზე როგორ შეგედრების!

— უი, ბერა, ცხორი დამრჩება გადმოსა-
 ლალი!

— საითაა შენი ცხორი?..

— აი, იმ მთის იქით!

— ჩემი ცხორიც იქით იქნების, წავიდეთ.

— ბერა, შავი ხილი არ გინდა?... აჲ,
 ჰამე!

— შენი ხელით მოწყვეტილი შხამიც მია-
 მების! რატომ არ მინდა?

— მოიცა, მოიცა, შენი ხელები უკან
 წაიღე. პირი დააღე, ჩემი ხელით გაქმევ!

— თინავ, შენი თოლები მწვავენ. შავ
 ხილზედ უშავესნი არიან შენი თოლები!

— ბერა, გაჩუმდი, თორე აღარ გაქმევ!..
 ჰა, თითი არ მამკენიტო!..

— ქალავ, ნუ მაცილებ?!

— უი!... ეს რაა!..

— ქალავ, რამ შეგაშინა?!. მამეკარ, მა-
 მეკარ, ნუ გეშინიან?!. რანაირად თრთი?!..

— გავიქცეთ, ბერა, გავიქცეთ!.. აგერ
 ჩვენკენ მოქშუის...

— სადაა?

— აგერ!

— უჰ, წმიდა გივარგი, შენ დაგვიფარე!..
შევედრე, თინავ, შევედრე წმიდა გივარგის!..

— ბერა, რა არის?

— გველაშაპია!..

— ლომისავ!..

— ლომისავ!..

— თინავ, მივეგებნეთ, მივეგებნეთ!.. აი, იხაროს შენმა მარჯვენამ!..

— ბერა, წმიდა გივარგია, რა მარჯვედ ჰკრა გულში!..

— უჰ, რა სისხლის ღვარი მიდის!..

— გავიქცეთ!..

— წმიდა გივარგი, ნება გვიბოძე, შენ ფეხთა მტვერს ვემთხვიოთ!..

— ადექით, ადექით, შეიღებო, აგერ იმან გამომგზავნა! წავიდეთ იმასთან.

— დედა ღვთისაა, თინავ!..

— ის გაკუთრებთ!.. მუქაში რა გაქვს, ბერა?

— მიწაა!.. მამა-პაპის საფლავის მიწაა. დედა ჩემს მოვატანინე.

— გაუფრთხილდი, გაუფრთხილდი, წავიდეთ!..

— რა მემართება?!. თინავ!.. გული მინათლდება!.. უჰ, რა ბრწყინვალეებაა?!. აღარას

ვხედავ!.. ბრწყინვალება, ბრწყინვალება! თინავ, შენც ბრწყინვალებაში იბნევი? სადა ხარ? ველარა გხედავ, სადა ხარ? ჩემ თავსაც ველარა ვხედავ, აღარა ვგრძნობ თავს!.. ვიბნევი ბრწყინვალებაში? ჰაააჰა?!

— ეს რძე უფროსმა გამოგზავნა და შემოგიტვალა: დააღვინე და მეც ჩქარა მოვალაო! — კარები შემოაღო თუ არა დარაჯმა უთხრა დაპირქვავებულ გიორგის და ტოლჩით რძე გაუწოდა.

ამ სიტყვების გაგონებაზედ გიორგი შმაგით წამოვარდა, თვალები მიანათა დარაჯს; წამს უნდოდა მივარდნოდა და მიეხრჩო დარაჯი, მაგრამ უეცრად სხეული მოუდუნდა, ისევ ბერას უსულო გვამს დაემხო და ხმა-მალღივ ქვითინი დაიწყო.

„ჩემი სამშობლო ჩემი გულია!“

I

— ააა, რას მივაწეროთ, ზდის, რომ მოგ-
გონებივარ?!—გაკვირვებით შევეკითხე ზდისლავ
პშივალსკის, როდესაც იმან კარი შემოაღო.

მე და პშივალსკი რუსეთში სწავლის დროს
პირველ კურსზედვე დავმეგობრდით, და ჩვენ
დამოკიდებულებას სწავლის გათავებამდის ერთ-
ხელაც ფერი არ უცვლია. ერთმანეთის აზრი,
სული და გული კარგად გვქონდა აწონილ-და-
წონილი და ოთხი წლის განმავლობაში თით-
ქმის სულ ერთად ვიყავით, ერთადვე ვმეცა-
დინეობდით და ჩვენს საიდუმლოს უტყუვრად
ერთმანეთს ვუზიარებდით...

ექვსმა თვემ განვლო, რაც მე და პშივალ-
სკი გავშორდით სწავლის დამთავრების შემდეგ.
ჩვენ ერთმანეთისა აღარა ვიცოდით-რა. მე ტფი-
ლისში ვიყავი, ის-კი, არ ვიცოდი, იმავე ქა-
ლაქში დარჩა თუ გაემგზავრა საითმე. ვფიქრო-
ბდი კია, რომ იქავე უნდა დარჩენილიყო. ყო-
ველ დღე წერილის მიწერას ვაპირებდი, მაგრამ

დღეს-ხვალიობით ექვსმა თვემ გაირბინა და მე-კი ერთი წერილიც ვერ მივწერე.

ექვსი თვის შემდეგ ქუჩაში უეცრად სისინი შემომესმა დაძახების ნიშნად. თუმცა დარწმუნებული ვიყავი, მე არავინ დამიძახებდა, მაინც უნებურად მივიხედე და ჩემ თვალს არ დავუჯერე: ზღისი მოეჩქარებოდა ჩემკენ. სიხარულით გადავკოცნეთ ერთმანეთი. თითქმის ისევ ძველებური მეგობრობა დამყარდა ჩვენ შორის. თითქმის ყოველ დღე ვხვდებოდით. ხან ის იყო ჩემთან, ხან კიდევ მე მივდიოდი იმასთან. ერთად დავიარებოდით, ვშინჯავდით ყოველსავე, რაც კი საყურადღებო იყო ტფილისში. რასაკვირველია, მე ვწინამძღვრობდი, ვუამბობდი წარსულს, აწმყოს ამა თუ იმ საგნის შესახებ. ყველაფერს გაფაციცებით ათვალიერებდა და დიდის აღტაცებით მისმენდა...

ერთი წლის განმავლობაში თითქმის ყოველ დღე ვხვდებოდით და ხშირად სული და გული ერთმანეთისათვის გადაგვიშლია.

ზღისი მოხდენილი ვაჟკაცი იყო, კარგი მოსაუბრე, და, რასაკვირველია, ვისაც-კი გავაცანი, ყველაზე, ნამეტნავად ქალებზე, სასურველი შთაბეჭდილება მოახდინა. როგორც ქინკლა ზაფხულის ღამეს სანთლის შუქს, ისე

ეხვეოდნენ ქალები. ჩვენმა ქალებმა რომელიმე ყმაწვილისა „მოდაში“ იციან შემოღება. ყველანი იმაზედ ლაპარაკობენ, ყველანი ცდილობენ იმასთან იბაასონ, იმასთან ერთად დრო გაატარონ და... ზდისიც „მოდაში“ იყო ამ ერთ წელიწადს...

— იცი, ჩემო მეგობარო, — დაიწყო ერთ საღამოს ამ ტაციობის შემდეგ: — უბედური, ადამიანი ხარ!

— რაო?! — განცვიფრებით შევეკითხე და თვალები მივაცეცე.

— უბედური ხარ-მეთქი!.. — გაიმეორა და ოთახში სიარული დაიწყო.

— სრულებითაც არა ვთვლი ჩემ თავს უბედურად!.. მე... ჩემ სამშობლოში ვარ და ამით ვარ ბედნიერი! — ცოტა არ იყოს წყრომით ვუბასუხე და პირი მოვარიდე.

— კიდევაც მაგისათვის ხარ უბედური!.. — ჩემდა საუბედუროდ კიდევ ახსენა სიტყვა „უბედური.“

— რატომ ყვავივით დამჩხავი?! გთხოვ, აღარ ახსენო ეგ სიტყვები!.. — ეხლა-კი მთლად მოთმინებიდან გამოსულმა ხმა-მაღლა წამოვი-ლაპარაკე და სიარული დავიწყე.

— ჩემო მეგობარო, ჩემო გაბრო! შემო-

მეხმაურა ზღისი და წინ გადამიდგა:—განა შენ
გასაჯავრებლად გეუბნები: „უბედური ხარ.“
დაკვირვება მაიძულებს ეს გითხრა. აგერ, ერთი
წელიწადია შენთან ერთად ქართველ საზოგა-
დოებაში ვტრიალებ და, მგონი, საკმარისია
ჩემი შეხედულობა ვიქონიო...

— მერე მაგის წინააღმდეგი ვინ არის?

— შენი წყრომა.

— ყვავივით ნუ დამჩხავი, ამას გეუბნები
მხოლოდ.

— ყვავობისაგან ღმერთმა დამიფაროს!..
ცოტა მომისმინე და შემდეგ გინდა ყალბზე შე-
დექი.

— ცოტათი კი არა, გინდა მთლად სმე-
ნად გარღვიქმნები. დაიწყე!

— მასხრობაც დაიწყე, მაგრამ მაინც გეტ-
ყვი!

— გისმენ.

— ბედნიერად გთვლიდი იქ, როდეს შენს
აღტაცებულ სიტყვებს შენი ერის შესახებ ვის-
მენდი და ვუმზერდი იმავე დროს შენს თვალებს.
ვთვლიდი ბედნიერად იმ ერსაც, რომელსაც
შენ ეკუთნოდი. დღეს-კი, სამწუხაროდ, ძალა
უნებურად წინააღმდეგი უნდა გითხრა. რა უნ-
და გაარიგოს ადამიანმა იმ ერში, რომელსაც

ჯერაც არ შეუგნია ის უბრალო ჭეშმარიტება, რომ თავის დედა ენით უნდა ილაპარაკოს, უნდა...

— ეგ შეუგნებლობით სრულებითაც არ ემართებათ! — შევაწყვეტინე ბაასი: — შეგნება-კი აქეთ, მაგრამ გარემოების ბრალია, არ ეხერხებათ, რადგანაც სასწავლებლებიდან თითქმის განდევნილია ჩვენი ენა... სკოლები-კი...

— ვიცი, ვიცი, რაც გინდა სთქვა!.. ოჯახები ვილას ხელშია?!.. იქიდან ვილამ გასდევნა?..

— არავის გაუდევნია და ლაპარაკობენ კიდევაც.

— გაბრო, რას მოასწავებს შენგნით განგებ თვალებისა და ყურთა დახშობა?!. ან რა გაიძულებს ჩემთან სიტყვის გადაბრუნებას?! ვინ ეცმის ხოლმე ჯვარზედ თითქმის ყოველ ნაცნობის ოჯახში ენის შესახებ?! მე თუ შენ და რამდენიმე შენი მეგობარი? ენა ვის გახდომია ერთად-ერთ სალაპარაკო საგნად ნაცნობებთან? და ეხლა-კი იძახი: ლაპარაკობენო. რომ ლაპარაკობდნენ, მაშ რაღა ტყუილად თავს იხეტიავეთ ენის შესახებ ბაასით?

— ეგ სულ მცირედი ნაწილია ჩვენი ერისა და, მაშასადამე, ერზედ აქ ლაპარაკი არ შეიძლება.

— ეგ მცირე ნაწილი, ჩემო გაბრო, განა-

თლებული ნაწილია. თუ ყველა უმაღლეს სასწავლებელში არ ყოფილა, საშუალოში, დაბალში მაინც ყოფილა. ერთი სიტყვით, ვისაც-კი ცოტა რამ სწავლა მიუღია და ნასწავლ საზოგადოებაში გარეულა, ყველას დედა ენაზედ ხელი აუღია. კარგა იცი, შენი ერი ეხლა სწავლა-განათლებას ძალიან ეტანება. მოსალოდნელია, უმრავლესობა შენი ერისა ისწავლის, და სწავლა-კი, როგორც ხედავ, უკულმა მოქმედებს შენს მოძმეებზე. მაშინ მცირედი ნაწილი დაგრჩება დედა ენაზედ მოსაუბრე...

— ის ერი, რომელსაც წარსული დიდებული აქვს, რომელსაც თავისი ლიტერატურა აქვს, არ მოისპობა! — გაბრაზებულმა კიდევ შევაწყვეტინე სიტყვა და აჩქარებულის ნაბიჯით დავიწყე სიარული ოთახში.

— თუ წამკითხველი არა ჰყავს, თუ ხელის შემწყობი არა ჰყავს ლიტერატურას, მალე მოისპობა. ორ მილიონამდის ხართ და ორი მილიონი რვაასიდან ათას ხუთასამდის მკითხველს იძლევა. ნუ თუ მართლა წერა-კითხვის მცოდნე ათას ხუთასზე მეტი არა გყავთ? არა, ბევრია მცოდნე, მაგრამ სულ მცირედი-ლა ეტანება თქვენ ჟურნალ-გაზეთობას. ისიც, მგონი, მომეტებული ნაწილი ამათგან ძალდატანებითი

ხელის მომწერია. მე დარწმუნებული ვარ, რადგანაც ბევრჯელ მქონია შემთხვევა თვალ-ყური მედევნებინა, ვინც იწერს, არა კითხულობს და არც სურვილი აქვს წაიკითხოს. რაა ამისი მიზეზი?! თუ შენ გეძნელება ამისი თქმა, მევე გიპასუხებ: თქვენ ჯერ ეროვნული თვით-შეგნება არა გაქვთ...

ვგრძნობდი მის სიმართლეს; ყოველი მისი სიტყვა გულს მისერავდა, მაგრამ მე მაინც ვცდილობდი როგორმე გამექარწყლებინა...

— იცი, გაბრო, ერთად-ერთი თანამგრძნობელი გყავს, შენი აზრები მოსწონს. ეს — მაროა. მართლა, რა კარგი ადამიანია!... — უეცრად შესცვალა ლაპარაკის კილო და მეგობრულად ხელი გადამხვია.

თავისუფლად ამოვისუნთქე. გამეხარდა ლაპარაკის კილოს შეცვლა. თვით მე ბევრჯელ მიფიქრია ამ საგნის შესახებ და ყოველთვის სახე დამღრეჯია, მწარე ფიქრები მომწოლია მომავლის შესახებ. გადავწყვიტე მომავალზედ აღარ მეფიქრა და მხოლოდ აწმყოში ოდნავ მბუუტავი ცეცხლის ალით გული მომეებო და შეძლებისადა ჭვალად მეკეთებინა რამ მომავლის ასაცდენად.

ზღისის მართალმა სიტყვებმა სუნთქვა შე-

მიყენეს და არ ვიცი, რითი გათავდებოდა ჩემი და მისი დამოკიდულება, რომ ლაპარაკის კილო არ გამოეცვალა.

— მართალი ხარ, ჩემო ზდის, მარო კარგი ადამიანია. ნამდვილი ქართველი ქალის ტიპია. — გაბრწყინებულმა ვუბასუხე და პირდაპირ თვალებში მზერა დავუწყე.

— მგონი, არც მაროსა აქვს ეროვნული თვით-შეგნება.

— არა, ზდის, მაროს-კი ცილსა სწამებ!

— ნეტა არ იქნება! მაგრამ აი რას გეტყვი. მარო მხურვალე მიმდევარია ეროვნული სჯმეებისა მხოლოდ იმისთვის, რომ შენ ხარ მიმდევარი. შენ-კი, როგორღაც ვატყობ, მოსწონხარ მაროს.

— ერიპაა, ეხლა-კი სინამდვილეს ძალიან შორს გაუსხლტი, ჩემო ზდის!..

ამ ბაასის შემდეგ ზდისი დავკარგე. რამდენჯერმე მივედი იმასთან, მაგრამ შინ არ დამიხვდა. ის კიდევ ჩემთან აღარ მოდიოდა. ერთი ორჯელ ქუჩაში შეევხდი. შევეკითხე: „რატომ მოსპე სიარული?“ „საქმეები მაქვს, საქმეებიო,“ მიპასუხა მოკლედ და გამშორდა. რა გაეწყობოდა. ძალა-უნებურად შევწყვიტე ზდისთან მეგობრობა და ჩქარა სულ გადამავიწყდა...

რასაკვირველია, გავცვიფრდი, როდესაც ერთი წლის შემდეგ ზდისი შემოვიდა ჩემთან.

— რას მივაწერო შენი დაკარგვა?— ვკითხე მე.

— რა ვიცი, რას უნდა მიაწერო!..— მიპასუხა მოკლედ და მოწყვეტით სავარძელზე დაეშო.

ლოდნა დავუწყე, რას მეტყოდა, რადგანაც ჩემ კითხვაზედ პირდაპირ არ მიპასუხა.

ზდისმა-კი რამდენჯერმე შუბლზე ხელი გადისო, ერთი ორჯელ ღრმად ამოიოხრა და უცნაურად ბორგვა დაიწყო...

— გაბრო!— კარგა ბორგვის შემდეგ წამოდგა და ხელი დამიჭირა:— პატარა გავიაროთ, აქ ჰაერი არა მყოფნის!..

ცოტა არ იყოს, ზდისის უკანასკნელმა საქციელმა მაწყენინა და ჩემდა უნებურად გამაფიქრებინა: „გასჭირებია რამ და ამისთვის მოვუნახივარ, თორემ რატომ ამ ერთი წლის განმავლობაში, თუ-კი მეგობრად მთვლიდა, ერთხელ მაინც არ მიკითხა!?“ მინდოდა უარი მეთქვა, მაგრამ მისმა ბორგვამ გამაბედვინა და ცოტა ყოყმანის შემდეგ ვუპასუხე:

— კარგი, გავიაროთ!..

II

ქალაქის განაპირას ვცხოვრობდი და ჩემი გასართობი იქავე ახლოს სასაფლაო იყო. ხშირად, ხშირად, თუ-კი ამინდი ხელს მიწყობდა, იქ ვათენებდი ღამეს და იქ ვეძებდი სულის სიმშვიდეს. ასეც იქმნება. მხოლოდ იქ ვპოვებ სიმშვიდეს, საუკუნო სიმშვიდეს.

მე და ზდისს ბევრჯელ გაგვივლია იქით და ეხლაც სახლიდან გამოსვლის უმაღლესი ორმავე პირი იქით ვიბრუნეთ.

გაჩუმებულები მივდიოდით. ის არ ვიცო, რაზედ ფიქრობდა, მე-კი თვალს ვადევნებდი ჩამავალ მზის სხივებს, თუ იგინი როგორ ეალერსებოდნენ არემარეს, როგორ ენანებოდათ მასთან დაშორება...

ჩქარა დავიწყებულ სასაფლაოს ავუდექით... მინგრეულ-მონგრეული საფლავები, ზოგან კიდევ გადათხრილი, აქა-იქა მიყრილ-მოყრილი საფლავის ქვები სახიფათოდ ხდიდნენ სასაფლაოზე სიარულს. სასაფლაოს გვერდით გავუარეთ და ხევის პირას მდგომი ხისკენ, რომლის ქვეშაც ერთი საფლავის ქვა მოჩანდა, წავედით.

ზდისი ჩამოჯდა საფლავის ქვაზე, მე-კი იმის ახლოს მხარ-თეძოზე მწვანეზე წამოვწექი

და პირდაპირ ხევის მეორე ნაპირს დაბინავე-
ბულს, საზაფხულოდ მთებისკენ მიმავალ თათრის
ოჯახობას დავუწყე მზერა.

ურმები, საქონელი, ძაღლები, ადამიანი
ორივე სქესისა სხვა-და-სხვა ფერადი ტანისამოსით
არეულიყვნენ ერთმანეთში და ფუთფუთებდნენ;
მოისმოდა ყმუილი, ბღავალი, ყეფა, ყვირილი...

სულ მიმავიწყდა ზდისი. დამავიწყდა, რომ
ზდისმა წამომიყვანა აქ და რაღაც უნდა ეთქვა
ჩემთვის.

მთლად ჩამნთქა უბრალო, შეუხამებელმა
ცხოვრებამ, ფრინველივით ზამთარ-ზაფხულ შე-
საფერი ჰავის მაძიებელთა ცხოვრებამ.

„ვინ იცის,“ ვფიქრობდი ამ დროს: „რა-
მდენი ვაი-ვაგლახი ატყდებათ თავს, რანაირად
სჯის ბუნება ამ ბუნების შვილთ, მაგრამ, ვგო-
ნებ, ბედის ისე მომდურავი არავინ იქნება მათ-
გან, როგორც ჩვენ, ვითომ და უკეთეს პირო-
ბებში ჩაყენებულები, რთული ცხოვრების შვი-
ლნი... მცირეოდენ შეფერხებას სასოწარკვე-
თილებამდის მივყევართ, სასოებას ვკარგავთ, და
ესენი-კი სიკვდილსაცა და სიცოცხლესაც სიხა-
რულით ეგებებიან. ჩვენ წყვდიადში დავფათუ-
რობთ, დავეძებთ, მაგრამ რას? არ ვიცით. ესე-
ნი-კი გარკვეული გზით მიდიან და იციან კი-

დევაც, საით...“ მაგრამ ამ დროს უნებურად მიიქცია ჩემი ყურადღება ჩარჩების, მერძევეების და ქალაქის სხვა მცხოვრებთა, ქალთა თუ მამაკაცთა ტაციობამ, რომელნიც ამათ შორის ირეოდნენ და ყიდულობდნენ ყველს, ქათამს, რძეს, კვერცხებს და სხვა ნაწარმოებს, და უეცრივ გულს ჩამწყდა. „ჩაითრევენ, ჩაითრევენ ამათაც წყვდიადში და ესენიც ჩვენსავით ხელების ფათურს დაიწყებენ. ამათი მომავალიც ისევ ის...“ ველარ დავათავე, თვალები მაგრა მოვიფშვნიტე, თავი გავიქნიე, რომ იქიდან იმათ ხვედრზედ წარმოდგენა გამომედგენა და ზდისს მივხედე, რომელიც ისევ ერთ წერტილს მისჩერებოდა...

— ზდის, რატომ მაგრე საიდუმლოების ბურუსში გახვეულხარ და არას იტყვი?— დავეკითხე, რაკი ზდისი დავინახე; მომაგონდა მისი აღელვება და აქეთ წამოსვლის მიზეზი.

— რა საიდუმლოების ბურუსში?! ისე! — ხელები გაასავსავა ჩემ შეკითხვაზე და დაბნევით მიპასუხა.

— ხომ სიყვარულის ბადეში არ გაები?! — ვინ გითხრა?! — გაოცებით დამეკითხა.

— ვის უნდა ეთქვა?! შენი გამომეტყველება მეუბნება.

— ვითომ რაზედ მატყობ?

— ისე ხარ გაბუებული, რომ ძალა-უნებურად ეგ უნდა ვიფიქროთ.

— როგორღა ისე? მგონი ჩვეულებრივად ვარ!

— ინდოურსავით გაბუება ჩვეულებრივი მოვლენაა შეყვარებულთათვის.

— დაგლახვრა ღმერთმა! რაღა ინდოურებს შეადარე შეყვარებულები! — ღიმილით შემომეხმაურა.

— მე-კი არ შევადარე, თითონ ედრებიან.

— იმის დასამტკიცებლად, რომ შენ სცდები, ეხლავე გეტყვი, რისთვისაც მოვედი შენთან.

— ენახოთ.

— ხვალ სამშობლოში მივდივარ.

— დროებით?

— არა, სამუდამოდ.

— ჩემ მოსაზრებას უფრო ამტკიცებ.

— სრულებითაც არა.

— როგორ თუ არა? ეგ მოვლენა უნდა გახარებდეს და არ გაღონებდეს. შენ-კი...

— სულ სხვა აღელვება მეტყობა, არა?...

— დიად, უთუოდ გული აქა გრჩება!

— თუ არას მათქმევინებ, როგორ გაგაგებინო ჩემი აღელვების მიზეზი!

— მაშ გისმენ.

— ეს ერთი წელიწადია, — დაიწყო ზდის-
მა, — რაც ჩვენ, არ ვიცი რად, ერთმანეთთან
სიარული მოვსპეთ. ეხლა-კი, როცა გამიჭირდა,
შენთან მოველი, და აი ეს გარემოება მალელ-
ვებდა...

— მერე, რა გაგიჭირდა?

— საგზაო.

— ხა, ხა, ხა!.. — გულიანად გადვიხარხარე
და ხარხარითვე განვაგრძე: — არა, ჩემო კარგო,
საგზაო მაგრე არ აგაღელვებდა! ცოტათი მაინც
სცრუობ.

— მართალს გეუბნები და ეხლა შენ იცი,
გამიმართავ თუ არა! ხვალ-კი შექველად უნ-
და გავიდე, — ცოტა დარცხვენით მიპასუხა და
თვალი ცის სივრცეს გააყოლა.

უკვე დაღამებული იყო. ცა ციაგი ვარს-
კვლავებით მობნეულიყო და ქალაქს ადევნებდა
თვალ-ყურს, რომელიც თითქოს ეხლა იწყებს
ცხოვრებასო, ისე ხმაურობდა. ჩვენ პირდაპირ
ბინები ღრმა ძილს მისცემოდნენ და მხოლოდ
ღრო-გამოშვებით ძაღლის ყეფა-ლა გამოისმოდა
იქიდან.

— ხელს გაგიმართავ, მაგრამ სცრუობ-კი!..

III

სწორედ ერთი თვის შემდეგ, რაც მე და ზდისი უკანასკნელად ერთმანეთს გავშორდით, ფოსტიდან ფულის შესახებ უწყება მომივიდა. თუმცა სულ გადავიწყებული მქონდა ეს გარემოება, მაშინვე მივხვდი, ვისი გამოგზავნილიც იქნებოდა, რადგანაც უწყებაში აღნიშნული რაოდენობა ფულისა ეთანხმებოდა, რამდენიც ზდისს მევეცი საგზაოდ.

ბევრი ვაი-ვაგლახის შემდეგ ძლივს მივიღე წერილი ფულით და იქვე გავხსენი. ხელში ბლომად მომხვდა წერილის ფურცლები და მაშინვე წერილის კითხვა დავიწყე.

„უკაცრავად, ძვირფასო მეგობარო გაბრო, რომ ფულის გამოგზავნა დაგიგვიანე, — ასე იწყებდა ზდისი წერილს: — მართალია, მეორე დღესვე შემეძლო ფულის უკან დაბრუნება, მაგრამ არ დაგიბრუნე, რადგანაც არ მინდოდა ისე სწრაფად სიცრუვე გამომემჟღავნებინა... „ხელს, — თუ გახსოვს შენი სიტყვები, — გაგიმართავ, მაგრამ სცრუობ-კი,“ მითხარი, როდესაც გემშვიდობებოდი. მართალიც იყავი. როდესაც შენთან წამოველ, სრულებით ფული არ გამხსენებია, არც მიჭირდა. ფული ბლომადა მქონდა. სულ

სხვა განზრახვით მოვედი შენთან და ფულზე-
კი მოვჩმახე. რა იყო მიზეზი?.. რა ვიცი. მგო-
ნია-კი, ისევ ის, რის თქმაც მინდოდა შენთვის.
მაშინ ძალიან აღელვებული ვიყავი და უთუოდ
ამან შემიშალა ხელი. ეხლა-კი, ცოტა არ იყოს,
დამშვიდებული ვარ, სულ სხვა გარემოებაში ვარ
და თავისუფლად შემიძლიან მოგითხრო ყველა-
ფერი, თუმცა სასიამოვნო იქნებოდა ჩემთვის,
ამ წუთს ჩვენ შუამავლობას ქალაქი არ გვი-
წევდეს...

„უეჭველია, გაგიკვირდებოდა ჩემი დაკარ-
გვა იმ დღის შემდეგ, როდესაც მე შემომწამე,
ვითომდა „ყვავივით დაგჩხაოდი“. გამიწყერი კი-
დევაც. გახსოვს, განა? ამ დღეს ერთი ადამიანიც
ვახსენეთ, რომელიც ღმობიერად დაახასიათე და
სთქვი: ნამდვილი ტიპია ქართველი ქალისაო...

„ვერ წარმოიდგენ, ჩემო მეგობარო, რა-
ნაირად მიზიდავდა მისი კვიმეტი, დიდრონი,
საიდუმლოებით სავსე თვალები! ბევრს ვიცნობ
და მაგგვარი თვალები მხოლოდ ქართველებში
შემხვედრია. მაროს მართლა და ტიპიური თვა-
ლები აქვს. დანარჩენ მის სილამაზეზე აღარას
ვამბობ, რადგან მარო იშვიათის სილამაზისაა.
რას გეუბნები, როდესაც შენ თითონ კარგად
იცნობ და ჩემზე ადრეც გყავს გაცნობილი.

„მე ყოველთვის ცნობის მოყვარეობას მიძრავდა მისი საიდუმლოებით მოცული თვალები, და, აი, სწორედ იმ დღიდან შევუდექი გამოცნობას. მინდოდა შემეტყო, რა იმარხებოდა იმის თვალების სიღრმეში. მეგონა, შენ მოსწონდი და ამისთვის გერიდებოდი და ვცდილობდი როგორმე ისიც არ შეგხვედროდა, რომ ხელი არ შეგეშალა ჩემთვის. როცა გიყვარს ვინმე, გულწრფელი მხოლოდ იმასთან ხარ. მეც პირველადვე შევეცადე, რომ მაროს შევეყვარებოდი. მე ხომ გადვირიე, ისე შემიყვარდა. ერთხელაც აღარ გამხსენებია ვანდა, რომელსაც პირობა მივეცი ცოლ-ქმრობისა. წერილებსა მწერდა ვანდა, მე-კი პასუხსაც აღარ ვწერდი. თუ მივწერდი, იმასაც ამინდზე.“

„ჩქარა დავრწმუნდი, რომ შენ მაროს სრულებით არ მოსწონდი. შენ ხომ ხუთშაბათობით დაიარებოდი იმათსა? მე მხოლოდ ხუთშაბათობით არ მივდიოდი იმათსა, რომ შენ არ შეგხვედროდი...“

აქ შევდექი. შუბლზე ხელი გადავისვი და მძიმედ ამოვიხვნეშე. საშინლად მეწყინა. მაროს რამდენჯერმე შევეკითხე: ზღისი ხომ არ გინახავს მეთქი, და იმან ყოველ ჩემ შეკითხვაზე უარი მითხრა. ერთხელ კიდევაც დამავალა მა-

რომ, მიმეყვანა ზდისი. სულ დავკარგეთ, აღარ გვეჩვენება, გეთაყვა, გაბრო, შემდეგ ხუთშაბათს უეჭველად მოიყვანეო. მე განგებ ზდისთან წავედი და, რაკი შინ არ დამიხვდა, ბარათი დავუტოვე, რომ მაროსთან მოსულიყო. მაგრამ ის არ მოვიდა. მე ბოდში მოვიხადე მაროსთან და დავძინე, რომ ზდისი მეც მემალეზა-მეთქი.

„ცბიერი!“ წამოვიძახე, ეს რომ მომაგონდა, და ბრაზით ავივსევი.

მართლა და, რა გულ-უბრყვილობა იხატებოდა იმის თვალებში მაშინ!.. მე ჩემ დღეში ვერ წარმოვიდგენდი, რომ იმას ცბიერება შეეძლო. მაგრამ...

„დანარჩენი დღეები, — დავიწყე ისევ წერილის კითხვა და თან სიბრაზით კბილებს ვუჭერდი: — სულ ჩემ ხელთ იყო...“

„— ზდის, ხვალ საღამოს უეჭველად მოდი! — მითხრა მარომ რამდენიმე თვის შემდეგ, რაც დავშორდი.“

„— ხვალ ხომ გაბრო მოვა? უთუოდ დავავიწყდა, რომ ხვალ ხუთშაბათია.“

„— არა, მე არ დამევიწყებია. გაბრო მოვა, მაგრამ ავადმყოფობის მიზეზით არ მივიღებ.“

„იმ დღეს-კი დავრწმუნდი, რომ შენ სრულებით არ მოსწონდი მაროს. შენ მაგივრად

ერთ წამს გული მომეწურა, მაგრამ ამავე დროს აღფრთოვანდი კიდევაც.

„უთუოდ გეხსომება ეს სალამო?!“

მახსოვს, მახსოვს მეორე ხუთშაბათიც, როდესაც შინ არავინ არისო, მიპასუხეს. მახსოვს ის დღეც, როდესაც მაროს შემთხვევით ქუჩაში შევხვდი და დავეკითხე: რატომ ხუთშაბათობა მოსპევი მეთქი, და იმან მიპასუხა: სალამოობით საქმე გამიჩნდა და ამისათვის თავისუფალი დრო აღარა მაქვსო, უნებურად წამოვიძახე ხმა-მალლა და ისევ წერილის კითხვა დავიწყე:

„ამის შემდეგ ყოველი დღე ჩემ ხელთ იყო...“

„მე განზრახვა მქონდა ამომეკითხა მისი თვალის სიღრმიდან ყოველივე საიდუმლო, მაგრამ ისე დავბრმავდი, რომ ზედა კანსაც ველარ ვარჩევდი; ზედა კანიც საიდუმლოებით მოიცო....“

„ხედავდა იგი ჩემ გადარევას თუ არა, არ ვიცი. მე-კი მეგონა, მარო ვერ ამჩნევდა ჩემ გრძნობას და, აი, გადავწყვიტე, სწორედ იმის წინა დღეს, როდესაც შენ ფული გამოგართვი, გამომერკვია ჩემი მდგომარეობა. გარემოებამაც ხელი შემიწყო.“

„სტუმრად ვიყავით. ღამის თორმეტი საა-

თი იქნებოდა, რომ მარო მე გავაცილე სახ-
ლში. გზაში ჩემდა უნებურად შევეკითხე: „მშვე-
ნიერი ღამეა, ეტლით ხომ არ გაისეირნებთ?“
სიამოვნებით დამთანხმდა მარო.

„—ი, ი... მარო!...—ხმის კანკალით მივმარ-
თე მაროს, როდესაც ჩვენ უკვე საბურთალოს
გავცდით და ხელი დავუჭირე.

„მარომ თავი ჩემკენ მოიღო და ისეთი
თვალთ შემომხედა, რომ მეტი აღარა მინდო-
და-რა. მისი თვალები სიღრმე-სიგანით დავი-
ნახე. რასაც ვეძებდი, ვპოვე. აღარ იყო ჩემთ-
ვის დაკარგული მისი საიდუმლოებით მოცული
თვალები. ეხლა ყოველივე ცხადი იყო ჩემთვის.
მხოლოდ გულის-თქმას აეესო მისი არსება და
სხვას ადგილი აღარასა ჰქონდა. ყოველისფერს
დაგმობდა, ოღონდ გულის-თქმისათვის გზა
მიეცა. მის თვალებში პირუტყვი დაცურა-
ვდა...

„საკვირველია, იმ წამსვე, რა წამსაც მარო
ჩემთვის ცხადი შეიქნა, უეცრად ცივი წყალი
გადამესხა და გამოვფხიზლდი, გამოვერკვიე.
სად გაჰქრა ჩემი აღტაცება, აღფრთოვანება ასე
უეცრად?! რად გამაგრდა ჩემი მთრთოლვარე
სხეული?! ასე უეცრად მჩქეფარე გულმა დონე-
ზე ცემა რად დამიწყო?!“

„ისე გულცივი ჩემ დღეში არა ვყოფილვარ, როგორადაც იმ წამს გარდვიქმენ...“

„— მოაბრუნე ცხენები!..— ვუთხარი მეეტლეს, რომელმაც მყისვე შეასრულა ჩემი სიტყვა.“

„მაროს ისევ შევხედე. მინდოდა, ჩემი ამოცანა ისევ ამოცანად დარჩენილიყო, მარო ისევ წინანდელ მაროდ მჩვენებოდა, მაგრამ არა, არა და არა!.. მის თვალებში ისევ პირუტყვი დაკურავდა...“

„— ზდის, ჩემო კარგო!— თრთოლით დაიწყო მარომ და ხელი მხარზე დამადო, თვალები-კი პირდაპირ თვალებში გამიყარა...“

„— მარო, — ცოტა დარცხვენით დავიწეე და ხელი წელზედ შემოვურკაღე: — მთლად გადარეული ვარ სიყვარულით, მაგრამ ვერა ვბედავდი აქნობამდის ცოტაოდნავ მაინც მეგრძნობინებინა თქვენთვის ჩემი სულის კვეთება. დღეს-კი სრულიად დავრწმუნდი, რომ ყოვლად შეუძლებელია ჩვენი შეუღლება...“

„— მერე რამ დაგარწმუნა? — ლმობიერად დამეკითხა მარო და უფრო ძლიერად მომეკრა.“

„მინდოდა ზრდილობიანად შემეწყვიტა მაროსთან კავშირი. მინდოდა არა ეგრძნო-რა, ისე დავშორებულიყავ მას, მაგრამ ეხლა გვიან-

და იყო. მარო მევე გამოვიწვიე გრძნობის გამოსატყმელად და ეხლა ჩემი მხრით უკან დახვეა ძნელი იყო. კიდევ ჩავაშტერდი თვალებში, იქნება პირუტყვი სადმე განქრა-მეთქი, მაგრამ ამაოდ. პირუტყვი ისევ დაცურავდა...

„— რაბა და სულ უბრალო გარემოებამ: მე ამ დღეებში იძულებული ვარ წავიდე სამშობლოში. თუ გითხოვთ, მაშინ მე იმედი უნდა მქონდეს, მოგაშოროთ თქვენს სამშობლოს. ეს-კი თქვენთვის, რამდენადაც გიცნობთ, ძნელი იქნება. მართალიც ხართ...

„— ზღის, უთუოდ კარგად ვერ მიცნობთ, რომ მაგას მეუბნებით!...

„— არა, მარო, ძალიან კარგად გიცნობთ და ამისათვის გეუბნებით...

„— ნუ-თუ გგონიათ, მე გაბროს დამეჯავებულ აზრების მიმდევარი ვიყო?!. თუ ასე ფიქრობთ, სცდებით...

„— დამეჯავებულ აზრებზე არ მოგახსენებთ. მე მწამს, რომ სამშობლო ყოველისფერზე უძვირფასესია და ამისთვის მოგახსენებთ...

„— ჩემი სამშობლო ჩემი გულია და სადაც მე ვიქმნები, სამშობლოც იქ იქმნება! — აღზნებით წამოიძახა და თავისი მთრთოლვარე ტუჩები ჩემ ტუჩებს შეახო.

„—ხვალ, ხვალ!..— კოცნის დროს ვცდილობდი ჩამეგონებინა, რომ ხვალ გადავწყვიტოთ ყველაფერი-მეთქი, მაგრამ ვერ შევაგნებინე.

„— სადაც გინდა, იქ წამოვალ!.. ყველაფერს დავივიწყებ!..— შმაგივით მეხვევოდა და და თან ამას გაიძახოდა.

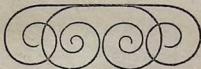
„— მარო, ხვალ მოვალ და ყველაფერზედ მოვილაპარაკოთ!..— მკვახედ უთხარი და შევაყენე ეტლი იმათ კარებზედ. თან-კი მის თვალებს თვალს არ ვაშორებდი...

„მეგობარო, ერთ წამსაც არ მოშორებია მის თვალებს პირუტყვი! დავალწიე თუ არა თავი, მაშინვე გადავწყვიტე, თვალით აღარ დავნახვოდი და მეორე დღეს შენთან წამოვედი ამის საამბობლად. მაგრამ ვეღარ მოვახერხე და საგზაო მოვიგონე. სამაგიეროდ ეხლა გწერ...
შენი ზდისი.“

„წ. კ. მინდოდა კიდევ მომეწერა, მაგრამ წერილი ისეც გაგრძელდა. თითონ შენ დაასკენი და ამისთვის მე აღარას გწერ. მხოლოდ ამას გეტყვი, რომ ჩვენი ქალები სულ სხვას იძახიან ამ შემთხვევაში: „ჩემი გული ჩემი სამშობლო-სია და თუ ჩემი სამშობლო არ იქნება, ნურც

ჩემი გული იქნებაო“... აი, ჩვენი ქალების
წმინდათა წმინდა და თავიანთ გულს კიდევაც
ანაცვალებენ სამშობლოს... მგონი, თქვენი ვაჟ-
კაცებიც ეთანხმებიან მაროს აზრს. ჰოოო?!

ზდისი.“

ყოჩის გოდება

(ეტიუდი)

I

— წამო, წამო აქეთ და ყველაფერს გიამბობ!..— ეუბნება ყოჩი თავის სატრფოს და თან წინა მარჯვენა ფეხს გვერდში უბრაგუნებს.

— სად წამოვიდე?!. აქ მიამბე!— უპასუხებს დედა-ცხვარი და ეურჩება.

— არა, ჩემო კარგო, მოვშორდეთ ამ ფარას. აქ დაგვიშლიან. აგერ, იქით ჯაგს მოვეფაროთ. იქ არავინ შეგვაწყვეტინებს ლაპარაკს. იქ გულ-დამშვიდებით გიამბობ ყველაფერს, ეხვეწება ყოჩი და ახლა ფეხის მაგივრად ცხვირის შეხებით იწვევს ფარის კარგა მოშორებით ჯაგისკენ.

— კარგი, წავიდეთ!..— დასთანხმდა დედა-ცხვარი და შემდეგ ორივე ერთმანეთს გაეკვრნენ და თავ-ჩაღუნულები ტუსტუსით ჯაგისკენ გაეშურნენ.

ფარა-კი, თითქოს ზღვა ოდნავ ირყევავო,

ზევით და ზევით ოდნავის მოძრაობით მიდის, მთის წვერისკენ, სადაც მწვანე ხავერდში ჩაფლული მწყემსი სალამურს გულსაკლავად აკვნესებს და ამ კვნესით თავის მწირ ცხოვრებას აუწყებს ცას და თავის ცხვრის ფარას...

— ხომ გახსოვს, გუშინწინ რომ წამიყვანეს აქედან?!—დაიწყა ყოჩმა, როდესაც ჯაგს ამოეფარნენ და წამოწვნენ მწვანეზე.

— როგორ არ მახსოვს!.. იცი, მერე რა-ნაირად ვიტირე, როდესაც შენ წაგიყვანეს?! მეგონა, აღარ დაბრუნდებოდი, როგორც ჩვენი საწყალი ბატკუნა...

— მართლა, მისი გზა და კვალი სულ დაიკარგა!.. მაგრამ...—მწარედ დაიღრიჯა ყოჩი, შუბლის კანი სიმწარით შეეკმუხნა, რომ იმ ბატკუნას ხვედრის წარმოდგენა თავიდან გაედევნა, მოეშორებინა და თან ამას უსიტყვოდ გაიძახოდა: ნეტავი შენ, რომ ბატკუნას ხვედრი წარმოდგენილი არა გაქვს, თორემ მაშინ უფრო ბევრს იტირებდიო...—ჰო, დავანებოთ ბატკუნას ხვედრს თავი და, აი, რას გეტყვი,—ცოტა კმუნვის შემდეგ განაგრძო ყოჩმა...

— თქვი, თქვი, ყურს დაგიგდებ!

— გული თუმცა მეთანადრებოდა,—მოჰყვა ყოჩი:—როდესაც ფარას გაგვაშორეს ათამდის

ყოჩი, მაინც მზიარულად ჩავიარეთ ეს გვერდა. შევედით სოფელში და ვინც შეგვხვდა, ყველა ამას გაიძახოდა: საწყალი, დაიღუპა, დაიღუპა!.. მერე, რა ახალგაზდა იყოვო!.. „იქ მიგიდის?!“ ამ სიტყვების შემდეგ უეჭველად დაეკითხებოდნენ ჩვენს... იმას-კი არა, აგერ, იქ რომ უკრავს გულის საკლავად!.. ოო, რა მწუვავედ მოსთქვამს?! ხომ გეყურება? მაგრამ ეხლა მაგისი მოთქმა გულს მიმღვრევს... ეგ რაა?.. უარესი სიმწარე, უარესი ტანჯვა და ვაება უნდა ხვდეს, რომ მაშინ მიხვდეს სხვის ტანჯვასაც! მაგათ გონიათ, მარტო ეგენი იტანჯებიან და ჩვენ-კი ყურს აღარ გვათხოვებენ, ჩვენი კვნესა კვნესად არ მიაჩნიათ... ეგენი ცდილობენ, თავიანთ სასარგებლოდ სხვას ყოველგვარი უსამართლობა მიაყენონ, ამას კანონიერად სთვლიან, და თუ მაგათ სულ ცოტა უსამართლობა რამ მიაყენეს, სასოწარკვეთილებით გაიძახიან: ღმერთო, ჩამოიქცეს შენი სამართალიო!.. ღმერთსაც-კი გმოხენ. რად მოსთქვამს მაგრე მწარედ, აგერ ის, მთის წვერზე რომ წამოსკუპებულა?! რა აწუხებს? რა და ის, რომ რად გვყარაულობს ჩვენ, დღე-ღამე რად გვივლის, წვიმა-ქარიშხალში გარედ ყოფნა რად უხდება... იმას-კი არა ხედავს, რომ ჩვენ, ჩვენ მოკლებუ-

ლნი თავისუფლებას, წელიწადში ორჯელ გვკრე-
ქავს, გვწველის და ყველაფერი თავის სასარ-
გებლოდ მიაქვს. ჩვენ სამაგიეროდ? ჩვენ თავი-
სუფლების მოკლება და ზედ დამატებით...

„მაგრამ ზედ დამატებით რაც მოგვდის,
ამაზე მერე ვიტყვი. ეხლა-კი, ცოტა არ იყოს,
გაგები იმისთვის, რომ გული მომივიდა, ტან-
ჯვის ფიალა ამევსო, და საუბარმა გადაუხვია...

„იმას ვამბობდი: ეგ-კი არ იყო, რომე-
ლიც კნესის, მეორე, ჩიტუას რომ ეძახიან, ის
მოგვღევდა უკან და სოფლელებს უპასუხებდა
იმათ კითხვაზედ: ჰო, იქ მიმიდისო...

„კითხვა-პასუხი მეყურებოდა და იმას-კი
ველარ მივხვედროდი, თუ სად და რისთვის
მიგუდიოდით. ცოტა არ იყოს, ამ კითხვამ
შემაფიქრიანა და დამავიწყდა, რომ უკან
ჩიტუა მოგვღევდა. თურმე შევმდგარიყავი, ფი-
ქრში გავრთულიყავი, და სხვა ყოჩებს ჩამოვრჩი.

„— აი, შე ვერანავ, შენა!.— შემომესმა ჩი-
ტუას ქყვილი და ამავე დროს კომბალი ისე
ძლიერად მომხვდა, რომ თვალიდან სიმწვავით
ნაპერწყლები წამომცვივდა.

„ცუხცუხით მოვეწიე სხვებს და შიგ შუა-
ში შევერიე. მეტს რას ვიზამდი?! ჩქარა წამოგ-
ვისინა და ერთი სახლის წინ ბაკში შეგვლალა.

სალამო ხანი იყო. ხალხი ბევრი ირეოდა. ყველას თავ-პირი ჩამოსტიროდა. სახლში? სახლში არ ვიცი, რა ხდებოდა, და იქიდან-კი გულსაკლავი ხმა გამოისმოდა: ტირილი, გამწარებული კივილი, სასოწარკვეთილებითი ოხვრა და გმინვა, აი, რა მოისმოდა სახლიდან. ამის გამგონს მეც თვალი ამიცრემლდა და ბაკის კუთხეში მივიჭუჭკე.

II

„მიწყნარდა ფეხის ხმა. ბინდი წყვდიადმა შესცვალა. იმოდენა ღრიანცელოს შემდეგ ისეთი სიჩუმე, როგორიც იქ ჩამოვარდა, ტანში ქრუანტელს მგვრიდა.

„აქნობაშდის განაპირას მწოლარეს, შიშის ზარი თავს დამეცა და მაშინვე უნებლად სხვების შუაში ჩავერიე. ისინი მომესალმნენ და ისევ ძილს მიეცნენ.

„შუალამე მოტანებული იყო. ოთხფეხის ყეფა-ყმუილიც-კი არ მოისმოდა...

„წინად, ვიდრემდის ხალხის ფეხის ხმა მისწყდებოდა, სახლის სარკმელს კაშკაში გაჰქონდა, ისეთი ძლიერი შუქი გამოდიოდა. ეხლა-კი ოდნავად იყო გაშუქებული. უეცრად სახლის

კარის კრიალი შემომესმა. იქით მივიხედე და მოხუცებული, ძაძებში გახვეული და თმა-გაშლილი მანდილოსანი სწორედ აჩრდილივით სარკმლის შუქზე გაჩერდა. დიდხანს უძრავად და ხმის ამოუღებლივ იდგა და პირდაპირ საყდარს გაშტერებული გასცქეროდა.

„— ჩამოიქცეს შენი სამართალი, ღმერთო, რომ მე ცოცხალი დამტოვე და ჩემი ვაჟკაცი, ჯერ სიცოცხლით გაუხარელი, ამ წუთი-სოფელს მოაშორე! — ბოლოს სასოწარკვეთილებით წამოიძახა და ქვითინით იქავე ჩაეხვია.

„მეც ავცრემლდი დედაბრის ქვითინზე. მხოლოდ მაშინ მივხვდი, რა ამბავიც იყო იმ სახლში: იმ დედაბერს შვილი მოუკვდომოდა და ამ შემთხვევას გამოეწვია მწუხარება, ბრძოლის მოწამეც მე ვიყავი.

„მართალია, იმ შუალამეს მეც ავცრემლდი, საშინლად შემეცოდა ის დედაბერი, მაგრამ იმ დროს უნებლიეთ თავში კითხვა დამეძაბა: ჰო, ყველა ეს კარგი: დედაბერს შვილი მოუკვდა, ხალხი მოვიდა და სწუხს, მაგრამ ჩვენ რაღად მოგვლალეს-მეთქი?! ვეკითხებოდი მალი-მალ ჩემ თავს და პასუხი-კი არსად იყო. რად? ვერ გავიგე კია და რა წამსაც-კი გავიგე, იმ სახლში რაც მომხდარიყო, შიშმა ამიტა-

ნა. თან-და-თან ისე გამიძლიერდა შიში, რომ ტანმა თახთახი დამიწყო. თითქმის ადგილზე ვხტოდი, ჩემ თავს ველარ ვიმორჩილებდი. ჩემ დღეში არ შემცვივანია ისე, ზამთარშიაც-კი, როგორც იმ ღამეს. კინალამ გადავირიე. არ ვიცოდი, რა მექნა. რისთვის დამემართა ეს?!. ოჰ, რაწაირი ტანჯვა გამოვიარე იმ ღამეს, ჩემო კარგო!.. დედაბერი დამშვიდდა, სახლში შევიდა. მე-კი ვთრთოლდი, ბეწვიც-კი მიხტოდა და, რაც დრო გადიოდა, თრთოლა, სხეულის წვა და ჩხვლეტა უფრო მემატებოდა...

III

„მტრედის ფრად გათენდა თუ არა, ხალხის ფეხის ხმა ისევ ასტყდა. ჩქარა ეზოში, ხეების ქვეშ ცეცხლი რამდენსამე ადგილს გააჩალეს, გვერდით დიდრონი ქვები მოუწყეს და ზედ წყლით სავსე ქვაბები შემოსდგეს. მე ყოველივე ამას ერთოლით თვალ-ყურს ვადევნებდი და გონს ვერ მოვდიოდი...

„ახმაურდა სოფელი; მოისმა ხალხის ლაპარაკი, საქონლის ბლავილი, ძაღლების ყეფა, და სადაც ჩვენ ყიყავით, იმ ეზოდან ფრთოსანთ რუკ-რუკ-კურ-კური. იქ მამალს გარს ქათმები

შემოეხვია და ერთის ამბით და კიჟინით ნაგავს
გამალებული ქექავდა, აქ ინდოურს თავი მალ-
ლა აეღო და „ყიავ-ყიავს“ უდარდელად გაიძა-
ხდა, იქით კიდევ დედალი სეირნობით „კააა-კა-
კას“ ინდოურივით უდარდელად მოსთქვამდა
და დრო-გამოშვებით შეაყენებდა თავის გალო-
ბას და გაშტერებით ძირს დედამიწას დააცქე-
რდებოდა, ფეხს გაუსვ-გამოუსვამდა და ისევ თა-
ვის გალობას აგრძობდა...

„თანდათან ცაც ფერადდებოდა და...

— მოიცა, — უეცრად გააწყვეტინა ყოჩის
სიტყვა დედალმა ცხვარმა: — მთელ ღამეს ტანის
თახთახი არ შეგწყვეტია?

— არა, მაშ!.. მთელ ღამეს კბილს კბი-
ლზე მაცემინებდა და მხოლოდ, ხალხის ფეხის
ხმა, ნამეტნავად ინდოურისა და დედლის მოთ-
ქმა რომ ასტყდა, ცოტა არ იყოს, გავერთე და,
არ მახსოვს, მაშინაც მითახთახებდა ტანი თუ
არა.

— მაშ მთელ ღამეს არა გძინებო?

— ერთ წუთს რომ თვალი მომეხუჭნა,
რალა მინდოდა!..

— საწყალი, რანაირად დაიტანჯებოდი!..

— დავიტანჯებოდი?! დავიტანჯე კი არა,
მეტიც მომივიდა. მთლად დავდნი, დავდნი-

მეთქი; გონება სულ ამიხდა... აკი გეუბნები, ცოტათი ხმაურობამ გამართო განთიადისას. მაგრამ, როდესაც სახლის კარი გაჭრიალდა და ისევ მანდილოსანი გამოჩნდა, რომლის ხილვის შემდეგ შუალამისას ტანის თახთახი ამივარდა, და მთლად ჩაფუფქული ოდნავის ნაბიჯით წინ წამოდგა და იქვე ხეების ქვეშ მოფუსფუსეთ მიაძახა: გეთაყვათ, მეზობლებო, ყველაფერი წესიერად დაიჭირეთო, უარესად ცეცხლი მომეკიდა. სად ვიყავ და სად არა, აღარა მეყურებოდა-რა. ჯერ არა მენახა-რა იმისთანა, რასაც უნდა შევეშინებინე, მაგრამ მე შიშმა უკვე მომითავა. რაც მაშინებდა, ჩქარა ისიც ვიხილე. თურმე ჩემ სხეულს წინაღვე უგრძნია, რაც მომელოდა, მაგრამ შემთხვევით გადავრჩი და, აი, ეხლა შენ გვერდით ვარ. იმავე ბაკში, რომელშიაც ჩვენ ვიყავით გამომწყვდეული, ერთი ისეთი უშობელი ება, რომ თვალს ვერ მოაშორებდი. მშვენიერი ტანი, მთლად ჩარგელებული სხეული, მშვენივრად დაწმენდილი ბეწვი, მშვენიერი რქები, მსხვილი, მორღვეული, გონივრული თვალები, აი, რა ამკობდა უშობელს და რა იტაცებდა მაყურებლის თვალს!

„სულ არ გაუვლია რამდენსამე წუთს, რომ ბაკის კარი შემოაღეს და უშობელი წამოაყენეს.

მძიმედ, სულ მძიმედ გონივრული თვალები გადაატრიალ-გადმოატრიალა და წელში გაიზნია. გაზმორება არც-კი დააცადეს, დაუნდობლად საშინლად სახრე გადუქირეს ბეჭებში და, საცოდავი, საჩქაროდ ბაკიდან გაიყვანეს. „გაგიხმეთ ხელები!“ უნებლივ დავწყევლე სახრის გამრტყმელი. მგელიც-კი შედგებოდა იმის სილამაზის წინ და იგი ხომ ადამიანი იყო, რომ ისე გამომეტებით გაართყა სახრე. მაგრამ შემდეგ ნახულმა სახრის დარტყმა დამავიწყა. წამოაქციეს საცოდავი და, ოხ, ნეტავი არ გამეგონა იმისი სასოწარკვეთით წაზმუვლება, ყელში ხანჯალი გაუყარეს!.. სისხლმა ჩქეფა დაიწყო, იქაურობა შეღება. მოისმა ხრიალი. ვხედავდი, როგორ თრთოდა მისი სხეული. ამის მნახველს ტანი მომელეშა, უგრძნობლად გარდმექმნა. მაშინ-კი მივხვდი, რისთვისაც მიგვლალეს, რისაც მეშინოდა...

„სახლში ისევ ტირილი, ღრიალი ასტყდა. სტიროდნენ ვაჟკაცს, რომელსაც სიცოცხლე მოესპო, რომელიც უდრო-უდროოდ ამ წუთისოფელს გამოესალმა და გარედ კიდევ თითონვე უდრო-უდროოდ სიცოცხლე წარბ-მოუხრელად მოუსპეს უმშვენიერესს ქმნილებას... ოჰ, რანაირად გულს მისერავდა სახლიდან ტირი-

ლის ხმა!... ვიძახდი: „რატომ სახლი არ ჩამო-
ინგრევა და ყველას არ ამოგულეტავთ, რომ
ერთის სიცოცხლის მოსპობას სტირით და მეო-
რეს-კი თქვენ განგებ უსპობთ?! რას ემსგავსება
თქვენი ტირილი?!“

„დედაბერი საშინლად შემებრალა, ღამე
რომ აჩრდილივით გამოვიდა და ღმერთს სამა-
რთალი უგმო. ეხლა-კი შემეზიზნა, და სწო-
რედ საგმობელია ადამიანთა სამართალი და
არა ღვთისა...“

„აკაფეს უშობელი... მგლებივით დახვე-
ოდნენ და ზოგი ბარკალს მიაბრევიდნენ და
ზოგი კიდევ სხვა ნაქრებს.“

„— ბიჭებო, — დაიძახა ერთმა მათგანმა: — ე
ცხვრებიც გამოლალეთ და დაკალით!...“

„წამოგვესივნენ ჩვენც. წაგვავლეს ზოგს
ქეჩოში, ზოგს კიდევ ფეხში და თრევით გაგ-
ვიტანეს.“

„— ეგ ორი ყოჩი გაუშვით, ნუ გამოსქრით
ყელს. ხალხი ცოტაა და ხორცი ტყუილად გა-
ფუჭდება... — ამას-ლა მოვკარი ყური და გა-
მოვერკვიე. მანამდის ვერც არას ვგრძნობდი და
ვერც არას ვხედავდი. მხოლოდ მაშინ დავინახე,
რომ მე და ყომრალა ყელ-გამოლადრულ ჩვენ
მოძმეებს დავცქეროდით...“

— ვაი შენ დედასა, ჩემო ბატკუნია, იქ-
ნება შენც ეგრე ყელი გამოგლადრეს!..—შწა-
რედ წამოიკვნესა დედა ცხვარმა და ცრემლები
წამოსცვივდა.

— მაშ არა და...

— აი, თქვე ვერნებო, თქვენა!..

უეცრად მოესმათ ჩიტუას ხმა და ნერწ-
ყვი გაუშრათ:

— თქვე სამგლეებო, ფარას რას ჩამორ-
ჩენილხართ!..—დასტყვივლა ჩიტუამ და კომბალი
მოუქნია, მაგრამ ცხვრებმა დროით უშველეს
თავს.

ისინი დაეშვნენ ქვევით და ჩიტუასაგან
მოქნეული კომბალი ჯაგში შეიჭედა.

„ბაღლი ყოფილხარ!“

(ეტიუდი)

I

სასიამოვნო სჯა-ბაასისა და ნარდის თამაშის შემდეგ ვახშად მიგვიწვიეს მე და არჩილი. შევედით სასადილო ოთახში, და კოპწია დიასახლისის კოპწიადვე გაეწყო მაგიდა. სიმდიდრით ვერ გაგაკვირვებდათ, მაგრამ სიფაქიზით-კი. ყოველისფერს დიასახლისის მშვენიერი ხელი ეტყობოდა...

— ცოტაზე-კი ნურას უკაცრავად! — ღიმილით წამოიძახა დიასახლისმა და გვიჩვენა, ვინ სად უნდა დამსხდარვიყავით.

— რას მიბრძანებთ, ბატონო, ჩვენთან...

— ელო, ამხანაგები არიან ჩემი. ამათთან ბოდიშს არ მოვიხდი. არჩილი ხომ წინათაც ყოფილა ჩვენსა. ეს ხამი არ არის, და ელიზბარიც, იმედია, დღეის შემდეგ ხშირად გვეწვევა...

— მეც ელიზბარის წინაშე ვიხდი ბოდიშს. ძლივას გავაბედვინეთ მოსვლა, და ეხლაც ესე მცირე ვახშამზე. მგონი, დღეის შემდეგ სულ ამოიკვეთოს ფეხი!

— გინდათ, ქალბატონო, ვახშამი შეგიქოთ, მაგრამ არა. ეგ ისეთი მოუხეშავია, რომ ქათინაურს ვერ მოახერხებს!.. ქართლელია ეგ!..

— თუ მე მკიცხავ, ჩემო არჩილ, ე მასპინძლებმა რაღა დაგიშავეს?! ესენიც ხომ ქართლები არიან!—უპასუხე არჩილს ღიმილით.

— კარგია, ეგ მაინც მოახერხე. ესენი კორტოხის ახლო არიან და სხივი ზრდილობისა...

— თუ ეშმაკობისა?!.

— სხივი ზრდილობისა-მეთქი, —მედიდურის კილოთი განაგრძო არჩილმა, —კორტოხის ახლო მცხოვრებთაც ეფინებათ... მგონი, —მიუბრუნდა დიასახლისს, —თქვენი მამა-პაპა კორტოხის იქიდან არიან გადმოსულნი?

— მამა-პაპისგან ეგ მე არ გამიგონია, —ღიმილით უპასუხა დიასახლისმა.

— როგორ არა, თქვენი გვარი იმერეთისაა! —დაჟინებით დაიწყო დავა არჩილმა.

— კარგი, მაგრე იყოს! —უპასუხა დიასახლისმა...

მე აღარა მითქვამს-რა. მხოლოდ უჩინრად დიასახლისს ვადევნებდი თვალ-ყურს და შევნატროდი გივის, რომ ასეთი მეუღლე შეეძინა.

ყოველ მისს მიხვრა-მოხვრას, მოძრაობას, სიტყვას ემჩნეოდა გრძნობა, გრძნობა და გრძნობა. ძალა-უნებურად ვფიქრობდი, ძალიან სასოწარკვეთილიც რომ იყვეს გივი, უნდა გამოირკვას და ცხოვრებას სიამოვნებით მიეგებოს, როდესაც ამას დაინახავს.

დიასახლისი ჩემ გვერდით იჯდა, არჩილი იმის პირდაპირ, გივი-კი არჩილის გვერდით ჩემს პირდაპირ. მაგიდის თავსა და ბოლოს ორი ხნიერი მანდილოსანი იჯდა. არ ვიცი, რა დამოკიდებულება უნდა ჰქონოდათ გივის ოჯახთან, მაგრამ მახლობლები-კი უნდა ყოფილიყვნენ...

უბრალო ბაასით, დიასახლისის კეკლუცობით, გივის ღია გულით და მანდილოსნების სიმუნჯით ყველას სადღეგრძელო გამოვათავეთ...

თამადად გივი იყო და ღვინოს, როგორც კიდევ მასპინძელი, გვაძალებდა. ცოტა არ იყოს, გივის ღვინო გაუჟდა, აალაპარაკა. არჩილი ხომ ჩეეულებრივად ორი-სამი ჭიქის შემდეგ აცუღლუტდა, თვალებმა ეშმაკურად კრკალვა დაუწყო...

— მრავალ-ჟამიერ, მრავალ-ჟამიერ!.. ეს, მეგობრებო, გაუმარჯოთ ჩვენს მოღვაწეებს!..

მრავალ-ჟამიერ, მრავალ-ჟამიერ... — წარმო-
სთქვა სადღეგრძელო ჩვენი მოღვაწეებისა და
მრავალ-ჟამიერივითვე განაგრძო.

არჩილმა და გივიმ მეგობრულად ხელი გა-
დაჭხვიეს ერთმანეთს და, როგორც ნაღვინეებს
შეჰფეროდათ, ხმა შეათანხმეს. მეც, რაკი დია-
სახლისთან საბაასო მასალა შემომეღია, ხელი
სავარძლის უკან გავაცურე, მის ზურგს მივეს-
ვენე და დაბალი, თითქმის შეუმჩნევი ბანი და-
ვიწყე. ამავე დროს დიასახლისს თვალს არ ვა-
შორებდი. იგი ნიდაყვებზე დაყრდნობილი დაბ-
ლა დაიცქირებოდა და დრო-გამოშვებით სახე
ვნებით უთრთოდა, მთელი ტანი უხტოდა. და-
ბალ ბანს ვამბობდი, და დიასახლისის ამგვარ
დრო-გამოშვებით ცვლილებათ განცვიფრებაში
მოვყავდი.

გივი და არჩილი-კი არ ისვენებდნენ. არ-
ჩილი ხმას ძალას ატანდა, ჯმუჯნიდა გივის
და თითქმის ნახევრობამდის მაგიდის ქვეშ ჩა-
ძვრა.

დიასახლისმა სავარძელი მაგიდასთან უფრო
ახლოს მიიტრია და შეევამჩნიე, დიასახლისიც
ძირს-ძირს მიდიოდა. აღარა სცხრებიან გივი და
არჩილი, სხვა-და-სხვა სიმღერებს ამბობენ,—
„შაშვი-კაკაბი“, „ჩავუხდეთ და ჩავუხდეთ“,

„ალაზნის პირას“ და მრავალი სხვა სიმღერა ერთი-მეორეს მოჰყვა...

სავარძელი უფრო განზე გავწიე, ამავე დროს ხელსახოცი იატაკზე დავაგდე.

არც არჩილს და არც დიასახლისს ჩემი მოძრაობა არ შეუმჩნევიათ. ჩემში აღძრულმა ცნობის მოყვარეობამ მოსვენება აღარ მომცა. მინდოდა შემეტყო, მაგიდის ქვეშ რა დრამა ხდებოდა, ისე-კი, რომ ჩემი ცნობის მოყვარეობა არ გამომჟღავნებულიყო.

ამისთვის დავაგდე ძირს ხელსახოცი და ცერად გადავიხარე ხელსახოცისაკენ და თან მაგიდის ქვეშ შევიხედე...

მთლად ავენთე. გველ-ნაკბენივით უეცრად წელში გავიმართე და რომ სახის ცვლილება არავის შეემჩნია, ორივე ხელი პირზე მივიფარე და ნიდაყვზე დავეყრდე. ტანი შემისველდა, სუნთქვა, ცოტა არ იყოს, გამიძნელდა.

აღარ მეყურებოდა არჩილისა და გივის სიმღერა. თვალწინ მხოლოდ ორი წყვილი, ერთმანეთში ჩახლართული, არჩილისა და დიასახლისის ფეხი მითამაშებდა...

ამ სურათმა ჩემზე რად იმოქმედა ასე?! არ ვიცი. ეხლაც ვერ გამომირკვევია, ის მეწყინა, რომ არჩილს მეგობრულად გივისთვის ხე-

ლი გადაეხვია და ამავე დროს-კი მის მეუღლეს ფეხებით ეარშიყებოდა, თუ...

მაგრამ ამის გამორკვევა შორს წაგვიყვანს.

ერთ წამს დავაპირე წამოვმდგარიყავ და მიმეფურთხა არჩილისთვის. მაგრამ თავი შევიმაგრე...

— ჰუუ!.. — ჩემდა უნებურად მაგრა ამოვისუნთქე, ჭიქა წყლით ავავესე და ხარბად მოვეწაფე.

— ღვინო მიირთვით, წყალს რად მიირთმევთ! — პირველად გავიგონე მაგიდის ბოლოს მჯდომ მანდილოსნის ხმა.

არ ვიცი, რამ აიძულა მანდილოსანი, დაერღვია თავისი გულმოდგინე სიჩუმე. იქნება ჩემი აღელვების უნებური მოწამე იყო...

— რა ვქნა, ბატონო, თამადა ღვინოს აღარ გვასმევს და უიმისოდ-კი წყლის მეტს ვერას გაიხლებით. — ხმა მაღლა ვუბასუხე, რომ გივის გაეგო და სიმღერა შეეწყვიტა.

— უკაცრავად, ელიზბარ, უკაცრავად! მართლაც, სიმღერას აღარ ვათავებთ და ღვინოს ვეღარა ვსვამთ. — გივი წამოდგა, ჭიქა ღვინით გაივსო და განაგრძო: — ყმაწვილებო, დავლიოთ ჩვენი ქალების სადღეგრძელო. ვუსურვოთ მათ, მოიგონონ ჩვენი წარსული დედები და იმათსავით

პატიოსნურად ემსახურონ სამშობლოს და თავი-
 ანთ ოჯახს!.. კაცო, რატომ არ დაცოლშვილ-
 დებით?!—უეცრად მოგვიბრუნდა მე და არჩილს:
 —ვერ წარმოიდგენთ, ყმაწვილებო, რა ბედნიერე-
 ბაა დაცოლშვილიანება!.. ღმერთს გეფიცებით, —
 გულწრფელად დაიფიცა, როდესაც იმის უკანას-
 კნელ სიტყვებზე თავი დაბლა დაეხარე, — გამოც-
 დილებით გეუბნებით!..

— ქალებიი... ოოო... მაინც ვსვამ მათ
 სადღეგრძელოს! კარგები არიან!..—თვალთა
 ბზინვით დიასახლისს გადახედა და სწრაფლ ჭიქა
 გამოსცალა არჩილმა...

II

ბარბაცით გავიარეთ რამდენიმე ქუჩა. ქუ-
 ჩები მიყრუებული იყო, მოძრაობა სრულებით
 შეწყვეტილიყო. აქა-იქ ჩვენსავით შეზარხოშე-
 ბულნი ბარბაცით თუ გვხვდებოდნენ, თორემ
 სხვა-კი არავინა.

მე და არჩილი გაჩუმებულები მივდიოდით.
 არ ვიცო, ის რაზე ფიქრობდა და მე-კი გონე-
 ბიდან რომანი მაგიდის ქვეშისა არ მშორდებო-
 და. რაც ორ წყვილ ჩახლაკნილ ფეხს თვალი
 მოვკარი, მინდოდა არჩილისათვის როგორმე

მეგრძნობინებინა და გამეკიცხა ჯერ ვახშმის დროსვე, მაგრამ იქ ვერ მოვახერხე. ამისთვის ღვინოს ძალა დავატანე და კარგადაც შევზარხოშდი.

აი, ახლა რამდენი ხანია მარტონი მოვდივართ, ყოველ ნაბიჯზე ვემზადები და ამ მზადებას ბოლო აღარ ეღირსა.

აგერ, გამოვიარეთ რამდენიმე მიხვეულ-მოხვეული ქუჩა და უმთავრესს ქუჩაზე გამოვედით, რომლიდანაც სხვა-და-სხვა ქუჩით უნდა წავსულიყავით...

— აბა, ღამე-მშვიდობისა, ელიზბარ, — მითხრა და ხელი გამომიწოდა.

— არჩილ!... — წამოვიღულულუღე და ხელი მაგრა დავუჭირე.

— რა იყო, რატომ მაგრე ტრაგიკულად მომაპყარ თვალნი შენნი?!

არჩილის ამგვარმა კილომ გაბედულება მომიმატა და მკეახედ ვუთხარი:

— უნდა გრცხვენოდეს, რომ იმ კაცს მეგობარს ეძახი, მეგობრულად ხელს ხვევ და ამავე დროს-კი იმის ცოლს ფეხებს ფეხებში უხლართავ და ვნებით თრთი!..

— ხა, ხა, ხა, ხა!... — გულიანად ისე მაგრა გადინარხარა, რომ ქუჩებმა ბანი მისცეს... — დაინახე?! — ხარხარითვე მკითხა არჩილმა.

— კიდევაც ხარხარებ?! — განცვიფრებით
დავეკითხე.

— ეჰ, ჩემო ელიზბარ, ბალღი ყოფილ-
ხარ!..—სიცილით მიპასუხა და საჩქაროდ თავის
გზას გაუდგა.

„ბალღი ყოფილხარ!“—მწარის ღიმილით
გავიმეორე არჩილის სიტყვები და თავის ქნე-
ვით სახლისკენ დასაძინებლად წავედი.

„ღირსი ვარ ამისა, ღირსი!..“

(ეტიუდი)

საშინლად მინდოდა ზღვაზე მზის ამოსვ-
ლა მენახა და, მომეცა თუ არა ზღვით მოგზა-
ურობის შემთხვევა, სიხარულით წამოვიძახე:
ეხლა-კი ვნახავ!..

მთელ ღამეს კურდღელსავით მეძინა. წამ-
და-უწუმ საათს დავყურებდი და ისევე ბალიშ-
ზე მივდებდი თავს...

„დროა!“ გავიფიქრე, მეოთხე საათი რომ
დაიწყო და წყნარად წამოვდექი, რომ მეზობე-
ლი არ შემეწუხებინა, რომელიც გულიანად
ხვრინავდა, და ფეხაკრეფით გემის ბანისკენ
გავეშურე.

ჯერ ისევ ბინდ-ბუნდი იყო. ნაწყვეტ-ნაწყ-
ვეტი ღრუბლები აქა-იქ უძრავად მიჰკროდნენ
ცას და გაცრიაგებული ვარსკვლავები-კი ოდნავ-
და ბჟუტავდნენ.

ცოტა არ იყოს, კიდევაც ციოდა და ამის
გამო პალტო შემოვიჭუჭყე, ხელები სახელოებ-
ში დავმალე და პირდაპირ გემის ცხვირისკენ-

გავწიე, რადგანაც პირი აღმოსავლეთისაკენ ჰქონდა.

„ოჰო, ჩემს მეტს, სხვასაც სდომნია მზის ამოსვლის ნახვა,“ უსიტყვოდ წამოვიძახე, როდესაც თვალი მოვკარ გემის ცხვირთან უმაწვილს.

გაიგო თუ არა ჩემი მისვლა, არ ვიცი. გაშტერებით სივრცეს გასცქეროდა. ჩემს მისვლაზე არც-კი განძრეულა. კიდევაც გამიკვირდა, რომ ამ სიცივეში პალტო-გადაღელილი იყო და შუბლიც ცივი რკინის ბოძისთვის მიებჯინა. იმის ახლო დახვეულ თოკზედ ჩამოვჯექი. ერთი კიდევ შევხედე უცნობს და მეც ფიქრებმა გამიტაცეს.

„რა არსებაა ადამიანი, — ვეკითხებოდი ჩემ თავს: — რომ ამისთანა უფსკრულს ებრძვის, უშიშრად ენდობა თავისგან მოგონილ მანქანას, რომელიც ასე გულადად, უდარდელად მიაღწევს ზღვის ტალღებს და უდარდელადვე ქვით-ქვით-ვიწვიშებს?!.“

მაკვირვებდა ადამიანის გონება, გამჭრიახობა, მაგრამ...

„ოხ, რა შესაბრალისია იგივე მედიდური გონება ადამიანისა ბუნების სიდიადესთან შედარებით!.. რა სიმცირეს, არარაობას და მასხა-

რაობას წარმოადგენს ეს მედიდურება, ამაყობა ადამიანისა!... ხომ საკმარისია სულ ერთი წამი, რომ მიფშენიტოს, მილეწოს ეს ამაყად მიმცურავი და ზღვის ტალღების მიმარღვეველი გემი და...

„განქრა ადამიანის ოცნება, ამაყობა და მედიდურება!...

„რალაც მლილი, რალაც საცოდავი მატლი, რომელსაც ადამიანი ეწოდება... ეწოდება... ეწოდება... ე...“

უცნაური ამბავი დამემართა: აზრთა მიმდინარეობა შემიწყდა, მხოლოდ სიტყვა „ეწოდება“-და დაცურავდა ჩემს გონებაში და ისიც კვალს ვერა სტოვებდა. გული, აქნობამდის ბოლმით ავსილი, უნებურად შეზავდა სიამოვნებით და, ბოლოს, სულ სარკესავით. გადამეწმინდა, ტუჩები-კი ღიმად, ვარდივით, გადამეშალნენ...

განქრნენ, მიიფანტნენ მწარე ფიქრები და...

ახ, მეც განვიბნიე, დავკინდი, ჩემი არსება დანაწილდა, გაეთეროვანდა და შეუერთდა იმ ბურთს, რომელსაც ცა და ზღვა, კიდევებით ერთმანეთს მიწებებულნი, წარმოადგენდნენ... გავფართოვდი. ჩემი პიროვნება აღარ არსებობდა. მე ბუნებამ ჩამნთქა და მე კიდევ —

ბუნება, რომელსაც სიმხიარულე შეპარვოდა და სულ უნებურად ჩემი არსებაც აეყოლია.

ცა და ზღვა ერთმანეთს ეცილებოდნენ. ზევით და ქვევით ნაწყვეტ-ნაწყვეტად მოფანტულ ღრუბლებს და მათს გარსს ცელქად ეცვლებოდათ ფერი და ეს ფერი, თითქო საპნის ბურთიაო, ისე გამოკრთოდა. აგერ, პირველი ნაპერწკალიც ამოვარდა ზღვიდან! პირველს მეორე მოჰყვა, მეორეს—მესამე და სულ შეუმჩნევლად ის ადგილი, საიდანაც ნაპერწკალი ამოვარდა, ცეცხლად აინთო. ბურთს ფერი უფრო გაუსპეტაკდა, გაუნაზდა. ცეცხლი-კი უფრო და უფრო დიდ ადგილს იჭერდა, ცეცხლის გარსი თავის ფერსა ჰკარგავდა, ცისფერს უერთდებოდა. და ამ დროს მშემაც ზღვიდან თავი ამოჰყო, ამოიქყუმპალავა, წინწკლები ისევ ზღვას უბრუნდებოდნენ და...

ფერადიანი ბურთიც გასკდა. ცაბა და ზღვამ თავისი ფერი მიიღო და მეც...

— ააახ! — შემომესმა შესაზარი ხმა ამ დროს და ტანი შემითამაშდა.

მივიხედე იქით, საიდანაც ხმა შემომესმა, და...

— თვალებს აკვესებდა, თითებს იკვნეტდა და ფეხს აბრაგუნებდა ის ახალგაზდა ყმაწვილი, რომელიც მზის ამოსვლამდის ვნახე.

შემეშინდა. ისე შესაზარი სახე ჰქონდა, რომ ტანში ჟრუანტელმა გამიბრინა.

— მაფურთხონ, მაფურთხონ, მათ-ფურთხონ!..— წამოიხრანტალა საცოდავად და ქვითინი მორთო...

— ყმაწვილო, ყმაწვილო!— ტანის თრთოლვით ვანძრევდი, რომ გამომერკვია. მაგრამ ის მაინც ქვითინებდა და უაზროდ გაიძახდა:

— მაფურთხონ, მაფურთხონ, ღირსი ვარ!..

— გამოერკვიეთ, გეყურებათ?!— დავუყვირე და ხელები ძირს მაგრა ჩამოკვრით ჩამოვგლიჯე.

— ჰაა!.. ვინა ხართ, რა გინდათ?!— დაბნევით მიპასუხა და მოელვარე თვალები წელში გამართულმა მომაპყრო.

მე ვერ გავუძელ იმის თვალების მზერას და შევკრთი. ცოტა არ იყოს, დავიბენ.

— რა უნდა მინდოდეს?— ცოტა ხნის შემდეგ ვუპასუხე, როდესაც გონება მოვიკრიბე:— თქვენი სასოწარკვეთილებითი ხმა შემომესმა და მე ჩემი თავი მოვალედ ვცან, თუ-კი რითიმე შემეძლება, სამსახური გაგიწიოთ.

— თქვენ?!. ხა, ხა, ხა!.. თქვენ გინდათ სამსახური გამიწიოთ?!. ხა, ხა, ხა!.. თქვენც გინდათ მაფურთხოთ?!. გამშორდით!..

— ყმაწვილო, ვინც თქვენი ამ უკანასკნელი წამების მოწამე იყო, არა მგონია, იმას მოფურთხება შეეძლოს...

— რის მოწამე?!.

— თქვენის სულის-კვეთებისა, ზნეობრივად ტანჯვისა...

— მე ვიტანჯები?!.

— მგონი...

— მართალს ამბობ, უცნობო, მართალს ამბობ.— ცოტა ხნის სიჩუმის შემდეგ მიპასუხა:— მართალს ამბობ, მე ვიტანჯები და მინდოდა კიდევაც გავქცევოდი ამ ტანჯვას. სულ რამდენისამე წამის წინ მინდოდა გამოვსალმებოდი ტანჯვას, სამუდამოდ მომეშორებინა თავიდან, მაგრამ... ყმაწვილო, ხომ სიმხდალვა თავის მოკვლა?! არა?..

— თავის მოკვლას სხვა-და-სხვა მიზეზი იწვევს. ზოგი მიზეზი შესაწყნარებელია და ზოგი...

— ეგებს!.. რა მიზეზიც უნდა იყოს?! აბა გაარჩიეთ: მე განვიზრახე თავის მოკვლა იმისთვის, რომ საზოგადოებამ მიცნო, რა კაციც ვიყავი, და ამისთვის შევზიზლდი, ფურთხება დამიწყო...

— თქვენ მაგითი მაინც ვერა გამაგებინეთ-რა.

— აახ!.. რად არის ადამიანი ისეთი, რომ უთუოდ ყველაფერი უნდა გაიგოს? /

— თუ ყველაფერი არ შეიტყო, თავის მსჯავრს ვერ იქონიებს. — ვუპასუხე მე და იმის მთრთოლარე სახეს დავაცქერდი.

— მსჯავრი, მსჯავრი... ხა, ხა, ხა!.. — გადიხარხარა ხელის ჩაქნევით და საჩქაროდ გამშორდა.

თვალი გავაყოლე. მთვრალივით მირაცრაცებდა და თან ხელებს იქნევდა. ცოტა ხნობით გემის ბანის მოაჯირს მიეყრდნო და ზღვას დააშტერდა.

შემეშინდა. მართლა თავი არ დაიხრჩოს-მეთქი, გავიფიქრე და განვიზრახე მიპარვა, რომ შემძლებოდა დაქერა, თუ ვინიცობაა, ზღვაში ჩავარდნას მოისურვებდა. მაგრამ ყმაწვილი მოტრიალდა და ისევ აჩქარებული ნაბიჯით ჩემკენ წამოვიდა.

— ყმაწვილო! — მომმართა მწუხარე სახით, როდესაც მოვიდა ჩემთან და მკლავში ხელი წამავლო: — ნუ მკითხავთ, ვინა ვარ. ეს ხომ სულ ერთია თქვენთვის!..

— მართალს ამბობთ და არცა მსურს გავიგო თქვენი ვინაობა.

— მაშ ყური დამიგდეთ. რა მხეციც გინ-

და აიღოთ, რა ცხოველიც უნდა იყოს, რა სულ-
 დგმულიც უნდა დაასახელოთ, ყველა თავის
 თავს ემსგავსება ყოველთვის. მგელი კრავობას
 ვერ გასწევს, დათვი ძაღლობას და ღორი კი-
 დევ მტრედობას. ადამიანი-კი წარმომადგენე-
 ლია ყოველგვარის ცხოველისა. მასში ყოველ-
 გვარი მხეცია მოთავსებული და შეუძლიან ყო-
 ველგვარი მხეცობა, სისაძაგლე ჩაიდინოს. რა
 მხეცს დამისახელებთ, რომ ადამიანი, თუ-კი გა-
 რემოება ნებას აძლევს, არ დაემსგავსოს?! არა?!
 ჰა!...—აღზნებული თვალები თვალებში გამი-
 ყარა და მკლავზე ისე მომიჭირა ხელი, რომ
 მინდოდა ხელი გამეშვებინებინა, მაგრამ თავი
 შევიმაგრე და პასუხად თავი დავუქნიე.—ჰო-
 და მაშ რა არის ადამიანი?.. მხეცთა მხე-
 ცი... მაგრამ ამ მხეცთა მხეცობას, თავის სი-
 საძაგლეს მალავს, კმუჭნის და უფრთხილ-
 დება ამის გამომჟღავნებას, როგორც თვალის
 სინათლეს, თვალის ჩინს... თვალის ჩინს კი
 არა... რა გითხრათ?.. რას დავადარო?.. თით-
 ქო წმიდათა-წმიდას შეადგენდესო, ისე უფრთხილ-
 დება ამ საიდუმლოთა საიდუმლოებას... ბევრ
 სისაძაგლეს, ბევრ საზიზღრობას ჩაიდენს, მოი-
 მოქმედებს კაცი, რომლის მოწამეც მხოლოდ
 თითონ არის და სხვა არავინ... შეიძლება, თა-

ვის ცხოვრებაში არავითარი სისაძაგლე ჩადინოს, მაგრამ განზრახვით-კი, მერწმუნე, ბევრი სისაძაგლე განუზრახავს, და ეს ხომ სულ ერთია! აბა ერთ წამს ჩახედეთ თქვენს გულს და... მგონი, შეგეშინდეთ კიდევაც!..

— ყმაწვილო, შეურაცხოფის ნება არა გაქვთ!—წყრომით მივმართე და ხელი გავაშვებინე.

— ააახ!.. განა თქვენზე ვამბობ?.. მე სრულებით თქვენ არა მყავდით სახეში... მაგრამ თქვენი წყრომა-კი იმას მიმტკიცებს, რომ ადამიანი საშინლად უფრთხის იმის გამომჟღავნებას, რის მოწამეც მხოლოდ თითონ არის...

მინდოდა კიდევ მეპასუხნა, მაგრამ თავი შევიმაგრე, რომ არ გამეჯავრებინა და თავისი ლაპარაკი არ შეეწყვიტნა.

— ნუ-კი იფიქრებთ, — განაგრძო, — ვითომ კარგი რისამე მოწამე იყოს?!.. არა. კარგს ისე არას მოიმოქმედებს, რომ სხვა მოწმად არ დაისწროს, ან კიდევ არას განიზრახავს, რომ ქვეყანა არ შეჰყაროს. არა. მხოლოდ სისაძაგლეს უფრთხილდება, მხოლოდ თავის მხეცობის გამომჟღავნებას უფრთხის და არა სხვა რასმე... აბა ახლა თქვენ აიღეთ და რომელიმე ადამიანი გადმოაბრუნეთ, ფქვილის ტომარასავით გამო-

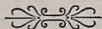
ბერტყეთ, ყოველი მისი საიდუმლოთა საიდუმლო გამოამჟღავნეთ და მაშინ, მერწმუნეთ, არა-სასიამოვნო სურათს დაინახავთ... არა-სასიამოვნოს, არა, საზიზღარს, შესაზარს!..

„მე საზოგადოება პატიოსან კაცად მიცნობდა. მეც ვაფასებდი ამას და ვცდილობდი, რომ ეს სახელი შემრჩენოდა. თუ-კი რაიმე მხეცობა ჩემში არსებობდა, ვმალავდი; მეშინოდა, რომ არ გამოამჟღავნებულიყო და პატიოსანი ადამიანის სახელი არ შემეებღალა, მაგრამ ფეხი გადამიბრუნდა; სულ უბრალო შემთხვევამ გადმომაბრუნა, და ყოველივე ჩემი დაფარული გამოამჟღავნდა. რაც-კი მხოლოდ მე უნდა მცოდნოდა, ყველამ შეიტყო და, რასაკვირველია, ზიზღით დამიწყო ცქერა; თითოთ საჩვენებელი გავხდი... ხა, ხა, ხა!.. აღარც ერთი ხელს არ მაწვდიდა და იმანაც-კი, გეყურებათ, იმანაც-კი, რომელსაც თაყვანს ვსცემდი, ვაღმერთებდი, რომელიც მარწმუნებდა, მიყვარხარო, აღარ მიმიღო! ხა, ხა, ხა, გეყურებათ, აღარ მიმიღო!.. სულ უმნიშვნელო ჩემი მოქმედება და განზრახვაც-კი გადიდდა, მთად გარდიქმნა, და საზოგადოებამ ყიჟინა დამცა... იყიჟინე!.. მაფუროთხე!.. ჩამქოლე!.. მაგრამ ერთ წამს შენი ზიზღი შეაჩერე და ოდნავ თვალი

გადავლე შენს ჯურღმულს! შენც, უმანკოების
 ღვთაებავ, აგრე მოიქეცი და მხოლოდ მაშინ,
 თუ უცოდველი ხარ, ჩამქოლე... ხა, ხა, ხა!..
 განა მაგას გაჰბედავ?!. არა მგონია!..

„მაგრამ რაებსა ვბოდავ?!. არ გეგონოთ,
 ყმაწვილო, ვითომც მე ამითი თავის გამართ-
 ლება მინდოდეს. არა. საზოგადოება მართალია.
 ღირსეულად მაფურობებს, მიყიფინებს და ზიზ-
 ღით მექცევა. სხვას რომ ჩემი საქმე დამარ-
 თოდა, პირველად მე ვესროდი ქვას და ყიფი-
 ას დავცემდი, თუმცა-კი, შეიძლება, იმაზე
 უარესი ვყოფილყავი. ყველასაც უნდა უყიფი-
 ნონ, თუ-კი შეატყეს ვისმე. ყველა ღირსი იქ-
 ნება ამ სასჯელისა. ამ სასჯელს არავინ უნ-
 და გაექცეს. მე-კი გაქცევას ვაპირებდი. აი,
 ხომ მხედავ, ეხლა ზღვით ვმოგზაურობ, იმ სა-
 ზოგადოებას მოვშორდი, რომელმაც გამკიცხა
 სამართლიანად. თავის მოკვლაც განვიზრახე.
 მინდოდა სამუდამოთ მოვშორებოდი, გავქცეო-
 დი ტანჯვას, მაგრამ ამ მშვენიერმა დილამ გონს
 მომიყვანა და დამანახვა ჩემი სიმხდალე. დამნა-
 შავე ვარ და ამისთვის, რა სასტიკი სასჯელიც
 უნდა იყოს, მოვალე ვარ ავითანო და არა
 ვცდილობდე იმის თავიდან აცილებას. განა გა-
 მამართლებს თავის მოკვლა?!. არა. ეგ უფრო

გამამტყუნებს, ჩემს სიმხდალეს დაამტკიცებს. დამნაშავედ ვცნობ ჩემ თავს და ამისთვის სასჯელის ატანაც უნდა შევსძლო... მე საზოგადოებაში ვცხოვრობდი, იმის აზრს ვაფასებდი, მინდოდა იმ საზოგადოებაში პატიოსანი კაცის სახელი მეტარებინა და ამავე დროს-კი, გეყურებათ, უპატიოსნოდ ვმოქმედებდი, სიკეთეს სათვალსაჩინოდ ვაკეთებდი და იმას, რაც პატიოსანი კაცის სახელს შებღალავს, ვმაღავდი. ეს ხომ უპატიოსნობაა, არა?!. სულითა და გულით უნდა პატიოსანი ვყოფილიყავი, დაფარული არა უნდა მქონოდა-რა, ჩემი ყოველივე უნდა ცხადი ყოფილიყო ყველასთვის და მაშინ ეს აღარ დამემართებოდა. ამისთვის, ღირსი ვარ სასჯელისა. დეე, მაფურთხოს საზოგადოებამ, მიყიჟინოს საზოგადოებამ!.. ღირსი ვარ!.. მე უკანვე დავბრუნდები!.. უკანვე დავუბრუნდები იმავე საზოგადოებას, აი, ამ ნავთსადგურში მოვუცდი მეორე გემს და უკანვე დავბრუნდები, რომ ყოველ ნაბიჯზე მაფურთხოს, მიყიჟინოს ამ საზოგადოებამ. ღირსი ვარ ამისა, ღირსი!..

„...სულ ერთია!...“

(ეტიუდი)

I

— თეკლე!...— დაბნევით შესძახა კიკომ და თეკლეს ორივე ხელი თავისკენ მიიზიდა.

— კიკო!... — თეკლემაც იმავე კილოთი უბასუხა და კიკოს გულს მიესვენა.

წისქვილის ბორბალი-კი სჩქეფდა, წყალს არღვევდა, ანაწილებდა, აქაფებდა და საამურად უმღერდა შეყვარებულებს...

— მაშ გიყვარვარ, გიყვარვარ, ჩემო, ჩემო?! ჩვენ სამუდამოდ ერთმანეთისა ვიქნებით!... — ხმის კანკალით ჩასძახოდა კიკო და თან თეკლეს გულზე იკრავდა.

— მე... შენ... ჰო... — კვნესით, მეტი-მეტი აღელვებისაგან მისუსტებული ხმით გაიძახოდა უაზროდ თეკლე, და თვალები ელულებოდა.

„უყვარხარ!... უ...ყვარ...ხარ!...“ ემოწმებოდა წისქვილის ქვა ბორბლის უხუილთან ერთად.

— ოხ, რა ბედნიერი ვარ!..— გულამოსკენით წამოიძახა კიკომ და თავდავიწყებით შეუერთა თავისი ტუჩები თეკლეს მხურვალე, ფუნჩულა მარწყვისფერ ტუჩებს.

თეკლემ ტუჩები თავის უნებურად სიამოვნებით შეაჩუჩუნა და, თითქოს მთლად სულში ჩაძვრენა უნდაო, უნებურადვე კბილებამდის პირში შეუწოდა...

„ახ, რა კარგია!.. ახ... რა... კარგია!.. ახ-რა-კარ-გია!..“ — წისქვილის ქვა და ბორბალი გაიძახოდნენ ერთად და ამცნობდნენ არეს ამ ნეტარ წამს. მთვარეც, მუდმივი მოწამე შეყვარებულთა, აღერსით დასცქეროდა თეკლეს და კიკოს ზევიდან და თითქოს ცოტათი კიდევაც შურდა იმათი ბედნიერება...

წისქვილის ახლოს ორი არსება ერთ არსებად გარდაქცეულიყო და ეს-კი ზევიდან, ეულად, ყოველთვის მარტოდ, — ოხ, რა ძნელია, რა მწარეა! — მოცურავი დასცქეროდა... რა ვუყოთ, რომ მნათობია?! ოხ, რა დიდის სიამოვნებით სამუდამოდ დაუთმობდა თავის მნათობობას, თუ-კი ვინმე ერთ წამს დაავიწყებდა თავის მარტოობას და მეორე არსებას შეუერთებდა!.. მაშ თეკლესი და კიკოს ეს წამი არ შეშურდებოდა?!

— ჩემო თეკლე!... ჩემო კარგო, ხომ სა-
მუდამოდ ასე ბედნიერები ვიქნებით?!

— ჰა?!. კიკო, შენ?!...—თეკლე შეკრთა
კიკოს ხმის გაგონებაზედ და ხელიდან გაუსხლტა.

— თეკლე, გონს მოდი!... რა დაგემართა?!.
განა არ გიყვარვარ?!—განცვიფრებით დაეკითხა
კიკო და მიუახლოვდა.

— მე შენი?!. არა... წავიდეთ შინ!... მე-
რე... მერე!...—არეულად უბასუხა თეკლემ და
სახლისკენ პირი იბრუნა.

კიკოც დაუმხარდამხარდა და გაჩუმებული,
დაღვრემილი გაჰყვა...

II

„...წავიდა!... დაღონებული წავიდა!...
ოხ, რა გულ-ნატკენი გამომემშვიდობა!“—გა-
იძახოდა თეკლე და აზრი აზრისათვის ვერ დაე-
კავშირებინა.

რამდენი ხანია, რაც თეკლემ თავის საწოლი
ოთახის კარი შეიხურა... თითქმის მაშინვე, კი-
კო რომ სახლის კარებთან გამომშვიდობებისას
დაეკითხა, რას მიპასუხებო. აგერ, შუა ღამე
თითქმის გადავიდა, სულ ამ პასუხს ეძებს და
ეხლაც ვერა მოუგვანებია-რა...

„ღმერთო!..“ — ღმერთს-ღა შეევედრა, რომ იმას მაინც ჩაეგონებინა პასუხი, რაკი თავის გონებით ვერა მოეხერხებინა-რა და გარედ გავიდა.

გაიარა ერთი ხეივანი, მეორე, მესამე. აჩრდილივით მიაბიჯებდა და თავის საყვარელ ადგილს მიაღმა. რამდენჯერ უოცნებნია ამ ხევის პირას, დიდ ქვასთან და ეხლაც უნებურად იქ მივიდა...

ახ, რა ტკბილად მოსთქვამდა ხევი... რა სასიამოვნოდ უღვიძებდა გრძნობებს წყლის ჩანჩქარი!.. ეხლა?..

ოხ, ის მთვარეც დასცქერის!.. წყალიც ისევ-ისევ მოჩანჩქარებს და, ღმერთო, წისქვილის ხმაც მოისმის!..

— კიკო, კიკო, მიყვარხარ!.. — ღმობიერად წამოიძახა თეკლემ და თავი მოგონებას მისცა...

წყალი-კი მოჩანჩქარებს, ტკბილს, სასიამოვნო ხმებს ასმენს; მთვარე ხომ აფრთოვანებს, და თეკლეც...

კიკოს ეხვევა, ფიანდაზად ეგება...

— ღმერთო, ხომ მიყვარს და მაშ რატომ მაშინვე არ ეუბასუხე: „შენი ვარ... სამუდამოთ ასე ვიქნებით“, როდესაც ის ჩამჩურჩულებდა: ხომ

სამუდამოთ ბედნიერები ვიქმნებითო... რამ და-
მიშალა მაშინვე „ჰო“ მეთქვა? ან ეხლა რა-
ტომ არ მინდა გადავწყვიტო, რომ მე იმისი
ვიყვე, რატომ, რატომ?!. ხომ მიყვარს და მაშ
რალა მიშლის ხელს?!. მამა-ჩემი მეწინააღმდე-
გება?!. ახ, რა სისულელეა!.. დეე, იყოს წი-
ნააღმდეგი!.. მე...

აგერ თეკლე თავის გრძნობას თავდავიწყ-
ებით მიეცა. მამას და ყველასაც ეწინააღმდეგა
და კიკოს გაჰყვა.

ის კიკოსია და კიკო ამისა... ცხოვრობენ...
კიკო ისევ ის კიკოა. დრო არა სცვლის. უყვარს
თეკლე, გაგიჟებით უყვარს, უფრო ძლიერად,
ვიდრე პირველში. ბევრი ისეთი კარგი თვისე-
ბა გამოიჩინა შემდეგში, რაც პირველად თეკ-
ლეს ვერ შეემჩნია. თეკლესაც უყვარს კიკო.
თითქმის თაყვანსა სცემს, მაგრამ,—ოხ, ღმერ-
თო,—მაინც კმაყოფილი არ არის!.. რა ემარ-
თება?!. რატომ კმაყოფილი არ არის, როდესაც
კიკო ხეველის მეუღლეა?!. იმ კაცის მეუ-
ღლეა, რომელიც უყვარს, რომელსაც თითქმის
თაყვანსა სცემს?!. კიკო ხეველის მეუღლე?!.
ოხ, რა უცნაური გვარია!.. ხეველი... ხევე-
ლი... ახ, რატომ ეს გვარიც ისე ბრწყინვალე-
ბით არ არის შემოხილი, როგორც მისი მამი-

სა!.. რანაირი პატივით ექცეოდნენ, როდესაც თეკლე ხეველის მეუღლე არ იყო!.. ეხლა?!.. ეხლა-კი, ღმერთო, ზედაც არავინ უცქერის. ყველა ტუჩის აშვერით ყურში აგონებს: თავადიშვილის ქალი ვიღაც ხეველს, უბრალო მასწავლებელს, გაჰყვა ცოლადაო! ესეც იმალება, აღარავის უნდა ეჩვენოს. რცხვენიან თავის გვარისა. მდიდარი მაინც იყვეს, რომ თავის სიმდიდრით ჩააჩუმოს, ყველანი ალაგმოს... მაგრამ, ოხ, სიმდიდრეც არა აქვს!...

— კიკო, კიკო! დამიხსენ!.. — გულის საკლავად შეევედრა კიკოს და ცრემლების ფრქვევით ყელზე ჩამოეკიდა...

— თეკლე, ჩემო, ჩემო, მითხარ, რა გაწუხებს, რომ თავს შემოგვევლო და გიშველო რამ, რომ ცრემლები შეგიშრო... იქნება ჩემ სიყვარულში დარწმუნებული არა ხარ, ექვი გაქვს რამე... ოხ, თეკლე, მითხარ, მითხარ, რაც გინდა დამისახელე, რითი გინდა დაგიმტკიცო ჩემი სიყვარული?!

— კიკო, კიკო! — გაიძახოდა თეკლე და ქვითინებდა.

— ჩემო კარგო, მითხარი, მითხარი რითი დაგიმტკიცო ჩემი სიყვარული და...

— სიყვარული!... სიყვარული!... მარტო

სიყვ...

— იპოვნე?!.. — ამ დროს მკაფიოდ ჩამო-
დახა ქოტმა და სიტყვა შეაწყვეტინა თეკლეს.

— ვერა!... — შემოესმა შორიდან მეორე
ქოტის ხმაც.

— ჰა?!.. — ტანის ჟრჟოლით აქეთ-იქით მი-
იხედა და... ისევ იმ წყლის ტკბილი ჩანჩქა-
რი, წისქვილის საამური ხმა შემოესმა...

— ღმერთო!.. — სამადლობელი კილოთი
წამოიძახა და თვალის ქუთუთოები ღმობიერად
ზევით ასწია. თითქოს ის დიდი ქვა, რომელ-
ზედაც თითონ იყო მისვენებული, გულზე დას-
წოლოდა და სუნთქვას უხუთავდა, მოსწყდოა,
ისეთი შვება იგრძნო, როდესაც გამოერკვია, და
ამისათვის ღმერთს მადლობა შესწირა, რომ ყო-
ველივე ოცნების ნაყოფი იყო და არა სინამ-
დვილე.

ხედავს თეკლე, რომ ისევ ის წყალი მო-
ჩანჩქარებს, ისევ ის წისქვილის ხმა მოისმის;
ისევ თავის მამის ბაღშია და არა კიკოს პატარა,
სულის შემხუთავ ოთახში... ისევ თავის მამის
გვარი აქვს და არა კიკო ხეველისა. უხარიან თე-
კლეს!.. თავისუფლად სუნთქავს, რომ ყველაფე-
რი ისევ ისეა, როგორც ამ რამდენისამე წუთის

წინად... მხოლოდ ერთი რამე აღონებს. ეს ის, რომ მთვარე, თითქოს თვალს არიდებს თეკლეს და მთის იქით დასამალავად მიეჩქარება.

III.

„... ღმერთო!...“ — შედგა ოთახის შუა კიკო და შუბლი ისე ძლიერად შეიკმუხნა, რომ თმა და წარბები ერთმანეთთან მიიტანა, მხრებიკი ყურებამდის აიწურა. უნდოდა ამ მოქმედებით თავიდან ყოველივე აზრი გამოედევნა, რომ ერთ წამს მაინც სულ არაფერი ეფიქრნა, ერთ წამს მაინც თეკლეს სახე მოეშორებინა, მაგრამ...

„ღმერთო, ღმერთო?!“ — თითქმის ტირილით გაიძახოდა ასე შუბლ-შეკმუხვნილი და მხრებაწურული თითებს იმტვრევდა...

„რამ გაგაკადნიერა ისე, შე სულელო ჩემო თავო, რომ... ხა, ხა, ხა!.. რომ სიყვარული გამოუცხადე!..“ — მწარედ გადიხარხარა და აწურული მხრები ჩამოეშალა, თმა და წარბები ერთმანეთს დაშორდნენ, და კიკო ისე გაიშალა ტანში, ისეთი სისუსტე იგრძნო, რომ ძლივს-ღა მიბარბაცდა სავარძლამდის და მოწყვეტით დაეშო...

„რად მოვაწერინე ეს, რად?..“ — შესძახა

გულ-ამომჯდარმა კარგა ხნის შემდეგ და ტანში საშინელი ჩხვლეტა იგრძნო...

„...ისე გავკადნიერდი, რომ ხვევნა-კოცნაც დავუწყე... ხა, ხა, ხა!... ცოლადაც მინდოდა... ცოლობის პირობასაც ვსთხოვდი, მინდოდა სიტყვა დამეტყუენა... სადამდის მივიდა ჩემი თავ-ხედობა!..“ — დარცხვენით იძახდა და თავის თავს მჩვარში ხვევდა.

„...ოხ, თეკლე, თეკლე, ასეთი სათნოიანი სიტყვების ხმარებას ის არა სჯობდა, გაგელანძლე, თავზე ლაფი დაგესხა ჩემთვის!.. მაგრამ ისე კარგი, ზრდილობიანი ხარ, რომ...“

„ჩემო კიკო, — დაიწყო თითქმის ეს მეთედ თეკლეს წერილის კითხვა: — მე ჩავუკვირდი ჩემს თავს, ჩემს გრძნობას და, ვფიცავ ზეცას“...

— რად ჰფიცავ, რად, წმინდა თეკლე!.. განა დაუფიცებლად კი არ დაგიჯერებდი?! — შეწყვიტა წერილის კითხვა და ხელი თვალებზე მიიფარა.

„...ვფიცავ ზეცას, — განაგრძო ცოტა ხნის სიჩუმის შემდეგ კითხვა: — მთელ ღამეს არა მძინებია. სულ ჩემ გულს ვუკვირდებოდი. მინდოდა წამიერი გულის-თქმა ძლიერ გრძნობად გარდამექმნა, რომ შენ უკანასკნელ კითხვაზე „ჰო, შენი ვარ სამუდამოდ“ მეთქვა, მაგრამ...

„დაივიწყე, ჩემო ჭიკო, ყველაფერი, რაც ჩვენს შორის მოხდა და ჩვენ ისევ ისე კარგი მეგობრები ვიყვნეთ...“

„ჩვენ ისევ ისე კარგი მეგობრები ვიყვნეთ...“ განიშეორა უკანასკნელი სიტყვები და თავის ქნევით მწარედ ჩაილიმა...

„მე ღირსი არა ვარ შენი მეგობრობისა, წმიდათა წმიდავ, უმანკო თეკლევ... სად მე და სად კიდეც შენ!.. მე...“ — შეწყვიტა უეცრად სიტყვა და წერილის კუდად მონაწერი სიტყვები ამოიკითხა: „ეს წერილი, გთხოვ, უკანვე გამო-მიგზავნო, თუ შესაძლებელი იყვეს შენთვის... კი არა იფიქრო-რა...“

„ფუი, ამდენი ხანია, ხელში მიჭირავს და ეს მცირედი თხოვნაც ვერ ავუსრულე. კარგი თვალით რად უნდა მიყურებდეს!..“ — გადააფურთხა და მაშინვე კონვერტი აიღო ხელში...

„მშვიდობით, მშვიდობით!.. შენს მაგივრად წერილს ვემშვიდობები...“ მაგრად, მაგრად აკოცა წერილს, კოცნის დროს რამდენიმე ცრემლი ზედ დააგდო და შემდეგ, თითქოს საყვარელ არსებას მარხავდესო, ცრემლის ფრქვევით დაკრძალა კონვერტში...

IV

— დღეს მოვა და ჯერ თეკლესთვის-კი არა მითქვამს-რა, — ჩაილაპარაკა ვახტანგმა და თეკლეს ოთახისკენ გასწია.

— სად არის თეკლე? — დაეკითხა ვახტანგი გოგოს, რომელიც წინ შეეფეთა, როდესაც თეკლეს ოთახისკენ მიდიოდა.

— ჯერ ისევ სძინავს...

— აქნობამდის?... საცაა სადილად დავსხდები და...

— მგონი, წუხელის არა სძინებია... დილას განთიადისას გამაღვიძა, წერილი გადმომცა და მითხრა: „კარგად რომ მომზევდეს, ეს წერილი კიკოს წაუღე. მე-კი დავიძინებ ეხლა და სანამ მე არ გავიღვიძო, ნუ გამაღვიძებთო...“

— მერე წაუღე წერილი?..

— დიახ, ბატონო.

— არა გითხრა-რა?..

— ვინა?

— ვინა და კიკომ.

— არა. ისევ ეძინა, რომ მივუტანე.

— მაშ ვის მიეცე?

„რას მისწერდა? — უსიტყვოდ დაეკითხა თავის თავს და ოთახისკენ წავიდა. — კი არა

იყოს-რა?!. იქნება დაგვიანდა და საქმე კიდევაც გაათავეს!.. ეს შეუძლებელია!.. მე თეკლეს ნებას არ მივცემ, რომ იმ ვილაც მასწავლებელს, კიკო ჰქვიან თუ მიკო, მისთხოვდეს. ეს...“ — უეცრად აზრები შეუწყდა. სულ ერთიანად განებნივნენ, როდესაც კარი შეაღო და მძინარე თეკლე დაინახა.

კარგა ხანს იდგა კარებში. ღმობიერად გულზე ხელი დაიკრიფა, თითქოს წმინდანის წინ სდგასო სალოცველად, და მზერა დაუწყო თავის ქალს, თავის ერთად-ერთ ასულს, თავის შვენებას, რომელიც გულალმა იწვა ოდნავ წათარებული ფარჩის საბნის ქვეშ. საბანი არ ფარავდა მის გამოქანდაკებულ მკერდს, ყელს, მკლავებს. ვინ იტყოდა, რომ ამ ოთახში, ამ საბნის ქვეშ მოთავსებულია ამ ქვეყნის ასული და არა ციური?!

ვახტანგი იდგა კარებში და ეშინოდა განძრეულიყო, რომ მძინარის ნაზი სუნთქვა არ აეშფოთებინა...

„ღმერთო! — გაიძახოდა უსიტყვოდ ვახტანგი: — სად ვიყავი აქნობამდის, რომ არ ვიცოდი, თუ ამისთანა მშვენიერი იყო თეკლე?!. ჩემი თეკლე, ჩემი სისხლ-ხორცი!..“ — სიამაყით აევსო გული, რომ მისი სისხლ-ხორცი ასეთი

მშვენიერი იყო, და ველარ მოითმინა: ფეხ-აკრეფით მივიდა საწოლთან და გვერდით მიუჯდა.

„თეკლე, ჩემო თეკლე!.. შენი ადგილი დედოფლის ტახტია... შენ უნდა სკიპტრა გეჭიროს ხელთ და განაგებდე სამეფოს... და არა ვილაც უგვარტომო კიკო ხეველის ცოლობა... ყოველ ღონეს ვიხმარ, რომ ეგ არ მოხდეს, არა და არა... ჯერ შენ გამოუცდელი ხარ, ჩემო კარგო, და მე უნდა საფრთხეს აგაცდინო...“ — გადაწყვეტით წარმოსთქვა ვახტანგმა უკანასკნელი სიტყვები ხმა-მალლა და სასოებით ტუჩები თეკლეს მკერდისკენ საკოცნელად წაიღო...

— ჰა?! — უეცრად შეფორთხილდა თეკლე, როდესაც ვახტანგი იმის მკერდს ტუჩებით შეეხო, და იმისი ლაწევების ნაზ სპეტაკ ფერს მორცხვობის აღმულმა გაჰკრა...

— ნუ გეშინიან, მე ვარ, შვილო!..

V

— მართალს ამბობ, მამი, კარგი ცხოვრება აქვს, კარგი გვარიც აქვს, თავადიშვილობით, ჩამომავლობით საქართველოს თავადებში თით-

ქმის პირველი ადგილი უჭირავს, მაგრამ, რა ექნა, თითონ არჩილი სულელია, უშნო, ულამაზო...—ღიმილით ეუბნებოდა თეკლე სადილ შემდეგ მამას და თვალს არ აშორებდა ვახტანგის სახის მოძრაობას...

— შვილო, — დაიწყო ვახტანგმა ცოტა ხნის სიჩუმის შემდეგ:—გონიერი ხარ, შენ თითონ მიხვდები ჩემი რჩევის სიკეთეს. თორემ შენი ნებაა, მე ძალას არ დაგატან. იქნება, შენ კიდევაც ამორჩეული გყავს ვინმე...—უკანასკნელი სიტყვები გაგრძელებით წარმოსთქვა და თეკლეს თვალი თვალში გაუყარა.

— მამი, არა გრცხვენიან, რომ მაგას მეუბნები!.. ამორჩეული რომ მყვანდეს ვინმე, განა შენ არ გეტყოდნი?!—საყვედურით უპასუხა და თავი ძირს დახარა.

— რა ვიცი, შვილო, ეხლანდელ დროში...

— კიკოს გამოუგზავნია ეს წერილი!..—ამ დროს შემოვიდა გოგო წერილით და ვახტანგს ლაპარაკი შეაწყვეტინა.

— შენთან იქნება!—შუბლ-შეკმუხვნით მიმართა ვახტანგმა თეკლეს.

— ჰო, ჩემთანაა!—უპასუხა თეკლემ და მაშინვე კონვერტს თავი გაუხია, საიდანაც წერილი ამოიღო.

საჩქაროდ გადაატრიალ-გადმოატრიალა, ხან
თავს დახედა და ხან კიდევ ბოლოს, მაგრამ...

— ერთი სიტყვა მაინც დაეწერა ზედ!... —
ამოიძახა სასოწარკვეთილებით და მკლავები ჩა-
მოსცვივდა.

— რა მოგივიდა, შვილო? — თანაგრძნო-
ბით დაეკითხა ვახტანგი და ხელი მოჰკიდა...

— არაფერი, არაფერი!... — შუბლზე ხელი
გადისო და ისევ ისე გონება მოიკრიბა.

— რა იყო?! თუ არა ყოფილიყოს-რა,
ფერი მაგრე რად წაგივიდოდა?!

— აი, თუ გინდა, წაიკითხე!... — წამოდგა
და წერილი მიაწოდა...

ვახტანგმა წერილის კითხვა დაიწყო. თე-
კლე-კი ოთახში დადიოდა ამ დროს.

— მამა არ წამიწყდება, ვერა გამიგია-რა!...
ეს წერილი შენია.

— ეგრეა, მამა-ჩემო! ეგ წერილი ჩემია და,
როგორც ბოლოში ამოიკითხავდი, მე ვთხოვ
უკანვე დაბრუნებას, იმასაც ჩემი თხოვნა შეუ-
სრულებია და, აი, უკანვე მომივიდა.

— ეგ ყველაფერი კარგი, მაგრამ მე მაინც
ვერა გამიგია-რა...

— ეხ, მამა-ჩემო, მაგას რა დიდი გავება
უნდა. აი, საქმე რაშია. — მიუჯდა გვერდით

და წინა-დღის ამბავი ყოველივე უტყუვრად უამბო.

— როგორც გატყობ, კიკო გიყვარს და ძალიანაც, — უთხრა ვახტანგმა, როდესაც თექ-
ლეშ თავისი საუბარი დააბოლოვა.

— მიყვარს და მაგრე!? არ ვიცი, ესე
შეეძლება ვისმე კაცი შეიყვაროს, როგორც მე
კიკო მიყვარს!..

— მაშ რას ნიშნავს შენი წერილი? ან
უარი რად უთხარი, ან კიდევ რად ატყუებ,
არ მიყვარხარო?

— როგორც გატყობ, მამა-ჩემო, შენ ბავ-
შვი ყოფილხარ, ჩემზე გამოუცდელი. „არ
მიყვარხარ“ იმისთვის მივწერე, რომ უარის თქმა
მინდოდა. რომ მიმეწერა: „მიყვარხარ, მაგრამ
მაინც ცოლად ვერ გამოგყვები,“ მაშინ კიკო
ხომ შემიზიზღებდა, შემიძულებდა?... რას იფიქ-
რებდა?.. ის-კი არ მინდოდა, რომ კიკოს შევ-
ძლებოდე და ჩემზე ცუდი აზრი შეეყენებინა.
ცოლად-კი, თუმცა მიყვარს კიკო, რატომ არ
მინდა გავყვე, ამაზე, არ ვიცი, რა გიპასუ-
ხო. იქმნება იმიტომ, რომ შენი ქალი ვარ და...
მამა-ჩემო, რა დაგემართა?! — უეცრად შესწყვი-
ტა ლაპარაკი და მამას მოეხვია, როდესაც თვა-
ლი შეასწრო, რომ მისი ლაპარაკის დროს ვახ-

ტანგი მთლად გაფითრებულიყო და გამოშტერებული თავის ქალს შესცქეროდა...

— ჰო!... არაფერი... განაგრძე... ცოტა წყალი-კი დამალევენე!.. — შუბლზე ხელი გადაისო და გრძლად ჩაისუნთქ-ამოისუნთქა. თეკლე-კი წყლისთვის გაიქცა.

სულ რამდენისამე საათის წინად ამაყობდა თეკლეთი. თავი მოჰქონდა, რომ თეკლე მისი სისხლ-ხორცი იყო. ეხლა-კი, როცა თეკლე უამბობდა თავის სიყვარელზე, თითქმის გულიდან მოიგლიჯა. ძნელი იყო იმისთვის დარწმუნებულიყო, რომ თეკლე უმწიკვლო არ არის, რომ ვისაც შეიყვარებს, თავდავიწყებით არ მიეცემა, მაგრამ, დახე, თურმე თეკლე რანაირად მოქმედებს!

„კიკო შეუყვარდა, — ფიქრობდა ვახტანგი და თან მწარედ იღიმებოდა: — არ ვიცი, ესე შეეძლება ვისმე კაცი შეიყვაროს, როგორც მე კიკო მიყვარსო, იძახის და თან უარსაც ეუბნება!.. არ მოველოდი ამასა, არა!.. არ მეგონა, თუ თეკლე ასე მოიქცევოდა და თავისს გრძნობას შეებლალავდა! — წამოიძახა ვახტანგმა და წამოდგა. — მართალია, მე ვეწინააღმდეგებოდი, ძალას დავატანდი, რომ კიკოს არ შეუღლებოდა, მაგრამ, ოხ, რა ბედნიერი მამა ვიქ-

ნებოდი, რომ მე... ჩამეფუშა ეგ ქორწინება და არა თითონ თეკლეს. მაშინ თეკლე... ღმერთო, რა დღე დაგვიდგა, რომ აღარც გრძნობა, აღარც გულწრფელობა არსებობს!.. — მწარედ წამოიძახა და ცრემლებიც-კი ჩამოუგორდა ქალარა წვერზე...

— მამი, რა მოგდის?! სტირი კიდევაც?! აჰა წყალი!.. — გაოცებით დაეკითხა თეკლე, რომელმაც ამ დროს ჭიქით წყალი შემოიტანა და ძალად დააღვეინა.

— ხომ მხედავ, მამი, მე შენი წინააღმდეგი არა ვარ?! ხომ არა გაწყენინე-რა? რაღა ხარ მაგრე დაღონებული, ეგ ცრემლები რას ნიშნავს?! — ალერსით უთხრა თეკლემ და ხვეწნა დაუწყო მამას.

ვახტანგმაც ვერ გაუძლო ქალის ალერსს, თითონაც მაგრად, მაგრად ჩაიკრა თეკლე გულში და ქვითინით მხურვალედ ეხვეოდა. ცრემლებიც-კი ღაბა-ღუპით ჩამოსდიოდა და თეკლეს ლოყებს ეწვეთებოდა...

უნდოდა ვახტანგს დილანდელი თეკლე დაებრუნებინა, უკანასკნელი დავიწყებოდა, მაგრამ თეკლეს წყეული სიტყვები: „მიყვარს, მაგრამ უარს ვეუბნები“ საკრეთელივით ტვინს

უხვრეტავდა და ერთ წამსაც არ შორდებოდა...

— ეს სიხარულის ცრემლია, შვილო, რომ შენ მაგისტანა ჭკვიანი, გონიერი ქალი მყევხარ, — უთხრა ვახტანგმა ცივად, როდესაც გონს მოვიდა და დარწმუნდა, წინანდელი თეკლე სამუდამოდ დაკარგა.

ეხლა ერთი-ღა აწუხებდა: რაც შეიძლება, მაღლე მოეშორებინა თავიდან...

— მგონი, სამგზავრო მატარებელი ჩქარა მოვა. წადი, ეტლი შეაბმევიწე და გაგზავნე, რომ არჩილს იქ ცდა არ მოუხდეს.

— ეხლავე...

— თქმა აღარ გინდა, როგორც უნდა მოექცე არჩილს...

— ნახავ, მამა, შენს არჩილს ი სულელთავეს როგორ გამოვუსულელებ!.. მგონი, ამდამვე ნიშნობა მოვახდინო... — ღიმილით უბასუხა თეკლემ.

— კიკოსაც დაუძახე!.. — ეშმაკურად უთხრა ვახტანგმა თეკლეს, რომ წმინდა გრძნობა მოეგონებინა, რომ ამ მოგონებით არჩილის ცოლობაზე ცოტა ყოყმანობა მიაწვდამოვს და შეეწყიდა თეკლეს თავისი საქციელი, მაგრამ...

— კიკო ქალაქს უკვე წასულა! გოგომ მითხრა, კიკო წელან ცხენით სადგურისკენ მიდიოდაო...

VI

— რაო, რაო?! აღარ გაბედოთ მაგის გამეორება, თორემ!..— გული ყელში მოებჯინა, სიბრაზით ნერწყვი შეუშრა და ველარ განაგრძო ლაპარაკი ალექსიმ.

— გავბედავ-კი არა, დაგიმტკიცებთ ყოველსავე ჩემ სიტყვას და ცხადად დაგანახვებთ, რა ზნეობის ადამიანია იგი!— უფრო ბეჯითად წამოიძახა ნიკომ და თვალები სულ აენთო.

— უი, უი!.. თქვენ ილიაზე ამბობთ, ბატონო ნიკო, მაგას?!. ვანოს მომხრეებს-კი ხმა არ ამოვლებათ ზნეობაზე!..— გადაწყვეტიტ მიუგო ქ-მა ქეთევანმა ნიკოს.

— დადიან და ავრცელებენ ტყუილ ხმებს, ხან რას იგონებენ და ხან რას?!.

— ვინ, ვინ?!.— თითქო დასაკრავად მიდისო, ისე წაეტანა ალექსის გაბრო და გონება-დაბნეული გაიძახოდა:— ვინ, ვინ?.

— ეს რა კაცობაა, რომ ჯერ უარი განაცხადა, ისე მედიდურად გამოგორდა და დაი-

ძახა: აღარ მინდა, აღარ შემიძლიან ბანკში სამსახურიო, და მეორე დღესვე-კი შესკუბდა და ისევ ისე განაგებდა!—ზიზღით წარმოსთქვა მიშომ.

— გაგიხარდებოდათ კია, რომ მართლა გასულიყო და ვანო დედა-ბუდიანად ბანკში დასახლებულიყო!... ხა, ხა, ხა!.. თავმჯდომარემ როგორ მაშინვე დაუბრუნა ადგილები!.. „შენ, როგორც მოადგილე, დირექტორების თავმჯდომარედ იქნები, შენ კიდევ მეორე დირექტორად და შენ კიდევ“... ხა, ხა, ხა!.. სასაცილო არ არის ამისთანა საქმე!—ისე ცოცხლად გააჯავრა თავმჯდომარეს ანდრომ, რომ თ. ილიას მომხრეებმა სიცილი ასტეხეს, თ. ვანოს მომხრეებს-კი ბრაზი მოერიათ და...

კაცი ვერც თავს გაუგებდა და ვერც ბოლოს. სიტყვებს აღარ ზოგავდნენ, აღარაფერს და აღარავის ერიდებოდნენ, ლანძღავდნენ ერთმანეთს უშვერი სიტყვებით. ქალი და კაცი ერთმანეთს აჭარბებდა...

კიკომ საათს დახედა და თავი გაიქნია. შუალამე გამხდარიყო. „საქველ-მოქმედო განზრახვით შეიყარნენ აქ, უნდოდათ რაღაც საქმე გამოერკვიათ და ესენი-კი რას გაეზნენ!“ — გაიფიქრა კიკომ და წასვლა დააპირა.

პირველად იყო კიკო ამ სახლში. მთელ საღამოს ხმა არ ამოუღია და თავსა და ბედს იწყევლიდა, რომ ამ დღეს აქ მოვიდა. აგერ ორი წელიწადი გავიდა, რაც თეკლეს წერილი მიიღო და მას შემდეგ სულ იმის მეცადინეობაში იყო, რომ თეკლეს პირდაპირ არსად შეხვედრიყო. ბანკის კრებაზედაც-კი არ დადიოდა, რადგანაც ფიქრობდა: „თეკლე უთუოდ ესწრება და წინ რომ შევეფეთო, მაშინ...“ „ვერიდებოდი ღოღოლსა, დამხვდა ორლობის ბოლოსაო“, სწორედ ეს დაემართა კიკოს. სადაც არ მოელოდა, იქ შეხვდა. ამ საღამოს ლევანი შეხვდა და უთხრა: „უეჭველად უნდა წამოხვიდე. მეც იქ მივდივარ. ღარიბ სტუდენტების ფონდზე იქნება ლაპარაკი. ამაღამ უეჭველად უნდა დავაბოლოვოთ, თორემ მეტისმეტად გაქიანურდო“.

კიკოს არ უნდოდა, მაგრამ უარი ველარ უთხრა. დანიშნულ ადგილს მივიდნენ. ჯერ რამდენიმე კაცი მოსულიყო. დიასახლისმა კიკოს გააცნო, ვინც არ იცნობდა, და შემდეგ ისევ სხვებთან ბაასი განაგრძო.

არ გასულა ნახევარი საათი, რომ თითქმის ყველანი მოვიდნენ და ყველაზე ბოლოს თეკლემ შემოაღო კარი. დიასახლისი მიეგება და

სათითაოდ ყველანი გააცნო, ვისაც-კი არ იცნობდა...

— ღმერთო! — უსიტყვოდ შესძახა კიკომ და ჭირის ოფლმა დაასხა.

უნდოდა დამალულიყო, მაგრამ როგორ, როდესაც თეკლე დიასახლისმა იმასთან უკვე მიიყვანა.

— კიკო ხეველი! — უთხრა დიასახლისმა თეკლეს...

— ძლიერ სასიამოვნოა ჩემთვის თქვენი გაცნობა. ბევრი კარგი გამიგონია თქვენზე!... — უთხრა თეკლემ და ხელი გაუწოდა.

კიკომ თავი დახარა, რომ მღელვარება არავის შეემჩნია და თეკლეს გამოწვდილ ხელს ხელი მიაგება...

ხელი დაეწო. ტანში ჟრუანტელმა დაუბინა და მუხლები მოეკეცა.

თეკლეს გაბრუნებას ვედარც-კი მოუცადა, რომ მოდუნებული სავარძელზე დაეშვა...

— რატომ მაგრე ჩაფიქრებულხარო და ამ გაცხარებულ ბაასში მონაწილეობას არ იღებო?! — დაეკითხა დიასახლისი კიკოს და გვერდით მიუჯდა.

— მე?... არ ვიცი! — დაბნევით უპასუხა და იმისკენ მიბრუნდა.

— თეკლეს სიმშვენიერემ ხომ არ გაგიტაცათ, რომ სულ იმას უცქეროდით?

— მე?..

— მე შეგამჩნიეთ, უარს ნუ ამბობთ!.. საშინელი მღელვარებაც შეგეტყვოთ, ხელი რომ ჩამოგართოთ...

— ვის არ ააღელვებს მაგისი სიმშვენიერე!..— ძალ-დატანებულის ღიმილით უპასუხა მხოლოდ ამისთვის, რომ ეპასუხნა რამ.

— თქვენ არ იცნობთ მაგას, რანაირი კეთილი და, ამასთან, ხომ ხედავთ, რა მშვენიერიც არის! მაგრამ, საწყალს, ქმარი მეტის-მეტი უზნეო და სულელი გამოადგა.— უკანასკნელი სიტყვები წუწუნით წარმოსთქვა დიასახლისმა.

— მგონი, მაგისი ქმარი, ვიდრე, მაგის ქმრად გახდებოდა, მაშინაც სულელი და უზნეო იყო. ამისთვის აქ „გამოადგას“ ადგილი არა აქვს. უთუოდ იცოდა, როგორიც იყო არჩილი და ამისთვის ეხლა აღარ უნდა ინანოს.

— რა ვიცი, იცოდა თუ არა, და გინდაც სცოდნოდა, რას იზამდა, როდესაც მამამ მოისურვა! ერთად-ერთი ღირსება მაგის ქმარს ისა აქვს, რომ ძალიან მდიდარია და, ამასთან, გამოჩენილი თავადიშვილის გვარისაა. ხომ კარგად იცით, ჩვენი მამები რანაირ ყურადღებას

აქცევენ ამ ღირსებას?!.. თეკლემაც რაკი დედის-
ერთა იყო, აღარ აწყენინა და მამას თავისი თა-
ვი მსხვერპლად შესწირა...

— გმირობა ჩაუდენია!..

— თქვენ იცინით და მე-კი მაგას სწორედ
გმირობას ვუწოდებ...

— გეფიცებით, სიცილის გუნებაზე სრუ-
ლებით არა ვარ!..

— მაინც რაღაცნაირი კილოთი სთქვით.

— მე, აკი მოგაზსენებთ...

— ქალბატონო, პატარა ხანს აქ მობძან-
დით!— მიმართა დიასახლისს მოსამსახურე გო-
გომ, რომელიც, ის-ის იყო, შემოვიდა და კი-
კოს სიტყვა გააწყვეტინა.

— ოხ!— სიამოვნებით ამოისუნთქა, დია-
სახლისი რომ წავიდა, და კუთხე დაიჭირა, სა-
დაც სხვა ვეღარავინ მოთავსდებოდა. დიდხანს
ელოდა: ან ეხლა დაიწყებენ „ღარიბი სტუდენ-
ტების ფონდზე“ მსჯელობას, ან ეხლაო, მაგრამ
სტუდენტები ვიღას მოაგონდებოდა ამისთანა
გამწვავებული ბაასის დროს. როდესაც ბაასმა
უკიდურესობამდის მიაღწია და საათმა, შუა-
ღამე უკვე შესრულდაო, უთხრა, კიკო წამო-
დგა. დიასახლისს თვალი მოჰკრა, მივიდა და
ხმა-დაბლა გამოემშვიდობა.

— გაპარვა გინდათ, ბატონო კიკო, აკი დამპირდით, გაგაცილებთო?!.

— მე?!

— დიახ, თქვენ!.. ოხ, რანაირი გულმავიწყი ყოფილხართ!.. — ღიმილით უთხრა კიკოს თეკლემ და დიასახლისს გამოსამშვიდობებლად ხელი გაუწოდა.

— თუ დაგპირდით, დიდის სიამოვნებით!.. — წამოიძახა და მთლად გაწითლდა.

— აა, თეკლე, დიდი ეშმაკი ხარ!.. შენ წასვლა გინდოდა და, კიკო რომ მიდის, გინდა ისარგებლო...

— რას მეუბნები, გენაცვა! ჩემთვის სასიამოვნოა შენთან ყოფნა, მაგრამ ცოტა უგუნებოდ ვარ. — თითონაც გაუკვირდა თავის სიტყვებისა. არ იცოდა, რისთვისა სთქვა ეს.

— დღეს ხომ ვერ მოვასწარიტ ფონდზე ლაპარაკი და მაშ როდისღა შევიკრიბნეთ? — დაეკითხა დიასახლისი თეკლეს და კიკოს.

— მგონი, ამ ორიოდ-სამ დღეში ვინც აქ არის, ყველა სოფელში წავა და, არ ვიცი, ენკენისთვემდის კრების დანიშვნა მოსახერხებელია თუ არა. — უპასუხა კიკომ და კარიბჭეში გავიდა.

— ეს რა უბედურებაა, ამ საქმეს ბოლო

ვერ მოვუღეთ?! ეხლა რომ გაგვეთავებინა, ამ ზაფხულს სოფლებში ბევრ ფულს შეაგროვებდა ყველა ჩვენგანი, — დაღონებულის კილოთი წარმოსთქვა დიასახლისმა და თეკლეს საგამომშვიდობისოდ აკოცა.

— განა არ შეიძლება, ფული ამ ზაფხულს მაინც შეიკრიფოს. — უბასუხა კიკომ და მაშინვე დაუმატა: — ღამე მშვიდობისათ!...

— რასაკვირველია!.. არ დაგვივიწყოთ. მოდით ხოლმე, სოფლიდან რომ დაბრუნდეთ.

— ვეცდები!...

VII

— კიკო, ნუ თუ არ გინდა დავიწყო ჩემი ამბავი?! — ხმის კანკალით შეევედრა თეკლე და ახლოს მიუჯდა.

— წმინდათ შევასრულე თქვენი თხოვნა: დავივიწყე ყველაფერი, რაც ჩვენს შორის მოხდა.

— კიკო, გენაცვა, დაანებე თავი მაგ კილოთი ლაპარაკს!.. მოიგონე ის ღამე!.. ღმერთო, ერთხელ მაინც კიდევ გამაგონე ის ნაზი გრძნობით სავსე ხმა და მითხარ: „სამუდამოდ“...

— კმარა, თეკლე... რაც იყო, ის აღარ

დაბრუნდება... შენი წერილი რომ მივიღე, კინალამ გავგიჟდი... ისე შემძულდა ჩემი თავი, რომ კინალამ თავი მოვიკალ. გიჟივით ვიძახდი: ისე როგორ გავკადნიერდი, რომ თეკლეს, ციურ არსებას, ჩემის ჭუჭყიანი ხელით შევეხე. რამდენადაც ჩემ თავს ვამცირებდი, იმდენად შენ გამაღლებდი. მაგრამ, ოხ, ღმერთო, რად მოხდა ეს?! ნეტავი, სულ ისე ყოფილიყო: ჩემი თავი საძაგლად მეცნო და შენ-კი.... ისევ ის თეკლე ყოფილიყავი ჩემს წარმოდგენაში!... მაგრამ, იმას ვამბობდი, სურათი შეიცვალა, როდესაც შევიტყე, რომ შენ არჩილის, იმ სულელისა და, უკაცრავად, ბრიყვის მეუღლე გახდი... ჩემს წარმოდგენაში შენ ჩემი ადგილი დაიკირე და მე კიდევ—შენი. შენ დაეცი ჩემ თვალში და მე-კი ავმაღლდი... ოხ, ნეტავი სხვა, ჭკვიანი, შენი ღირსი შეგერთო ვინმე! მაშინ მე ისევ შენი თაყვანის-მცემელი ვიქმნებოდი... ეხლა-კი...

— კიკო, მაკმარე!... გეფიცები, ძალა იხმარ...

— გაჩუმდი, გაჩუმდი!... სხვა რომ მოატყუო, მე ვერ მომატყუებ... შენ სრულის შენი ნებით და, ამასთან, სიხარულითაც მისთხოვდი! შენ შელახე შენი წმინდა გრძნობა, შე-

ნი აღმიანობა და სიმდიდრეს და გვარიშვილობას მიჰყიდე.

— კიკო, გევედრები, მაპატივე! მე თითონ ვიტანჯები. ვგრძნობ, რა საზიზღარი ნაბიჯი გადავდგი, როდესაც შენ წერილი მოგწერე. ის არ მოგწერე, რასაც გული მეუბნებოდა. გონებას დავემორჩილე... წმინდა გრძნობა სიმდიდრეზე, პატივის-ცემაზე გავცვალე. ამას მართლს ამბობ. მაშინ მარტო გრძნობა არ მაკმაყოფილებდა. მეგონა, გრძნობა შორს ვერ წამიყვანს-მეთქი. მაგრამ ეხლა-კი ვხედავ, ჩემო კიკო, რა შეცდომა, რა დანაშაულობა ჩავიდინე. რაც ჯვარი დავიწერე, ერთი წამიც არა მქონია ტკბილი ცხოვრება. გებრალეობოდე, კიკო, ხომ ერთხელ მაინც გიყვარდი! ეხლა სიმდიდრე, პატივისცემა, დიდი გვარის რძლობა მაქვს, რასაც ჩემი გრძნობა ვანაცვალე, მაგრამ, ოხ, ღმერთო, თანაგრძნობა აღარა მაქვს! სიმდიდრესთან გულის სილატაკე, სიცალიერე, მარტოობა შევიძინე... კიკო, ვერ წარმოიდგენ, რა მტანჯველი, მქენჯნავი ყოფილა მარტოობა, გულის სიცალიერე! — გულ-ამოსკვნით წამოიძახა და ქვითინი მორთო.

— სააქაოსვე ჯოჯოხეთი, — განაგრძო თეკლემ ქვითინით, — გავიჩინე მე უბედურმა!.. და

შენც... კიკო, კიკო, ნიშნს მიგებ!.. არ მე-
გონე... აჰა, დასტკბი ჩემი ტანჯვით!..

— თეკლე, გენაცვა, დაჩუმდი! — ცრემ-
ლებმა მოუღებო გული და ხვევნა დაუწყო...
— თეკლე, ჩემო კარგო, დაჩუმდი!.. — თითქ-
მის ტირილით უთხრა და გულში ჩაიხუტა...

— კიკო, კიკო, კიდევ გამაგონე ეგ ხმა!..
ახ, რა ბედნიერი ვარ!.. რა ტკბილია ეს წამი...
თბილი, ნეტარი!.. — აღტაცებით გაიძახდა თეკ-
ლე და თან კიკოს ახლა თითონ იკრავდა გულ-
ში, თავზე, შუბლზე ჰკოცნიდა... — ჩემო კიკო,
ჩემო, ჩემო, ხომ სამუდამოდ ასე ვიქნებით?!
ბედნიერები... კიკო, კიკო!.. — ჩასჩურჩულებდა
ნიაფსავით კოცნის დროს თეკლე. კიკო-კი მო-
დუნდა, მოიქანცა და პასუხის მიცემის თავი
აღარა ჰქონდა...

— ჰო!.. თეკლე!.. ჩემო... — აკვნესდა
კიკო ძალა-გამოცლილი...

— კიკო, კიკო!.. ჩემი ხარ, განა?! ჩემი,
ჩემი, ჩემი!..

— ჰა?!. შენი?!. ჰო!.. არა!.. მერე!.. —
უეცრად მოიკრიფა ძალა და ზეზე წამოდგა.

— წავიდეთ!..

— მოიცა, კიკო, რატომ მაგრე შეიცვა-
ლე? ხომ ჩემი ხარ?!.

— მერე!... მერე!... წავიდეთ ეხლა!... — უპასუხა გადაწყვეტით და კარებთან ელექტრონის ზარის ღილს თითი დააჭირა. — ორ საათზე კეტავენ „პურ-ღვინოს“. ეხლა-კი, აი, მესამეც, ჩქარა შესრულდება, — უთხრა კიკომ და საათი აჩვენა.

— მოხუცო, რა გერგება!? — დაეკითხა კიკო მოსამსახურეს, რომელიც ზარის დარეკაზე საჩქაროდ კაბინეტში გაჩნდა.

— ორი მანეთი.

— აი, აქეთ მობძანდით, იქით კარი დაკეტილია! — მოახსენა მოსამსახურემ და ეზოსკენ გასავალი კარი მარდად გაუღო.

VIII

— ეეებ!... — გაახილა თვალები თუ არა, თეკლეს გულის სიღრმიდან აღმოხდა ეს ხმა.

რად?... თითონაც არ იცის. გრძნობს, რომ ძალიან იქენჯნება, გული დახურული, დაბეჭდილი აქვს; ტანი მოშლილი, გონება დაბუნდოვებული და სული ხომ...

— ეეებ!... — კიდევ ამოხდა გულიდან თეკლეს და თვალები წყლით აევსო.

განძრევა უნდოდა. თუმცა ერთი წყვილი ცრემლიც გადმოვარდა, პირველ წყვილს მეო-

რეც მოჰყვა, მაგრამ ჩუჩუნიც არ მოიღო; ხელის აღებაც ეზარება, რომ თვალები მოიწმინდოს, თითქოს მთელი ტანი დადამლავებული ჰქონდესო, ისეა ლოგინში მოღეშილი...

რადა?...

არ იცის. ეხლა თეკლე ისეთ მდგომარეობაშია, რომ არავითარი აზრი თავში არ ებადება: არც წარსული, არც აწმყო იმისთვის არ არსებობს და არც რამ ახსოვს...

რად?...

არ იცის. პასუხის მოცემა არ შეუძლიან. ან-კი როგორ მოგცემს პასუხს, როდესაც გონება დაჩლუნგებული, დაღუნებული აქვს?!

გრძნობს მხოლოდ ერთს: სხეული, გონება, გული, სული მოდამლავებული აქვს და...

— ღმერთო, ღმერთო!.. ერთი წვეთი მაინც!.. ერთად-ერთი წვეთი!—მთელი სხეულის მოკუმშვით წამოიძახა თეკლემ და მდულარება გადმოხეთქა.

გონება გადაეწმინდა და სხეულიც მოძრაობაში მოუვიდა. ეხლა-კი შეუძლიან პასუხის მოცემა. „ერთი წვეთი მაინც!“—აი, პასუხი.

„ერთი წვეთი მაინც“ თანაგრძნობისა რომ იყოს, მაშინ თეკლეს სული და სხეული გადიშლებოდა, აღფრთოვანდებოდა და...

— კიკო, კიკო, ნუ-თუ ჩემს შეცდომას არ მაპატიებ?!—ლოგინში წამოჯდა და, თითქოს წინ უდგას ვინმეო, ისე შეევედრა.

მოაგონდა წინანდელი ღამე. მოაგონდა, როგორ ივახშმა კიკოსთან ერთად „პურ-ღვინოში“ და იგრძნო კიდეცა, რომ ის, თუმცა ბოლოს დროს ეხვევოდა, ეალერსებოდა, გულ-წრფელი არ იყო.

— იქნება მართლა კიკომ მაპატივა და ისევ დაუბრუნდა ჩემი სიყვარული?!—წამოიძახა და ზარი დაურეკა მოსამსახურე გოგოს.

— რა გნებავს, ქალბატონო?!.

რისთვის დაურეკა ზარი, რისთვის დაუძახა გოგოს?! არ იცოდა. დაიბნა მოსამსახურის კითხვაზე.

— რა მნებავს?! რა ვიცი, რა მნებავს?!. ჰო, მართლა, არჩილი შინ არის?!.

— არა. წუხელის არ მოსულა.

— წუხელის არ მოსულა... ჰო... მართლა, რა დროა?

— ათი საათი გახლავსთ.

— ეხლა-კი მომავლანდა, რისთვის დაგიძახე: წერილი ხომ არავის მოუტანია?!—დაეკითხა თეკლე და ლოგინიდან იატაკზე ჩამოვიდა.

— როგორ არა, ქალბატონო, ვიღაც ბი-

ქმა მოიტანა და სთქვა: ქალბატონ კნენას გარდაეციო...

— მოიტა ჩქარა, ჩქარა!.. — დაბნევით უთხრა და თითქმის კისრის კვრით გააბრუნა მოსამსახურე გოგო...

— კიკოსაგან იქნება, კიკოსაგან!.. წუხელის მითხრა: მერე, მერეო. ღმერთო, რას მომწერდა?!.. იქნება დაუბრუნდა უწინდებული სიყვარული და... ღმერთო, ღმერთო!.. ვუყვარვარ ისევ კიკოს, მე იმისი ვიქნები და ის კიდეც ჩემი!.. — ნაწყვეტად გაიძახოდა და ოთახში პერანგა, ფეხ-შიშველა დარბოდა... — ოხ, რა ბედნიერი ვიქნები!..

— აი!.. — შემოიტანა ამ დროს მოსამსახურე გოგომ წერილი და გაუწოდა...

— კარგი, წადი!.. — კონვერტი გამოგლიჯა ხელიდან და გოგო დაითხოვა.

„ჩემო თეკლე, — დაიწყო წერილის კითხვა ტანის კანკალით: — მე ჩავუკვირდი ჩემ თავს, ჩემ გრძნობას და, ვფიცავ ზეცას, მთელ ღამეს არა მძინებია. სულ ჩემ გულს ვუკვირდებოდი. მინდოდა, წამიერი გულისთქმა ძლიერ გრძნობად გარდამექმნა, რომ შენს უკანასკნელ კითხვაზე „ჰო, შენი ვარ სამუდამოდ“ მეთქვა, მაგრამ...

„დაივიწყე, ჩემო თეკლე, ყველაფერი, რაც ჩვენ შორის...“

თვალთ აუჭრელდა, თითები მოუდუნდა, და წერილი ხელიდან გავარდა.

— ჩემი წერილი... რაც მე მივწერე... კიკო, კიკო! — კვნესით წამოიძახა და ორსავე მხარეს ჩამოშლილ გიშრისფერ ხშირ-ხუჭუჭა თმას, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, დაეჯაჯგურა.

— დუდუკის ხმა!.. ეტლი ჩვენ კარებთან შედგა!... ვინ... ზარის ხმაც! — ნაწყვეტად გაიძახდა თეკლე, როდესაც დუდუკის ხმა შემოესმა და რამდენიმე ეტლი იმათ კარებთან შედგა.

სარკმლიდან უნდოდა გადაეხედნა, მაგრამ ამ დროს შემოესმა კიბეებიდან ფეხის ხმა და „ჩაჰბერე, კიკლი, ჩაჰბერე“-ს ძახილი და...

— არჩილი, არჩილი! — წამოიძახა და სასოწარკვეთილი იქვე ჩაეხვია.

— ლეკური, ლეკური! — დაიღრიალა არჩილმა, როდესაც ბრახა-ბრუხით, კარების შემოჯახუნებით შემოვიდა ზალაში, და თითონ-კი თეკლეს ოთახისკენ წამოვიდა.

მედუდუკეთ ლეკური გააჩაღეს. არჩილმა-კი ორივე ხელი თეკლეს ოთახის კარებს ზედმიწყვეტით მაგრა ჰკრა.

კარის ორივე ნახევარი უეცრად შეიღო და..

— არჩილ!— შეჰყვირა ზიზლით, ფეხზე წამოქრით თეკლემ, როდესაც კარებში გაღეშილი არჩილი გამოეცხადა, და გაქცევა დააპირა.

— ოხ, ჩემო თეკლე, ჯერ არ ჩაგიცვამს?! ჰა?! ოხ, რა მშვენიერი ფეხები გქონია!— ნერწყვ-მორეულმა წამოიძახა და ხელი წაატანა თეკლეს ფეხს. დაკუზვის დროს პირქვე დაეცა, მაგრამ ფეხში მაინც სწვდა და მაგრა დაიქირა.

— არჩილ, რას შვრები!— შეუტია და მაგრა გამოსწია ფეხს, მაგრამ ვერას გახდა.

მდულარე გადაესხა, დაიფუფქა. უნდოდა, იატაკი ჩანგრეულიყო და შიგ ჩავარდნილიყო, რომ სხვას მაინც არ დაენახა ეს სურათი, მაგრამ იმისი სურვილი არ ასრულდა: იატაკი არ გასქდა, არ ჩაინგრა და არჩილის ამქრებიც ღრეჭით შემოიციქირებოდნენ. არჩილი-კი ენადაბნევით გაიძახდა: რა ფეხებია, რა ფეხებია და ლოშნიდა თეკლეს ფეხს.

კიდევ შეეცადა ფეხის წართმევას, გამოსწია ფეხს, მაგრამ ღონე-მიხდილი იქვე სავარძელს მიესვენა...

— სულ ერთია!...— ამოკენესით წამოიძახა და ქირისოფლი შუბლიდან ხელის გადასმით გადაიწმინდა.

ეხლა სულ-ერთი იყო იმისთვის. ესე პე-
რანგაც რომ გამოეტანათ შუა ზალაში და ეთრი-
ათ, ამასაც გულ-გრილად, უგრძნობლად გა-
დაიტანდა.

9 მაისი—97 წ.

სად. ვაზიანი.

„ეჰ!“

(სურათი)

აღარა ახსოვს-რა გეგესა. გაშმაგებული გამორბის ტყიდან პირდაპირ ვენახისკენ. თითქოს თავის იქ ყოფნით კალთას გადაათარებდა და თავს ააცდენდა განადგურებას...

კივის მიდამო. დედამიწა შეძრწუნდა. კვნესა, ტირილი, ხარხარი მიდამოსი აირია. თავზარდამცემი გრგვინვა-ლა მოისმის. გეგე მაინც გარბის. ჩოხის ძველა შემოუკალთავებია, ფეხ-შიშველა, დახვრეტილ შავ პაჭიკებში, მთლად გაზუნზლული, ოდნავ წელში მოხრილი მირბის. მას არა ეყურება-რა. შექალარავებულ თმასა და წვერ-ულვაშებიდან წყვილი მისი თვალი გამოაკვსებს, და მხოლოდ ერთი სურვილის ამოკითხვა-ლა შეგიძლიანთ: დროით, დროით მივიდეს თავის ვენახთან...

უეცარი გრიგალი უეცრდავე მოისპო. დამშვიდდა მიდამო. ოდნავ ფოთლის შრიალი-ლა მოისმოდა და მცენარეებიდან ჩამონადენი წვეთების წკაპა-წკუპი...

სწორედ ამ დროს მიირბინა თავის ვენახთან. მარგილის თავს ხელი წაავლო და ფეხი შეაღერა გადასახტომად, მაგრამ სხეული სულ მოუდუნდა და ქარაფა ძეძვის ღობეს მოწყვეტით გულით მიეყრდო. ორივე ხელით დაყრდობილი, პირ-გამშრალი გადასცქეროდა თავის ვენახს და ერთ-წამს მოსაზრება შეუდგა...

სჩხვლეტავდა-ლა ქარაფი?! არა გრძნობდა. მის თვალწინ გადაშლილმა სურათმა შებოჭა გრძნობა და მოსაზრება მისი... მხოლოდ სარები (ქიგოები), მხოლოდ სარები და გაროკილი ხეები-ლა იყო ვენახში. დანარჩენი ყოველივე: ვაზი, ხის ტოტები ფოთლითურთ, სეტყვის კაკლები ერთმანეთში იყო ალუფხული და აქა-იქა მოგროვილი! ბალახიც-კი განადგურებული-ყო, თორემ სხვას ხომ სიკეთე არ დაჰყრია...

„ვაიმე, ვაიმე!...“ — ტუჩების ოდნავ ცმაცუნით მოსისინებდა მისი ხმა. მეტის თქმა აღარ შეეძლო. ყოველივე ამ უნებლივ ამოკვნესაში იხატებოდა.

ვენახი იყო მისი მასაზრდოვებელი. ყოველი მცენარე, ბალახიც-კი ნაცნობი იყო, ყოველივეზე დიდი ამაგი ჰქონდა. მას უვლიდა, თავს ევლებოდა და იმისგანვე ცხოვრებას მოელოდა. მთელი წლის სარჩოს ვენახი აძლევდა.

მტერსაც, მოყვარესაც ვენახი უსტუმრებდა. ეხლა?!

გზირი, მამასახლისი, მეველე, მენახირე, მეჯოგე, ჩაფრები, ბოქაული, მღვდელი, რომელთაც აკმაყოფილებდა ამ ვენახის შემოსავლით, მის თვალწინ აირივნენ. ეხლა ჩარეგვით ვენახი-კი არაა გადაშლილი, იგინი ირევიან. ცხადად ხედავს იმათ მრისხანე სახეებს, იმათ მოძრაობას, სახრეებს, მათრახებს, იმათი ხმა მკაფიოდ მოესმის... ოხ, ოხ, რამდენი ლანძღვა, გინება, დამცირება... ღმერთო!..

აგერ, მისი დაწიოკებული ცოლ-შვილი თავზარ-დაცემული მას შესცქერის და იმისგან მოეღლის შევლას, მაგრამ...

ისევ ვენახი გადაეჭიმა. ისევ მხოლოდ გაროკილი ხეები და სარები დაინახა და სასოწარკვეთილებით წამოიძახა:

— ღმერთო!.. — და ზეცას მიაპყრო მორღვეული თვალები. მხოლოდ ღვთისგან-ღა ელოდა შევლას. სასოებით მას მიმართა და...

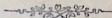
სწორედ ამ დროს დაგლეჯილი ღრუბლებიდან მზემ ღრეჯით გამოუქყვიტინა. მწუხარე გეგეს მზე მხიარულად მიეგება, და ამ გარემოებამ იგი სულ დაამცირა. ზეციდან-ღა მოელოდა თანაგრძნობას და ზეცამაც იგი მასხარად

აიგდო. მთლად განადგურებული, ისე, როგორც მისი ვენახი, იქვე უნუგეშოდ ჩაეხვია და ღობის ძირას მიგროვილ სეტყვის კაკლების გროვას მიესვენა.

მზის ღრეჯაზე დედამიწამაც ღრეჯა დაიწყო: აქა-იქ გუბეები, სეტყვის კაკლების გროვა ბჭყვრილალებდა, თვალს უჭრიდა თვალთა მქონეთ. ფერდობებიდან კიდევ ნიაღვრის წყალი ტკბილად, თითქოს რამდენიმე წუთის წინად არავითარი ვნება არავის მისდგომიყო, ჩამოჩხრილალებდა და მოეღვარებდა...

— ეჰ!...—ამ სურათმა უნებურად ხელის ჩაქნევით გულის სიღრმიდან ამოათქმევინა.

რას მოასწავებდა მისი „ეჰ!“, რომ გეკითხათ, ვერ აგიხსნიდათ. იგი განრისხებული სწრაფლ წამოდგა და საჩქაროდ თავის გარეგვილ ვენახს მოშორდა...

„ბედნიერება მხოლოდ მაშინ ვიგრძენ!“

I

...—იცი, ჩემო მეგობარო, — დაიწყო ერასტიმ, როდესაც ჩვენ შემთხვევით შევხვდით კარგა ხნის უნახავები და ერთმანეთს ავ-კარგი გამოვკითხეთ: — ბევრჯერ, ძალიან ბევრჯერ უთქვამთ ჩემ მშობლებს და ნათესავებს, სხვებსაც: ღმერთმა გაგაბედნიეროსო, და მეც გულში მსიამოვნებია... ბევრჯერ, ძალიან ბევრჯერ სმის დროს სავსე ჭიქით მოუმართავთ ჩემთვის და უთქვამთ, შენც-კი რამდენჯერმე გითქვამს: შენ საბედოს გაუმარჯოსო... გამხარებია და გულის ფანცქალით თვალ-ყური მიდევნებია: ვინ გამოსცლიდა სავსე ჭიქას ამ სადღეგრძელოს დროს და ვინ არა. რა სიამოვნებით გიახლებოდი სამადლობელს მის მაგივრად!... გაბედნიერება ჩვენში, ხომ იცი, რასაც მოასწავებს?! მეც ასევე მეგონა. მოუთმენლად ველოდი, როდის იჩენდა თავს ჩემი საბედო, რომ გავბედნიერებულვიყავ. აკი ერთხელ, ამ სამი წლის წინად შევხვდი ერთს ასულს, რომელიც პირველ, გაცნობაზედვე თვალში მომივიდა. ერთი

ორჯერ კიდევ ვნახე და უფრო მომეწონა. მოწონება სარჩულად სიყვარულის ედება ხოლმე, და მეც ასე დამემართა. მშვიდი, წყნარი, გულკეთილი და ამასთან მარილიანიც, კაცი ვერ იტყოდა, გასაგიჟებელი სილამაზისააო, და ვერც წინააღმდეგს, ესე იგი, ულამაზოაო. მოკლედ რომ გითხრა, ჩვენი დროის სილამაზისა იყო. მაგრამ გარეგნობას ვინ აქცევდა ყურადღებას?.. სული, სული და სული!.. აი, ჩემო ელიზბარ, რამ წარმიტაცა. კრავი იყო, კრავი...

„...ასაკში მოსულმა, საცოლედ ყელ-მოდერებულმა უსიტყვოდ წამოვიძახე: აი, ჩემი საბედო-მეთქი, და საბედო ბედათაც გადავაქციე. ჩქარა მისი მშობლები გავიცანი და ჩქარაც ყოველივე ჩემი გარდაწყვეტილება მათ გავაგებინე. უფრო ჩქარა მე და ჩემი ელისაბედი დაცოლქმარებულნი ამავე დღეს ჩემ მამა-პაპეულ მამულში გავემგზავრეთ...

„...ქ. ქუთაისში რომ ვყოფილვით და იქაური ქალი მეთხოვა, ჯვარის დაწერამდის უკვე ყველაფერი მეცოდინებოდა უსახელო წერილებით ჩემი მიჯნურის შესახებ. მაგრამ, ჩემდა საუბედუროდ, ყოველივე ეს ტფილისში მოხდა და მეც სწორედ ტფილისისებურად ფილოსოფიურად ხელი ჩავიქნიე და არც-კი ვა-

გრძნობინე, თუ ყოველივე შევიტყე. „იქნება უმსგავსის, საზიზღარი არსების მსხვერპლია და, ნუ თუ, მე,—ვეფქრობდი მაშინ,—ამისთვის უსაბედო მსხვერპლს ხელი უნდა ეკრა?..“ არც ის ჩათვლება დანაშაულად, რომ ჯვრის წერამდის არა მითხრა-რა, რადგანაც ჩემი ელისაბედი მეტის-მეტად კდემით მოსილია და ვერ გამიბედავდა-მეთქი... მაგრამ, წარმოიდგინე, ჩემო ელიზბარ, ამ ჩემ ფილოსოფიურ ხელის ჩაქნევას არა ფილოსოფიური შედეგი მოჰყვა...

„მე ხომ არაფერი ვაგრძნობინე, სამაგიეროდ ალერსს უფრო ვუმატე, მაგრამ ჩემი ელისაბედი, ეს კრავი, წყნარი და მშვიდი ზღარბად გარდაიქცა: რამდენადაც ალერსს ვუმატებდი, ის უფრო ეკალს უშვებდა და მაშინებდა მასთან მიახლოვება...

II

„... ჩემო ელიზბარ, ნურას დროს ნუ გეგონება, ვითომც გასათხოვარი ქალის ხასიათი გაიგე. ქალის ხასიათს მხოლოდ მაშინ გაიგებ, როდესაც ცოლად შეირთავ. მეც მეგონა, ელისაბედს კარგად ვიცნობ-მეთქი, მაგრამ, როდესაც მასთან სამუდამო კავშირით შევეერთდი, მხოლოდ მაშინ ვიცანი ნამდვილი ელისაბედი,

მხოლოდ მაშინ შევიტყე, რაც იყო ნამდვილად ელისაბედი, რა ხასიათების პატრონიც იგი იყო...

„დღე დღეს მისდევდა, კვირა კვირას და მე და ელისაბედი კიდევ ერთმანეთში სიძულვილს ვუმატებდით. მაგრამ, არა, არა!.. მხოლოდ ელისაბედი უმატებდა. ძმობას გეფიცები, ელიზბარ, ჩემ მხრით არავითარი მიზეზი არ იყო, რომ ელისაბედი ისე მომქცეოდა. რა ვიცი, თუ ალერსი და სიყვარული სიძულვილს დაბადებს, მაშინ მეც დამნაშავე ვყოფილვარ! მეტი დანაშაული იმის წინაშე არა მიმიძღვის-რა. ნეტავი ეთქვა ჩემთვის, რა მიზეზით შემიძულა პირველი დღიდანვე და, ვფიცავ ყოველსავე სიწმიდეს, თუ-კი რაიმე სიწმიდე არსებობს კაცობრიობაში, მე მყისვე, თუ-კი ჩემ ხელთ იქნებოდა, მოვსპობდი. მაგრამ მე ჩემი ვქმენ და იმან თავისი და არ მითხრა ყოველ ჩემ კითხვაზე, თუ რაა მიზეზი, რომ მაგრე მექცეოდა. ის მოკლედ მიპასუხებდა: თავიდან მომშორდი! რას ჩამციებიხარო. რა უნდა მეთქვა?! მეც გაჩუმებული, გულჩაწყვეტილი ვშორდებოდი და სასოწარკვეთილი... მეგობარო, მაშინ უნდა გენახე, რომ ჩემი მწუხარება ამოგეკითხნა, შემომეჩივლა შენთვის. ეხლა-კი იმდენად არც ენა მიჭრის და, თუნდაც ენა მიჭრიდეს, აღარც ის

გრძნობა ექნება, რომ მოგიყვებ. წარსული ვაება ყოველთვის ცოტათი გაქარწყლებულია ხოლმე შემდეგში. ამისთვის წარსული ჩემი ტანჯვის აღწერით არ შეგაწუხებ... მაგრამ, ჩემო ელიზბარ, იქნება ჩემი მოთხრობით თავი შეგაწყინე?!—უეცრად შესწყვიტა სიტყვა და საშინლად მოწყენილი სახით დამეკითხა.

—ერასტი, თუ მაგრე გგონია, შეწყვიტე შენი მოთხრობა!..—გულწრფელად ვუპასუხე ერასტის.

მე და ერასტი ერთად შევიზარდენით ბავშვობიდანვე, თითქმის ერთდვე დავამთავრეთ სწავლა უცხოეთში და ამ დროს განმავლობაში ყოველთვის მეგობრებად ვითვლებოდით. მხოლოდ სწავლის დამთავრების შემდეგ დავშორდით ერთმანეთს და ერთმანეთისა აღარა ვიცოდით-რა.

ეხლა რამდენიმე წლის დაშორების შემდეგ შევხვდით და ნუთუ მე გულმოდგინეთ არ მოვისმენდი ჩემი ძველი მეგობრის თავ-გადასავალს?!

ეს შემატყო ერასტიმ და თითქმის ბოდის მოხდით განაგრძო:

—ჰო, იმას გეუბნებოდი: მთელი წელიწადი გავიდა ჩვენი დაქორწინების შემდეგ და მე მაინც ვერ შევიტყე მი-

ზეზი იმის სიძულვილისა. რაღა დამრჩენოდა?! დავმორჩილდი ჩემ ბედს და, ხშირად რომ თვალში არ წავჩხირებოდი და სიძულვილი უფრო არ გამემწვავებინა, ვარჩიე იშვიათად შევხვედროდი. გადავწყვიტე და კიდევაც ამ გადაწყვეტილების განხორციელებას შევეუდექი: მთელი კვირობით და ორ-კვირობით თოფით ხელში ტყესა და ველს ვაძლევდი თავს. ნულარ მკითხავ, რანაირი ცხოვრება მქონდა ნადირობის დროს?! არ დაიჯერებ, ელიზბარ, ორი წლის განმავლობაში არც ერთხელ თოფი არ მისროლია ნადირისათვის. სანადიროდ დავდიოდი და ნადირს-კი არ ვეძებდი, ელისაბედის განშორებას...

„კვირაში თუ ორ კვირაში ერთხელ ვბრუნდებოდი სახლში და...

„— ოხ, მონადირეს გაუმარჯოს! ნანადირევისათვის ურემი გავგზავნოთ?!—ზიზლით მომესალმებოდა ხოლმე ელისაბედი...

„მე ხმა გაკმენდილი შევდიოდი ჩემ ოთახში და თავ-რეტ-დასხმული ძაღლივით მივეგდებოდი. ან-კი რა უნდა მეპასუხნა?! ეხლაც რომ დავუფიქრდები და ჩემ თავს ვეკითხები: „რა უნდა მეპასუხნა იმისთვის,“ პასუხი ვერ მომიძებნია...

„სულ გადავიკარგებოდი სადმე, მაგრამ, ეს ოხერი ჩვენი ცხოვრება, ჩვენი ჩვეულება მაყენებდა... თითონ მეც, მართალი გითხრა, არ მინდოდა მამა-პაპის ოჯახის, ძველი ჩვენი ოჯახის სანთელი გამექრო. მხოლოდ ეს მაკავებდა, და ნადირობიდანაც კვირაში თუ ორ კვირაში ერთი-ორი დღით ვბრუნდებოდი სახლში, რომ ბიჭებისთვის რაიმე განკარგულება მიმეცა. ცხოვრება საჭირო იყო...

„ხომ იცი, ჩემო ელიზბარ, ყოველთვის წინააღმდეგი ვიყავი მოხელედ ყოფნისა. მეტისმეტ შეცდომად ვთვლიდი და ვთვლი, თუ-კი ცოტაოდენი მამული ვისმე აქვს, მოხელედ შევიდეს. ამ აზრისა ვიყავი და კიდევაც ასე ვიქცევოდი. მამა-პაპათ დამიტოვეს კარგი მამული, მომცეს შესაფერი სწავლა და ჩემ მხრით დიდი ცოდვა იქნებოდა აქეთ-იქით მერბინა, არ მომეფლო ამ მამა-პაპეულისთვის და ჩემი ცოდნა მოძმესათვის არ გამეზიარებინა. ვიმეორებ, მხოლოდ ეს მიჭერდა და არ გადავიკარგე. ერთ ლუკმა პურს ყველგან ვიშოვნიდი საზრდოდ. მინდოდა პირ-ნათლად გამოვსულვიყავ ჩემ წინაპრებთან და ღირსეულად გადამეცა...“

ერასტი საშინლად დაიკმუხვნა. ეტყობოდა, რაღაც მწარე აზრი, საშინლად მწვავი მოაგონ-

და. მე გაჩუმებული თვალს ვადევნებდი მის სახის ცვლილებას...

— ჰო, ჰო, გარდავცემდი და კიდევაც გარდავცემ. — ცოტათი სახე დამშვიდებულმა განაგრძო: — მაგრამ, ელიზბარ, ელიზბარ!... — თვალცრემლიანი ერასტი ნიდაყვით მაგიდას დაეყრდო და განაგრძო: — კარგი რამ არის, ელიზბარ, როდესაც... პატარა არსება... შენი სისხლი და ხორცი... ჰო!... — თავი შეარხია, თითქოს აზრების დაღაგება უნდაო, წელში გაიმართა და პირდაპირ მზერა დამიწყო. — სისულელეა ამაზე ფიქრი, — რამდენიმე წუთის სიჩუმის შემდეგ დაიწყო ერასტიმ: — მე იმას ვწუხდი, რომ შვილი არა მყავდა. ვნატრობდი, რომ შვილი გვეყოლოდა. იქნება მაშინ ელისაბედი სხვანაირად მოქცეულიყო, დამტკბობოდა...

„ყოველთვის სამწუხაროდ მიმაჩნდა და მიმაჩნია, როდესაც ახალგაზდა კვდება, ქალია ეგ თუ კაცი, სულ ერთია, რომელმაც თავის მსგავსი ამ ქვეყნად არ დასტოვა. და არასდროს არ შემებრალებია და არც შემებრალება ის, გინდაც სულ ახალგაზდა იყოს, რომელსაც შვილი ეყოლა და თავის მაგიერი დასტოვა ამ ქვეყნად. თითქოს მაშინ ცხვრებას მეტი აზრი ეძლევა, ცხოვრება შენი, როგორც მამისა, მიზ-

ნიანდება... მაგრამ ამას ძალიან შორს მოვეკიდე და ამის გაყოლა ჩემს ამბავს გაუთავებელს გახდის...

„ასე იყო, თუ ისე, მე ვერც შვილით გავიხარე, — დაიწყო ერასტიმ რამდენისამე წამის სიჩუმის შემდეგ: — სამი წელიწადი ვიცხოვრე იმასთან და, არ დაიჯერებ, სამჯერ რიგიანად, ტკბილად არ შემოუხედნია. ნეტავი შენა, ელიზბარ, რომ ჯერ ცოლი არ შეგირთავს და...

— მოიცა, ბიძიავ, — სიტყვა გავაწყვეტინე, ცოტა არ იყოს, წყრომით: — შენი ელისაბედი ხორც-შესხმული ტარტაროში ყოფილა და რატომ გგონია, ყველა ქალი ელისაბედს ემსგავსება?!. ელისაბედისთანა ქალები ძალიან იშვიათნი არიან და სწორედ მებრალეები, რომ შენ შეგხვედრია ელისაბედი...

— ღმერთმა ნუ ქნას, ყველა ქალი ელისაბედს ემსგავსებოდეს!.. მაგრამ არც ისე ცოტანი არიან, როგორც შენა გგონია.

— სწორედ შენი ელისაბედის თანას არ შეგხვედრივარ და არცა მგონია, შეგხვდეთ.

— აკი. წელანა ვთქვი: ქალის ხასიათებს მხოლოდ ქმარი გაიცნობს-მეთქი. შენ ჯერ ქმარი არა ყოფილხარ და ამისთვის...

— თუ მე ქმარი არ ვყოფილვარ, სხვები

ხომ არიან, სხვებს ვხედავ, როგორ ტკბილად ცხოვრობენ.

— ეჰ, ჩემო ელიზბარ, ერთს-კი გეტყვი: ყველა ქმარმა რომ ჩემსავით გულ-ახდით გაიშბოს, იქნება ათასში ხუთიც არ იყოს კმაყოფილი თავის მეუღლისა.

მინდოდა მეწინააღმდეგნა, მაგრამ თავი შევიმაგრე, რადგანაც, ვშიშობდი, კამათი გაგვაბამს და ერასტი ელისაბედის შესახებ აღარას მიაშობს...

III

— ხვალ, — ვფიქრობდი ველად გასული სანადიროდ: — სამი წელიწადი შესრულდება, რაც მე და ელისაბედი დავქორწილდით. ხვალინდელმა დღემ იქნება გავლენა იქონიოს და შემირიგდეს, თუმცა-კი მე არასდროს არ გავწყრომივარ...

„გადავწყვიტე დილა ადრინად სახლში მისვლა, ელისაბედთან მხიარულად მისაღმება და ჩვენი ჯვრის-წერის დღის მოგონება...

„გადავწყვიტე და იმ წამს სახლისკენ გამოვწიე.

„ჩვენი სახლის ახლო, სულ ხუთი ვერსის

მანძილზე, მშვენიერი მთიანი ტყეა. ძალიან მიყვარდა და მიყვარს კიდევაც ეს ტყე. იგია ჩემი ბავშვობის ბედნიერი დღის მოწამე და დიდობის უბედურებისაც. ხშირად, ხშირად ტყის ბაასისთვის შემიერთებია უმწიკვლო ბავშვური კისკასი და დიდობისას გულის კვნესა. სწორედ ამ ტყის პირას გადავწყვიტე ღამის თევა და დილით შინ დაბრუნება...

„ის იყო სულდგმულთ ხმაურობამისწყდა და პირდაპირ მთის მწვერვალიც ოდნავ გაშუქდა, რომ მე მივედი იმ ტყესთან და განაპირას მდგომის ას-წლოვანი ვერხვის ახლოს მწვანეზე გულაღმა დავწექი. თოფი გვერდით მოვიდე, ხელები თავ-ქვეშ ამოვიწყე და ჩემი გონება პირდაპირ მთის მწვერვალმა, რომელსაც თანდათან შუქი ეპარებოდა, ჩანოქა.

„ნაზი სინათლე ცაში გაფანტულ ღრუბლებს მიეშუქა და ააფერადა, ოდნავ მბჟუტავ აქა-იქ ვარსკვლავთ ბჭყვრიანება მოაკლდათ და ჩქარა, სულ ჩქარა სხივიერობა დაჰქარგეს, როდესაც მთის წვერიდან მძიმედ ამოცურდა მთვარე და დედოფლურის ღიმილით არემარეს თვალი გადაავლ-გადმოავლო, რამაც ყოველივე გააოცნება და ააფრთოვანა, გარდა ვარსკვლავთა, რომელნიც შურის თვალით შორით უჭკრებ-

დნენ... ტყე ოდნავ ახმაურდა დედოფლის გამოჩენაზე და მიესალმა. მეც დედოფლის მისალმებასთან ერთად ჩემს ელისაბედს მივესალმე; გული გადვუშალე და იმანაც სამაგიერო მომიწყო. ეს მისალმება დაედო ჩემ ოცნებას სარჩულად და მერე სად და როგორ მომეწვლო, რა ნეტარება გამოიარა, ამის ამოკითხვა შენთვის მომინდვია...

„კარგია ხოლმე ხანდისხან ოცნებით გატაცება. ყოველივე ისე მოძრაობს, როგორც შენ გინდა, გსურს, და წამს გგონია, ვითომ სინამდვილეა; ვითომ ყოველივე იმას ოცნება კი არ ამოქმედებს, ცხოვრების ჩარხი, და შენც სიამოვნების ოფლი გასველებს...

„ჩემმა გონებამაც შემოფარგლა დიდი, დიდი წრე; ბევრგან, და თითქმის ყველგანაც, ისე შეუხამა მოქმედებანი, რომ ყოველთვის მე გამარჯვებული დავრჩი, ყოველივე ჩემ სასიამოვნოდ მოეწყო და ბოლოს საიდანაც დაიწყო, ელისაბედი დამისკუბდა თვალწინ ყოველივე მისი ღირსებით, და მეც გონს მოვედი. უეცრად ელისაბედის მოგონებაზე ტანში ჟრუანტელმა დამირბინა და თვალი არემარეს მივაფლ-მოვაფლე, რომ გონებიდან არა სასიამოვნო სინამდვილე გამედევნა. არემარე ისევ ისე ფანტას-

ტიური იყო: მთები ტყით შემოსილნი, თითქოს ერთი-ერთმანეთისკენ მიივლტოდნენ სიყვარულით გადასახვევად და ღელეებში ჩახვეულნი ტკბილად, ტკბილად ეალერსებოდნენ ერთმანეთს. აგერ, თითქოს მათი ტკბილი ალერსი კიდევაც მოისმის, მეტის-მეტი აღელვებისაგან ხმა მისუსტებიათ და ზღნავ ძლივს-ღა სისინობენ...

„დედოფალი?!

„დედოფალი კიდევ ცის შუა გულიდან დაჰყურებს და აცხოველებს მათ სიყვარულს; იგი თავის სხივებთან ერთად აწვეთებს სიყვარულს, რომ არემარე მთლად სიყვარულად გარდაქმნას, და მეც, უბადრუკს, მომხვდა რამდენიმე წვეთი დედოფლისა და, ვაი, ცრემლად გადმოვაფრქვიე...

„მივიხედ-მოვიხედე და მარტოდ ვიგრძენ თავი. გეყურება, ელიზბარ, მარტოდ-მეთქი?! და ამ გარემოებამ ამიჩუყა გული. ჯერ ჩქარი სუნთქვა ამივარდა, მერე სულ შემიდგა სუნთქვა, და, როდესაც სუნთქვა დავიწყე, სუნთქვასთან ერთად ცრემლი გადმომსკდა ნაკადულად...

„მაგრამ გონებამ ელისაბედი თავისი მკაცრი სახით ისევ წინ წამომიყენა და უეცრად ცრემლი გამიშრა. ვუმზერდი ეხლა ელისაბედს.

თანდათან მისი მკაცრი სახე იფერებოდა; იგი ჩქარა დაიფერა და ვითა ეთერი თავს მევლებოდა. მეც გული მომეწმინდა. სიმწვავე, რომელმაც ცრემლი მადინა, გამიქარწყულდა და ეთერთან ერთად ნაგარდობა დავიწყე...

IV

„ღმერთო ჩემო!—წამოვიძახე გონება დაბნევით, როდესაც პირდაპირ მთის მწვერვალს თვალი მოვკარ, რომელსაც თანდათან შუქი ეპარებოდა:—მე კარგად მახსოვს ეს სურათი!—ვიძახდი უსიტყვოდ:—ნუ-თუ ჯერ... მაგრამ მთვარე ცის შუა გულში ვნახე და... აგერ ნაგლეჯი ღრუბლებიც!... ეგენიც.. — წამოვჯექ და თვალი მივაღვლ-მოვაღვლე.

„შემომესმა ტყიდან განუწყვეტლივი დიადი ჭივილი ფრინველთა. მხოლოდ ამ ხმამ გამომარკვია, რომ უკვე თენდებოდა, და ჩემგნით ნანახი სურათი—მთვარის ამოსვლა—სინამდვილე იყო. ეხლა-კი დიდებული ცის მნათობი ამოდიოდა... ხელმეორედ მივაღვლ-მოვაღვლე თვალი ცას და ვიგრძენ განსხვავება ფერებისა, რომლითაც დიდებული მნათობი აყვავებდა არემარეს.

„მე ჩამძინებოდა და ეს ამისთვის დამე-

მართა. მაგრამ, ელიზბარ, მგონი შენ კიდევაც მოიწყინე?!—უეცრად დამეკითხა ერასტი და ისევ, არც-კი მაცალა ხმის ამოღება, თითონ განაგრძო:—ახლა ჩქარა მოვრჩები ჩემ ამბავს. ბარემ სულ დავათავებ, რაკი დავიწყე...

— თუ ძმა ხარ, ნუ შეამოკლებ, ყველაფერი დაწვრილებით მიაბე!—შევევედრე მე.

— რაც უნდა ძალიან გავაქიანურო, ჩქარა მოეღება ამ ამბავს ბოლო...

„ჰო!...—რამდენიმე წუთის სიჩუმის შემდეგ დაიწყო ერასტიმ:—იმას ვამბობდი: რაწამს გამოვერკვიე, ისიც მომაგრნდა, რა განზრახვითაც დავუახლოვდი ჩემ სახლს, და მაშინვე შინისკენ გავემგზავრე...

„სოფელში რომ შევედი და მეზობელი გლეხები სალამს მაძლევდნენ, ცოტა არ იყოს, მათმა ღიმილმა შემაფიქრიანა და ჩემ იმედებს ცოტათი ფრთები შეაკვეცა... მივედი სახლში. მოჯამაგირეები და დედაკაციც იმავე ღიმილით დამხვდნენ. მე ვითომ მათ ღიმილს არ ვამჩნევ, პირდაპირ ჩემი ოთახისკენ წავედი. ელისაბედის ამ ღროს შეხვედრას არ მოველოდი, რადგანაც იგი გვიან იღვიძებდა. ამისთვის გადავწყვიტე: როდესაც გოგოს დაუძახებს, მეც მაშინ შევალმეთქი და...

„შევდი ჩემ ოთახში. ოთახი, როგორც დავტოვე, ისე დამხვდა. მაგიდას მოვუჯექ და უეცრად იქ აყუდებულ წერილს თვალი მოვკარ...

„ხშირად მოსულა წერილები ჩემ შინ არ ყოფნის დროს, მაგრამ ეგრე არ დამხვედრია.

„წერილები ყოველთვის მარჯვნივ ეწყობოდა და ასე აყუდებული კი არას დროს არ დამხვედრია თვალში წასაჩხირავად. მაშინვე იმ წერილს თავი გადავუხეე ხელების კანკალით და გადაშლის უმაღლესი ჩემი სახელი ამოვიკითხე:

„ერასტი!—ასე იწყებოდა წერილი,—მე შენი საქციელის გაძლება აღარ შემიძლიან...“

„ხელები უფრო ამიკანკალდა ბრაზისაგან... ჩემდა უნებურად წერილი დავსრისე, დავსრისე და მინდოდა სარკმლიდან მესროლნა, მაგრამ თავი შევიმაგრე. ცნობის მოყვარეობა აღმეძრა. მინდოდა შემეტყო, ჩემი ელისაბედი კიდევ რას მომწერდა, რომ მომზადებული დავხვედროდი, როდესაც იგი თავის ოთახიდან გამოვიდოდა. წერილი ისევ გავშალე, ნაოქები გავუსწორე და კითხვა დავიწყე:

„შენ ხელში ერთი დღე კარგი არ მინახავს. მომეწყინა ამდენი ტანჯვა და ამისთვის ვარჩიე მოგშორებოდი...“

„ჩემ თვალებს არ ვუჯერებდი. ეს სიტყვები კიდევ, კიდევ და კიდევ გადავიკითხე. ღმერთო, ღმერთო!.. ნუ-თუ ელისაბედი მომშორდა?! გავიძახდი ხმა-მალლა და ოთახში დავრბოდი.

„წერილი კიდევ გადავშალე და თავიდან ბოლომდის ჩავიკითხე. წერილის ბოლოს მწერდა:

„ერთი ეს თხოვნა მაინც ამისრულე და გამომიგზავნე ნება თავისუფლად ცხოვრებისა ამ ადრესით: ქ. №...“

„უთუოდ მემასხრება-მეთქი, — გავიფიქრე და მაშინვე ელისაბედის ოთახისკენ გავექანე. კარი ყუნწამდის გაღებული დამხვდა. იქაურობა აწეწილ-დაწეწილი იყო, საჩქაროდ გამოვბრუნდი, ახლა სხვა ოთახებში ძებნა დავუწყე. უეცრად გოგო წინ შემეფეთა...

„— სოფო, ქალბატონი სად არის? — ქაქანით დავეკითხე და მკლავი მაგრა დავუჭირე.

„— რა მოგახსენო, ერთი კვირაა, რაც სადღაც წაბრძანდა. — გულ-მტკივნეულობით მიბასუხა გოგომ.

„— არა სტყუი?!.

„— ზიარების მადლმა, მართალს მოგახსენებ!

„— მაშ წავიდა, წავიდა?! — ატაცებით ჩავე-

კითხე სოფოს და პასუხი აღარ ვაცალე, მაშინვე გარედ გამოვევარდი.

„— ბიჭო, ალექსი, ცხენი დროით მომიმზადე!— გადავქყივლე და მოუთმენლად ველოდი ცხენის მომზადებას.

„ამ ლოდინის დროს იქავე სახლის კუთხიდან ოდნავი ტუტუნი შემომესმა. მორიდებით გავიხედე იქით და დავინახე, სოფოს გარს შემოხვევოდნენ სოფლის დედაკაცები და გაფაციცებით უსმენდნენ. რასაკვირველია, სალაპარაკოდ მე ვეყოლებოდი და ამისთვის ყური არ ვათხოვე...

„უეცრად ცნობის-მოყვარეობამ შემიპყრო და სოფო მოვიხმე.

„— შენ აქ იყავ, როდესაც ქალბატონი წავიდა?

„— აქ გახლდით, ბატონო!

„— მაშ გეცოდინება, მარტოკა წავიდა, თუ ერთად ვისთანმე?!

„— აქედან მარტოკა წავიდა და მერე კი არ ვიცი....

„— კარგი.

„შეკაზმული ცხენიც მოიყვანეს, საჩქაროდ მოვახტი ცხენს და სწორედ კარგ დროს მივედი სამაზრო ქალაქ № — ში. მაზრის სამმართვე-

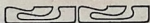
ლოში მოხელენი ჯერ ისევ იქ იყვნენ. საჩქაროდ, მიცნობდნენ, დამიმზადეს სამუდამოდ საკუთრად ცხოვრების, სადაც-კი ენება, საბუთები, და მაშინვე ფოსტაში გავაქანე...

„როდესაც ელისაბედთან გასაგზავნი საბუთები ჩავაბარე ფოსტაში, ბედნიერება მხოლოდ მაშინ ვიგრძენ. ერთი ეს-ღა აჩრდილება, ჩემო ელიზბარ, ჩემ ბედნიერებას, კიდევ არ დამიბრუნდეს ელისაბედი...

გაჩუმდა ერასტი. მეც გაჩუმებული ძირს ჩავიცქირებოდი და არ ვიცოდი, სიჩუმე რანაირად დამერღვია. სწორედ ამ დროს, ჩემ გასახარად, ჩემი მეგობარი ვახუშტი თავს წამოგვადგა და მხარზე ხელის დარტყმით ჩამოძახა:

— ცხვირი რა ძირს ჩაგიკიდნია, კაცო, ქვეყნის ვალები ხომ შენ არ დაგაკისრეს?!

— ააა, ვახუშტი, ასე უეცრად საიდან გაჩნდი?—დავეკითხე მე და შემდეგ სულ სხვა საგანზე დავიწყე ბაასი...

ორი მკურნალი

დღეს თხუთმეტი აპრილისა. თხუთმეტი დღე-ღა დარჩა, თხუთმეტი! მერე მაისი... ოხ, რა ცოტა დრო-ღა დარჩა!.. თხუთმეტი დღე-ღა უძევს წინ. მერე-კი... „თუ ნიცაში არ წახვედი, მაისს ველარ დაესწრები.“ ხომ ასე უთხრა შალვას მკურნალმა?! და, აი, ეს წყეული სიტყვები მოსვენებას აღარ აძლევენ. მაგრად, მაგრად ჩაჰსმიან თავში შალვას და ნელა, ნელ-ნელა ტვინს უღრნიან. გულის სიღრმემდისაც სწვდება ეს ღრღნა. იქაც სიმწვავეთ უღიზიანებენ, საშინელის სიმწვავეთ! ახ, რა რა ძნელია!.. დღე-მუდამ ეს ერთი წინადადება უჩუჩუნებს თავში. თითქოს ამის მეტს ადგილი აღარასა აქვსო. ეს მესამე თვეა, რაც მკურნალმა უთხრა და მას შემდეგ, ჯერ მესამე დღე-კი არა, მესამე წამი არ გასულა, რომ ამ სიტყვების ადგილი სხვა სიტყვებს დაეჭიროს...

„თუ ნიცაში არ წახვედი, მაისს ველარ დაესწრები.“ ცოცხლად ხედავს მკურნალს, და ეს წყეული სიტყვები ყურში ნელა ეწვეთება.

მაშინვე ელდა ეცა. არსება მოუშხამა და მო-
 შხამული არსებით ნიცას მაგივრად თავის სოფ-
 ლისკენ, თავის დედისკენ, მოხუცებული დედის-
 კენ გამოეშურა. ხმის ამოუღებლად მოსვლის
 უმაღლეს სარკმლის გვერდით ლოგინი გაიშალა და...

„თუ ნიცაში არ წახვედი, მაისს ველარ
 დაესწრები.“ ეწვეთეთ, ეწვეთეთ!.. მშვე-
 ნივრად მოქმედებს თქვენი ძალა: ყოველ დღე
 სიცოცხლე აკლდება. რა იყო წინად, ამ სამი
 თვის წინად, ვიდრე წვეთობლივ დაიწყებდა
 თქვენი შხამის მიღებას?!

მაშინ კიდევაც დადიოდა, ფერიც კარგი
 ჰქონდა, მხიარულებდა კიდევ...

ეხლა?..

ჩამომხმარი, ტანში ჩარჩეული-ღაა საბანში
 გახვეული. მორღვეული, მუდამ ნალველით საე-
 სე თვალები და ოდნავი სუნთქვა-ღა ამხელენ,
 რომ კიდევ ცოცხალია, თორემ სხვა არაფერი.
 ხომ მოძრაობა, სიმხიარულე მაშინვე მოესპო?!
 ხომ ლაპარაკის თავიც აღარა აქვს და მოხუცე-
 ბული დედის კითხვებსა და ქვითინზე ხომ მარტო
 თვალის მოხუკვით უპასუხებს ხოლმე?! აგერ,
 ეხლაც დედა ოდნავ ქვითინებს, ცდილობს ქვი-
 თინი შეიმაგროს და თავის შალვას, ერთად-ერთ
 ნუგეშს, არ გააგონოს, მაგრამ რა დედის გულმა

მოითმინოს და არ იქვითინოს, როდესაც ერთად-ერთი შვილი იმის თვალისწინ სანთელივით დნებოდეს და მთლად დადნობას ყოველდღე მოელოდეს?!

ეყურება შალვას დედის ქვითინი. გულს უკლავს ისეც მომაკვდავს. უნდა უთხრას: „დედი, ნუ სტირი, მე არ მოვკვდები!“ მაგრამ როგორ უთხრას, როდესაც ის წყეული სიტყვები ტვინს უღრღნიან, როდესაც სწამს, რომ მაისს ვერ დაესწრება, და მაისამდის ხომ სულ თხუთმეტი დღე-ღაა?! ჩვეულებისამებრ ყურებზე მოიხვია საბანი. არ უნდა დედის ქვითინი გაიგონოს. თვალებს-კი სარკმელს არ აშორებს. დღე-მუდამ ასე იყურება გარედ, განთიადიდან დაღამებამდის. რაც-კი მის სარკმლის ახლო ცვლილება ხდება ბუნებაში, ყოველსავე თვალ-ყურს ადევნებს. არა გამოპარვია-რა. ბუზიც-კი არ გაფრენილა მის სარკმელთან, რომ შეუმჩნეველი დარჩენოდეს...

გაშტერებული უმზერს ეხლაც შალვა სარკმლის ახლო მცენარეობას, ადგილს. ახ, დღითი-დღე რა ცვლილება ეტყობა არემარეს!.. რასაც-კი აქნობამდის სიცოცხლის ნიშან-წყალი არ ეტყობოდა, ეხლა მოძრაობაში მოსულა...

— შვილო, თბილა! გარედ გადი, გაიარე. —

მორიდებით ჩასჩურჩულებს თვალ-ცრემლიანი დედა, მაგრამ შალვას არ ეყურება.

ის თითონაც გრძნობს სითბოს. ხედავს, როგორ ეალერსებიან მზის სხივები ახლად გადაშლილ ხეებს, ველებს, როგორ ჭყუმპალაობენ იქავე ახლოს მოჩუხჩუხე წყალში. ხედავს, ამ ნაზ სხივებს როგორ გამოუწვევიათ ყველა სულდგმული გარედ სანავარდოდ, საალერსოდ. აგერ, ბელურებს რა ყოფა აქვთ ხეებზე, როგორ ნაზად არხევენ ფრთებს. შროშანიც სარკმლის ახლო დამჯდარა, აუღია თავი მაღლა და გატაცებით, დაუსვენებლად ჯილჯილებს ნისკარტის კაპუნით, თანაც ფრთების რხევას აყოლებს და დრო-გამოშვებით ბუქნავს. აგერ, მერცხლებიც წყვილ-წყვილად როგორ ელვასავით სარკმლის ახლო გასრიალდებიან, „ჭყავ!“ დასჭყივლებენ ერთმანეთს და შორს, შორს, სადღაც იკარგებიან. ჭია-ღუა?... მუმლი?... ამათ ვილა ადევნებს თვალ-ყურს!.. უხარია, ყველას უხარია სიცოცხლე, ყველას! ყველა...

„შენ?...—ეჩურჩულება იდუმალი ხმა:—შენ-კი სჭკნები... შენ ხომ მაისს...“

—ეეებს!..—ამოსკდა გულის სიღრმიდან და გულ-ჩათუთქულმა თვალები მოხუჭა. „ბზუუ,“ მოესმა შალვას ბზუილი და ამასთან ერთად

სარკმლის მინაზე ფრატუნნი. გაახილა თვალები და დაინახა, როგორ ბზუილით დიდი, ბანჯღვლიანი ბუზი, რომელიც გუშინ, გუშინ-წინ, ამის წინადაც სარკმლის კუთხეში ეგდო გაცივებული, უსულოდ, იბრძვის გარედ გასასვლელად...

„შენ-კი გარედ გასვლას ველარ ეღირსები!..“ — წასჩურჩულა კიდევ იმავე იდუმალმა ხმამ.

პასუხად შალვა სიმწარით გაიკლაკნა ტანში და გვერდი იცვალა.

იმის მორღვეულ, მოელვარე თვალებს დედის ცრემლიანი თვალები შეხვდა. ბუზი-კი ბზუოდა, ბზუოდა და ხან სარკმლის ერთ მინას დაარტყამდა თავს და ხან კიდევ მეორეს.

— დედი!.. — მიმქრალის ხმით მიმართა დედას.

— რა გინდა, გენაცვალოს დედა, შევილო?! — ნიავესავით წამოდგა და მიუახლოვდა.

— ეს ბუზი...

— ჰო, შევილო!..

— გუშინ მკვდარი იყო და დღეს-კი, ვერა ხედავ, როგორ...

— სითბომ გამოაცოცხლა და ეხლა გარედ მიიბრძვის.

— ვიცი, ვიცი!.. რატომ მე-კი...

— შენც კარგად გახდები...

— ეექჰ!..—სახე მოელმიქა და თვალები მოეხუჭა.

— მე მაისს ველარ დავესწრები!..

— რად ამბობ მაგას, გენაცვალოს დედა, და...—ველარ დაათავა, გული ყელში მოეხუჭინა და ქვითინი მორთო.

ბუზი-კი ისევ ბზუოდა და სარკმლის მიწებს ეფრატუნებოდა...

— დედი!..

— აქა ვარ, შვილო!

— ეგ ბუზი...

— რა გაგიხდა ეგ ბუზი?! აი!..—გაჯავრებულმა წამოიძახა და გადაეწოდა მოსაკლავად.

— არ მოჰკლა, არა, არა!..—წამოიწია ლოგინიდან და ხელი დაუჭირა.—არ მოჰკლა, დედი!..—შეევედრა შალვა დედას, რომელსაც უკვე ხელში უფართხალებდა ბუზი.

— არ მოგკლავ, შვილო, არა!.. დამშვიდდი!..

— გაათავისუფლე, გარედ გაუშვი!—ძლივს წარმოსთქვა აღელვებულმა და მოქანცული ბალიშზე მიესვენა... — წაიყვა!.. — განუმეორა თხოვნა და თვალები მოხუჭა...

— სსს!.. — ხელი აიღო და გარედან შე-
მობრუნებული დედა ოთახის შუა შეაყენა.

— შვილო...

— მოიცა, მოიცა, დედი!... არ გეყურება
სამცხენას ზარების წკარუნი?!..

— არა!.. უთუოდ ყურები გიბჟუის.

— აგერ, აგერ!.. თანდათან ახლოვდება...

— მართლა. ეხლა-კი შემომესმა... უთუოდ
მკურნალი იქნება. ყვავილი საშინლად მძვინვა-
რებს. მამასახლისმა ამას წინად აცნობა და აბა
სამცხენით მეტი ვინ მოვა?!.

— მკურნალი!... — გაგრძელებით წამოიძახა
შალვამ და სახე მთლად დაელმიჭა.

— შვილო, ვთხოვ, რომ განახოს!..

ამ სიტყვებზე უარესად მოელმიჭა სახე და
პირისახე საბნით წაიჩულა, რომ დედის სიტყვე-
ბი აღარ გაეგონა.

დედა მიხვდა, რის ნიშანიც იყო საბნის
წახურვა და ამისთვის ხმის ამოუღებლად გულ-
ხელ დაკრეფილმა მზერა დაუწყო. საწყალს თან
ცრემლები ღაბა-ღუპით ჩამოსდიოდა.

ზარების წკარა-წკური თანდათან ახლოვდე-
ბოდა, და უეცრად ეზოდან შემოესმა მეეტლის
ხმა „ტბუუ“-ო.

შალვას დედა მაშინვე გარედ გავიდა.

— ღმერთო, ნუ-თუ ის მოვიდა?... — ღმობიერად წამოიძახა, როდესაც ეტლიდან ჩამომხდარ ქალს თვალი შეასწრო და მაშინვე მისაგებებლად გაქანდა... — თქვენ...

— გატყობთ, შალვას დედა ბრძანდებით!.. — სიტყვა აღარ დაათავებინა ახლად მოსულმა და მაშინვე გადაეხვია.

— მე მეგონა ჩემ წერილს არ მიიღებდი, შვილო, რას მოვიფიქრებდი, რომ წამოხვიდოდი.

— დედი, შალვა როგორ არის?

— შენი მტერი და ღუშმანი იყოს, შვილო, ისე, როგორც შალვა არის!.. — ტირილით უბასუხა და გულში ჩაიკრა.

— პირზედ საბანი რად წაუხურავს?... — დაეკითხა ახლად მოსული, როდესაც ოთახში შევიდნენ და საბან-წახურული შალვა დაინახა.

— ეგრე იცის, შვილო!.. წაიხურავს საბანს და ქვეყანაც რომ დაინგრეს, მაშინაც ვერას გაიგებს, ისე გაერთობა ხოლმე ფიქრებში.

— ხომ არა სძინავს?

— არა!..

— მაშ შეიძლება საბანი გადაეხადო?

— სწყინს, როდესაც მე გადავხდი ხოლმე და შენგან-კი, არ ვიცი, იწყენს თუ არა.

— საბანს ნუ მხდი, რა გინდა? — წყრომით

წამოიძახა და თვალებ-მოხუჭული სარკმლისკენ გადაბრუნდა.

— შალვა!..

— ჰა?... შენ?! ელიკო!.. ელიკო!..—

ნაწყვეტ-ნაწყვეტად გაიძახოდა შალვა და თან გულში იკრავდა ელიკოს.—ოხ, ჩემო კარგო, მაპატივე, მაპატივე!.. მე... მე... ესცდე...ბო-დი!..—ძლივს დაათვა შალვამ სიტყვა და ღონე-მიხდილი ბალიშზე მიესვენა.

— გენაცვა, შალვა, რა დროს პატივების თხოვნაა?! განა ჩემი აქ მოსვლა იმისი თავდები არ არის, რომ არ გემდურები?!

— ახ, შენთან რა დამნაშავე ვარ!.. ელიკო, სირცხვილით შემოხედვასაც ველარა ვბე-დავ!..—გულამოსკვნით წამოიძახა და ცრემ-ლები მისდა უნებურად გადმოსცვივდა.

— მაგისტვის რადა სწუხარ, შალვა?! ბედ-ნიერად ჩავთვლი ჩემ თავს, თუ ეხლა მაინც დარწმუნებული ხარ, რომ შენ, მხოლოდ შენ მიყვარხარ. ხომ ეს იყო მიზეზი შენი უკანასკნე-ლი წერილისა, რომლითაც უარი გამომიცხადე?!

— ელიკო!.. ელიკო!.. ნეტავ არ მოსუ-ლიყავ!—ტანმა ჩხვლეტა დაუწყო, გველივით გაიხლოა და მაგრად, მაგრად თვალებზე ხელი მიიჭრა.

— როგორ, შენი ავადმყოფობა შემეტყო და არ მოვსულუიყავ?!
 — ვინ შეგატყობინა?!

— ვისაც უნდა შეეტყობინებინა, ეგ ხომ სულ ერთია!..

ელიკოს პასუხზე შალვას დედა გატრიალდა და ფეხ-აკრეფით გარედ გავიდა.

— დედამ ხომ არ მოგწერა?

— დედამ ხომ არა იცოდა-რა და, აბა, როგორ მომწერდა?! ამას თავი დავანებოთ და ის მითხარი: ეჭვი ხომ აღარა შემოგაქვს-რა? — ჰკითხა ელიკომ და შუბლზე აკოცა.

— ელიკო, ნუ მეკარები!..

— ვითომ რატომო?

— მე ჰლეჩითა ვარ ავად და შენც არ გადაგედოს.

— ხა, ხა, ხა, ხა!.. ეგ მე კარგად ვიცი, გადამედება თუ არა! — გულიანის კასკასით უთხრა და უფრო მოეხვია.

— ელიკო, მე არ გეხუმრები!.. მე...

— გაჩუმდი, გაჩუმდი, თორემ, აი!... აი!... აი!... — „აი, აი“-ს გაიძახდა ელიკო და თან შალვას ტუჩებს ეკონებოდა.

შალვაც ველარ ეწინააღმდეგა. ელიკო გაშმაგებით ჰკოცნიდა და ის-კი ამ დროს უსიტ-

ყვოდ ჰკიცხავდა თავს, რომ ელიკოს, ამ ანგელოზს ხელი ჰკრა და შეუტაცყოფა მიაყენა.

— ჰა!... ჰა!... ჰა!... ვაიმე, ჭლექი გადამედო!... — დაღონებულმა სამჯერ ოდნავ ძალად ჩაახველა და გულზე ხელი დაიდო.

— ელიკო, ნუ მასხარაობ!... — ღიმილით უთხრა და ხელი ხელზე მაგრა მოუჭირა.

— მაგრა, მაგრა მომიჭირე ხელი!...

— მეტი ღონე აღარა მაქვს!

— „მეტი ღონე აღარა მაქვს!...“ — გააჯავრა ელიკომ და ხელი თითონ მოუჭირა.

„ელიკოს ღირსი არ ვიყავ და ღმერთმაც არ მომცა!“ — მწარედ გაურბინეს თავში ამ სიტყვებმა და ელიკოს ცრემლით სავსე თვალებით ღმობიერად შეხედა.

— შალვა, რა მოგივიდა?!

— არაფერი! — უპასუხა, და ცრემლები ლოყებზე გადმოუგორდნენ.

— ჩემო შალვა!...

— დღეს აპრილის თხუთმეტია!...

— მერე? — განცვიფრებით დაეკითხა ელიკო და ცრემლები მოსწმინდა.

— მაისს ველარ მოვესწრები.

— ვინ გიწინასწარმეტყველა?

— მკურნალმა!...

— ხა-ხა-ხა!.. — გადიკასკასა და შემდეგ უეცრად მოიღრუბლა და ისევ დაიწყო: — მაისის პირველისათვის შავების ჩაცმა მომინდება. ტირილით და თავში ცემით საფლავამდის მიგაცილებ და...

— ელიკო, მასხარად მიგდებ თუ რა არის?!

— მასხარად კი არა და, შალვა, იცი რა გითხრა, მე პური მომშივდა და ცოტა რამე შეეკამოთ, შენც ხომ მოგშივდა?..

— მე-კი არა მინდა-რა და შენ-კი ეხლავე კამე რამ. აი, დედა შემოვა და მოგიტანს.

— მინდა შენთან ლოგინში ვკამო რამ და შენც, რასაკვირველია, ერთ ლუკმას მაინც აიღებ.

შალვას დედამ საჩქაროდ მიუტანა ელიკოს და შალვას რაც-კი რამ ებადა და სიხარულით შესცქეროდა იმათ. უხაროდა, რომ ელიკო, როგორც მტრედი თავის ხუნდს, ისე აძლევდა შალვას საკმელს.

— ნეტავ ეს თხუთმეტი დღე თხუთმეტი წელიწადად მაინც გადაიქცეს!.. — წამოიძახა შალვამ, როდესაც კამა გაათავეს და ელიკოს ხელი დაუჭირა.

— შალვა, რა მშვენიერი სოფელი ყოფილა ეს სოფელი! ხომ აქაურ მცხოვრებად ითვლები?

— ჰო, აქაური ვარ!

— ჩემთვის არას ღროს არ გითქვამს ეგ. —
აღერსით უთხრა, თავისი თითები შალვას თმა-
ში გახვია და ოდნავ, ოდნავ თითებს არხევდა
და თავის კანს ეხებოდა.

შალვას ესიამოვნა, ესიამოვნა ძლიერ და
განძრევისა ეშინოდა, რომ ელიკოს თითების
ცაცუნნი არ შეეყენებინა.

ელიკო მიუხვდა სიამოვნებას და დიდხანს,
დიდხანს არხევდა თითებს, ვიდრე შალვას ამ
სიამოვნებაში არ ჩაეძინა.

— შენ-კი გენაცვალოს დედა, შვილო!..
— დაბალის ხმით წამოიძახა და ელიკო გულში
ჩაიკრა, როდასაც ის მძინარე შალვას მოშორ-
და. — რამდენი ხანია ძილი არ მიჰკარებია მა-
გის თვალს!.. — განაგრძო შალვას დედამ ისევ
დაბალის ხმით: — და ეხლა შენის წყალობით,
აგერ, როგორა სძინავს...

— არა უშავს-რა, დედი, შალვა ჩქარა
ლოგინიდანაც ადგება.

— შენს პირს შაქარი, შვილო! დღე და
ღამ სულ ბორგავდა, უაზროდ მაისს გაიძახის
და...

— დედი, ჩვენ ეგ მაისი როგორმე უნდა
დავაფიწყოთ.

— შენა, შეილო, შენ თუ დაავიწყებ, თორემ მე ვერა მომიხერხებია-რა! — თვალცრემლიანმა წამოიძახა და აღგზნებულად ელიკო ისევ გულში ჩაიკრა...

*
* *

გათბა, გათბა დედამიწა. საღამოს სიომ წამოჰბერა და გაღებულ სარკმლიდან შემოუთამაშა იქავე სარკმელთან მწოლარე შალვას, რომლისათვისაც ელიკოს ხელი თავზე დაედო და ისიც შალვასავით გარედ გაიციქრებოდა. ელიკოს თვალები უბრწყინავდნენ, ტუჩები სიამოვნებით ეღიმებოდნენ. შალვა-კი უეცრად მოიღრუბლა. ის წყეული სიტყვები კიდევ ჩაეწვეთნენ ყურში. „მაისს ვერ მოესწრები“... შემოესმა და ტანი შეერყა...

„ნაუუ!...“ — გაისმა დიდი ზარის ხმა სამრეკლოდან და შორს, შორს ჰაერში გაიფანტა. შალვა გამოაფხიზლა ზარის ხმამ და ელიკოს დაეკითხა:

— ხვალ რაობაა, რომ ზარი დარეკეს?!

— ხვალ?... ხვალ?... — გახარებული წამოხტა ელიკო და პირ-და-პირ დაუდგა...

— ელიკო, რატომ მაგრე მიცქერი?...

— შალვა, გენაცვა, იცი, ხვალ რა დღე

არის?!—ტაშის შემოკვრით წამოიძახა და შემოეხვია...

— ელიკო, ვერა გამიგია-რა?!.

— ხვალ შიო მღვიმელის მიცვალების დღეა!..—მედიდურად წამოიძახა და თავის გაქნევით თმები შეარხია.

— როგორ?... სტყუი, ელიკო!.. ხვალ მაისის ცხრაა?!

— დიად, ბატონო, ხვალ მაისის ცხრაა.

ზარის დარეკას-კი უფრო მოუხშირეს და მოუხშირეს.

— ტყუილია, ტყუილი!—წამოიძახა შალვამ და ლოგინიდან ჩამოვიდა.

— თუ არა გჯერა, ეკლესიაში წავიდეთ.

— წავიდეთ!

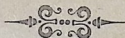
— «ღირსო მამაო, შიო...»—შემოესმა ეს სიტყვები მეფსალმუნისა, როდესაც ეკლესიაში შევიდნენ, და შალვა ყურს არ უჯერებდა. კარებში შეჩერდა და დიდხანს გაშტერებული იდგა და ადგილიდან აღარ იძვროდა.

— «ღირსო მამაო, შიო...»—შემოესმა კვლავ მეფსალმუნის ხმა...

— ღმერთო!.. მაშ მე მაისშიაც ცოცხალი ვარ?—თვალებზე ხელი მიიტარა და ქვითინი მორთო. ელიკო-კი სიამოვნებით შესცქეროდა

მოქვითინე შალვას და ღმერთს მადლობას სწირავდა, რომ შეცდომითი რწმენის მსხვერპლი არ შეიქმნა შალვა.

— მე აღარ მოგკედები, ჩემო მკურნალო!
— მოურიდებლად გადაეხვია ელიკოს კარიბჭეში და იმისი მკერდი ცრემლით დააღბო.

ი უ ღ ა

(სააღდგომო ეტიუდი)

I

— მომგვარეთ კაცი ესე, ვითარცა გარდამაქცეველი ერისა. მეც განვიკითხე, მაგრამ, როგორც თქვენ თითონ ნახეთ, ბრალი ვერა ვპოვე-რა. ეს არას დროს არა ყოფილა გარდამაქცეველი ერისა. სრულებით უბრალოა. იროდმაც, რომელსაც ვახელ, ვერა ვპოვა-რა. ამისათვის ვაკმარებ, რაც სასჯელი მივაყენეთ და განვათავისუფლებ. — მაღალის ხმით ეუბნებოდა პილიტე ბრბოს და დრო-გამოშვებით გადაჰედავდა ხოლმე იესოს, რომელიც მის წინ ღრმად ჩაფიქრებული, ფერ-მიხდილი ეკლის გვირგვინით იდგა და, თითქოს მის სიკვდილ-სიცოცხლეზე არ იყოს ცილაობაო, არავითარ მონაწილეობას არ იღებდა. იგი დაღვრემილის თვალებით ძირს ჩაიციქრებოდა და ევედრებოდა უფალს, რომ ბრბოსთვის მიეტევებინა ეს სიქციელი.

ბრბო-კი მღვდელ-მთავრებისაგან წაქეზებული ჰყვიროდა პილატეს საპასუხოდ:

— ეგ მაცდურია!... ხალხსა რყენის!... კეისრის წინააღმდეგია!...

— გაიგონეთ, ეს უბრალოა და ყოველივე თქვენი ნამბობი ცილის წამებაა!...

— როგორც ვხედავთ, შენც კეისრის წინააღმდეგი ყოფილხარ, რომ მაგ მემამბოხის, ტახტის მაძიებელის განთავისუფლება მოგისურვებია!..— წამოიძახეს აქა-იქ ბრბოდან მღვდელთა და მღვდელ-მთავართა, რაც ბრბომ აიტაცა და ერთ ხმად იგრიალა:

— ჰაა, შენც კეისრის წინააღმდეგი ყოფილხარ!...

პილატე შეკრთა, არ მოელოდა, რომ ამგვარ ცილს თვით მასაც შესწამებდნენ. „ეს ბრბო, — გაიფიქრა შეშინებულმა უნებურად:— არავითარ საშუალებას არ დაერიდება, რომ ნიშანში ამოღებული კაცი დაამხოს და, შესაძლებელია, მეც თან მიმაყოლოს.“ ამისათვის სასოწარკვეთილმა თავი ძირს დახარა და იესოს განთავისუფლების იმედი დაჰკარგა.

— ხალხნო! — უცერად თავი მაღლა აიღო ცოტახნის წუხილის შემდეგ პილატემ და გაბრწყინვებულის სახით ხალხს მიჰმართა:— დღესასწაული მოახლოვებულია. მამა-პაპათა ჩვეულება თხოულობს სადღესასწაულოდ ერთ-ერთი პყრო-

ბილის განთავისუფლებას. ხომ იცით, ამ ჟამად შეპყრობილია ბარაბა, ავაზაკი, კაცი-კალია. იმის სახელს სულ რამდენიმე დღის წინად ში-შით და ძრწოლით ახსენებდით. ის არ ინდობდა არც კაცს, არც ქალს და უსუსურ ბავშვსაც. რომელი გნებავთ განთავისუფლო: ბარაბა თუ ეს უბრალო კაცი?

— ბარაბა, ბარაბა მოგვიტევე ჩვენ!.. — იღრიალა ბრბომ და ეს ხმა შორს, შორს გაისმა...

— ვინ?.. ბარაბა?.. ჩაფიქრდით, ვის განთავისუფლებას თხოულობთ?.. — თავზარ-დაცემული პილატე ეკითხებოდა ბრბოს. მაგრამ დაბრმავებული ბრბო მაინც თავისას გაიძახოდა:

— ბარაბა, ბარაბა მოგვიტევე ჩვენ!..

— მაშ რა ვუყო ამ კაცს, რომელსაც „მეფე ურიათა“-ს უწოდებთ? — განრისხებული პილატე დაეკითხა ბრბოს.

— ჯვარს აცვი, ჯვარს აცვი ეგე!..

პილატე მოიშალა, მოდუნდა და წყალი მოითხოვა.

— მე უბრალო ვარ და ამ კაცის სისხლი მე ნუ მომეთხოვების!.. — გადიბანა ხელები და შემდეგ იესოს შოლტი გადაჰკრა იმის ნიშნად,

რომ უკვე ყოველივე გათავებული იყო და იესო შეეძლოთ წაეყვანათ ჯვარსაცმელად *).

— ჩვენ თავს და ჩვენ შთამომავლობას მოეთხოვოს მაგისი სისხლი!.. — აღტაცებით შესძახა ბრბომ და იესოს გარს შემოეხვია, რომ კაიაფასთან **) ცემა-ტყეპით წაეყვანა.

— ხა, ხა, ხა, ხა!.. — გვერდიდან მოესმა იესოს გულის სიღრმიდან ამონახეთქი შხამით და გესლით გაჟღენთილი ყრუ ხარხარი, როდესაც პილატემ ბრბოს თხოვნისამებრ ჯვარცმა მიუსაჯა.

იესომ იცნო ეს ხმა, და ცემა-გვემას, დამცირებას ისე არ უმოქმედნია, როგორც ამ ხარხარმა იმოქმედა...

გული დაეკოდა და ღმობიერად გაიხედა იქით, საიდანაც ხარხარი შემოესმა.

წყვილი მოელვარე თვალი, რომელშიაც გამარჯვებული გულის სიღრძო იხატებოდა, დახვდა იესოს თვალებს...

— მაცდურო, ეხლა-ღა იხსენ თავი შენი!.. — ისარივით სტყორცნა იესოს ეს სიტყვე-

*) მთლად ეს ამბავი თითქმის სიტყვა-სიტყვით მოყვანილია სახარებიდან: იხილე სახ. მათ. XXVII; მარკ. XV; ლუკ. XXIII; იოან. XIX.

**) კაიაფა უფროსი მღვდელ-მთავარი იყო.

ბი მოელვარე თვალების პატრონმა და, თითქოს ემალება ვისმეო, გვერდით მდგომთ ეფარებოდა და ძირიდან გამოაკვებსებდა თვალებს...

იესომ არ მოარიდა თვალი. თვალი თვალში გაუყარა და უნდოდა ეთქვა რამ, მაგრამ სიტყვის მაგივრად თავი ოდნავ ჩაიქნია და წყვილი ცრემლი ქუთუთოებზე გადმოეკიდა და ფერ-მიხდილ ლაწვებზე ჩამოსაგორებლად კრთომა დაიწყო.

— ხააა!.. — მოპირდაპირე-კი უფრო მოიხარა, გველივით თვალები შეაკვესა და უნდოდა გამარჯვების ხარხარი მიეხალა იესოს ცრემლებისათვის, პირიც დააღო და მხოლოდ ყრუდ „ხააა“-ლა ამოხდა, რადგანაც ვერ გაუძლო იესოს თვალებს, და ხარხარი შუაზე გაუწყდა. საჩქაროდ რიდე ჩამოიფარა და გატრიალდა.

II

— ფუი, საზიზღარი, როგორ შემომაშტერდა?! როგორ მეც შევეკრთი?! ხა, ხა, ხა!.. ბავშვივით-კი გამაჩუმა და გამომაბრუნა. სწორედ მომჯადოვებელია, მომჯადოვებელი... პილატეც როგორ მოუჯადოვებია... რანაირად სცდილობდა იმის განთავისუფლებას... ისიც,

ისიც ეგრე მოაჯადოვა... ისიც... ოხ, მარიამ, მარიამ!... ისე როგორ მოგაჯადოვა მაგ მაცდურმა, რომ... რომ... მაგრამ, ზოგი ეხლა მოაჯადოვოს, როდესაც ჯვარს აცვამენ... მარიამ, მაშინ ხომ დარწმუნდები, რომ ეგ საზიზღარი მატყუარა იყო, რომ... ოხ, რანაირად მეშინოდა, როცა პილატე განთავისუფლებას სცდილობდა... რა გაეთავისუფლებინა?! არა, ეგ შეუძლებელი იყო!... თვით ძალნიც ისანიც რომ ჩამოსულიყვნენ მაგის დასახსნელად, კაიაფას ბრძკალებიდან ვერ გამოჰგლეჯდნენ... შენ უნდა მოკვდე და მოკვდები კიდევ!— ასე მიბუტბუტებდა რიდე-ჩამოფარებული და თან ბრბოს მიარღვევდა, რომ ნაპირას გასულიყო.

ბრბო-კი ყვიროდა, მის სიხარულს საზღვარი არა ჰქონდა. ყველა სცდილობდა, ეკლის გვირგვინით შემოსილ იესოს მიახლოვებოდა, რომ რაიმე შეურაცხყოფა მიეყენებინა და შეურაცხყოფის დროს, რაც შეიძლება ჭკუა-მახვილობა გამოეჩინა, რომ ბრბო გაეცინებინა. იესო-კი ძალა-მიხდილი, ხმის ამოუღებლად მისდევდა შეიარაღებულ ლეგიონთ, რომელთაც გზა ტაძრისკენ ეჭირათ, სადაც კაიაფა და სხვა მღვდელმთავრები შემოსილები ელოდნენ იესოს...

ბრბომ რამდენჯერმე შეაყენა ლეგიონები. ქუჩა, ამ ქუჩის-პირა სახლების ბანები, სარკმლები მთლად მოკირწყლული იყო დიდით და პატარით, ქალით და კაცით. ლეგიონები იძულებულნი შეიქმნენ წათებისათვის მიემართნათ და იმათ საშუალებით გაეპოთ ბრბო, რომ ცოტათი მაინც ფეხი აეჩქარებინათ...

— ვის ვემალები? რა მაქვს მოსარიდებელი, რომ რიდე-ჩამოფარებული ვსდგევარ?!— ამაყად წარმოსთქვა რიდე ჩამოფარებულმა, როდესაც ბრბოს განაპირას გავიდა და თავისუფალი ადგილიდან მზერა დაუწყო ამ საოცარ ბრბოს მსვლელობას. ამ სიტყვებთან ერთად რიდე მოიგლიჯა და შორს გადასტყორცნა...

— ეს იუდაა, იესოს მოწაფე, რომელმაც მასწავლებელი გაყიდა და ეხლა, ვერა ხედავ, როგორ ურცხვად სტკება იმის ტანჯვით!— ანიშნა ერთმა ქაბუკმა მეორეს და ხალხში შეერია.

მეორე ქაბუკი-კი შეფერხდა და დააშტერდა. იუდამ ვერ გაუძლო ამ ქაბუკის მზერას. სახე დაეღრიჯა და პირი უკუღმა წაიღო. ქაბუკმა-კი ზიზღით მიაფურთხა და გვერდით ჩაუარა.

გულს ლახვარი მოხვდა, როდესაც პირველმა ქაბუკმა ანიშნა ამაზე მეორეს, და მეორეს მიფურთხებამ ხომ გული სულ გაუპო.

— ამან ოცდაათ ვერცხლად გაყიდა თავისი მასწავლებელი. — ახლა სხვებმა წამოილაპარაკეს და ცხვირწინ ჩაუარეს...

— ოცდაათ ვერცხლად!.. ვინ გამოამყლავნა ეს?! — წაიღუღლულა და საჩქაროდ განშორდა ამ ქუჩას.

რაკი რიდე ველარ იპოვა, თავი ღართით მოიბურა და თითქმის სირბილით გასწია მისახვევ-მოსახვევი ქუჩებით...

„.... მღვდელ-მთავარნი უმადურნი არ იქმნებიან. ისინი გამიწევენ მფარველობას და ხმას გააწყვეტინებენ ბრბოს.. უმადურნი! იესოს სიკვდილი უხარიანთ და თან კიდევ მე მიკიჟინებენ, მკიცხავენ. მე მივანიჭე ეგ სიხარული და მევე-კი მაფუროთხებენ!... — მილაპარაკობდა იუდა გზა-და-გზა და ღართით თავს უფრო და უფრო იბურავდა.

ჩქარა გაირბინა ქუჩები. თითქმის არც-კი ვინმე შეხვედრია გზაში. ტაძართან მივიდა თუ არა, მაშინვე დიდ ღარბაზში შევიდა.

ღურჯათ შეღებილი და ოქროს ვარსკვლავებით მოქედილი ცა-დაქნილი, რომელიც სამოცდაათ წმინდა პორფირის ოქროთივე მოვარაყებულ სვეტებს ენაბრებოდა, ოქროსივე ლამპრები, კანდელები და ქალები, ოქროს ქსო-

ვილებით შემოსილი მღვდელ-მთავარნი და მღვდლები პირველ შესვლაზე ადამიანს თვალებს უბლატებდა. იუდასაც ეს დაემართა, ის ცოტახანს შედგა კარებში და, თვალი რომ შეაჩვია, წარსდგა კაიაფას წინაშე.

— ამბავი, იუდავ?!—დაეკითხა კაიაფა იუდას, რომელსაც სირბილისაგან გულ-ამომჯდარს სუნთქვა თავის ღონეზე არ დასდგომოდა.

— მშვიდობა!.. პილატემ იესოს ჯვარცმა მიუსაჯა და ეხლა აქეთ მოჰყავთ.

— ეგ ჩვენც ვიცით... ხომ გახარებს, იუდავ, ეს ამბავი?

— მახარებს, მაგრამ...

— მაგრამ რა?..

— მე... ხალხი გამცემს მეძახის...

— ხომ არა სტყუის?..

— ოცდაათ ვერცხლად გაჰყიდა თავისი მასწავლებელიო, მიყვირის...

— ეგაც ხომ მართალია?

— ზიზლით მათურთხებენ... ღრიდეოდ ვერ გავსულვარ გარედ...

— მერე „ჩვენ და რა?..“*) ნუ ჩაიდენდი მაგ სამარცხვინო საქმეს და არავინ გიკიჟინებდა...

*) სახ. მათ. XXVII, 4—5.

— რაო?!—დაიყვირა იუდამ და თვალები გააკვესა:—თქვენ მოვალენი ხართ...

— ჩვენ ჩვენი მოვალეობა შევასრულეთ. ოცდაათი ვერცხლი ხომ სრულად მიიღე?..— სიტყვა გააწყვეტინა კაიატამ და ზეზე წამოდგა.

— აი, თქვენი ვერცხლი!..—ზიზლით მიაყარა იუდამ ოცდაათი ვერცხლი მღვდელმთავართ და კაიატას თითქოს საბრძოლველად იწვევსო, ისე დაუწყო ცქერა.

— იუდავ!.. წადი!..

— მე ეხლავ წავალ პილატესთან და ვეტყვი, რომ თქვენ მართალი კაცის სისხლის დაღვრა გინდათ!

— გვიან-ლაა.

— მაგრე მიხდით, ბილწებო, მადლობას?! თქვენ მაწანწალა მატყუარა ხელთ მოგეცით და თქვენ-კი... იმაზე უარესი მაწანწალა-მასხარები თქვენა ყოფილხართ!..—შეჰყვირა იუდამ და გამოტრიალდა...

— საზიზლარო, შენთვისაც მოვიცლით!..

— მიაძახა კაიატამ და მძიმედ ქშენვა დაიწყო. სხვა მღვდლები-კი ამ დროს უკმაყოფილოდ თავებს იქნევდნენ.

უკანასკნელ წუთებამდის კიდევ იმედი

III

ჰქონდათ მოწაფეებს. ეგონათ, იესო მიეცა მტრებს ხელთ, თავიც მიაღუწსმინა იმისთვის, რომ უეცარ, თავის დახსნით ამ უკიდურესს ტანჯვისაგან შთაბეჭდილება ძლიერი იქნება და ამ განცვიფრების დროს მეფედ გამოცხადება ადვილად შესაძლებელიო. მაგრამ იესომ სული განუტევა. დაკრძალეს კიდევაც და ეხლა...

გათავდა ყოველისფერი. მოწაფეებს იმედი გაუცრუვდათ. დაიქსაქსნენ ყველანი. აღარა სწამთ-რა ადამიანისა. როგორ წარმოიდგენდნენ, რომ ის, რომელიც სამ წელიწადს მათთან სცხოვრობდა და ამ სამი წლის განმავლობაში თითის გაქნევაშიაც-კი სიცრუვე არ შეუმჩნევიათ, მთელი თავისი ძლიერებით მოატყუებდათ?! რწმენა შეერყათ და პირველ ხანებში მკვდრებივით დადიოდნენ... ამათ სასოწარკვეთილებას ის უბედურებაც თავს დაატყდა, რომ მღვდელ-მთავართ მათი შეპყრობის ბრძანება გასცეს. ისიც აღარ შეეძლოთ ეხლა, რომ ერთად მოეყარათ თავი და აეხსნათ ერთმანეთისთვის ეს მოვლენა, თავიანთი აზრი ერთმანეთისთვის გაეზიარებინათ. ესენი იძულებულნი

შეიქნენ, სათითაოდ სამალავები მოენახათ. ზოგი, ვითა ნადირი, ქალაქ გარედ უდაბნოში იმალებოდა და ზოგი კიდევ ქალაქში, ნაცნობებთან.

იოანე მოციქულიც ქალაქში მოჰყვა და იმალებოდა ვინმე მარიამთან, მეტად მშვენიერ და იესოს დიდად თაყვანის-მცემელ ქალთან. ორნივე ერთად სტიროდნენ თავიანთ დაობლებას და ემდუროდნენ ცას. მარიამის მამა-კი ამშვიდებდა ორსავე და ანუგეშებდა...

შუალამისას მოვიდა ვინმე ჭაბუკი და უთხრა იქ მყოფთ, რომ კაიაფას იოანეს აქ ყონა გაუგია და შეიძლება ამის შესაპყრობად ამაღამვე თავს დაგესხათო. ამისათვის საჭიროა, დასძინა ჭაბუკმა, ეხლავე თავს უშველოსო.

ჭაბუკმა და მარიამის მამამ მაშინვე გაიყვანეს იოანე გარედ და დასამალავად სხვაგან წაიყვანეს. მარიამმა-კი კარი ჩაიკეტა და მამას ლოდინი დაუწყო.

— ეხლა-კი დროა! — სიხარულით წამოიძახა ღართით მობურულმა და კარი დააკაკუნა.

— ვინა ხარ? — დაეკითხა მარიამი შიგნიდან.

— მე ვარ, კარი გამიღე!...

— როგორ?! შენ?! აქ რამ მოგიყვანა, შე წყეულო?!

— მარიამ, მარიამ!.. ნუ მწყევლი, კარი
გამიღე!.. მეც ხომ...

— წადი, წადი, შე გამცემო, შე მოლა-
ლატევ!..

— მარიამ, განა ვის ვუღალატე?! შენ ხომ
არა! ის მაცდური იყო. ხომ ნახე ეხლა, რომ
მატყუარა იყო და შენი სიყვარულის ღირ-
სი არ იყო. მარიამ... გამიღე კარი და და-
წვრილებით გიამბოძე. ყველამ მათურთხოს, გამ-
კიცხოს, ოღონდ შენ ნუ!..

— ოხ, საზიზღარო არსებავ!.. დაილუპე,
სახლს ნუ მიბილწავ!..

— მარიამ, ჩემს გრძნობას მაინც ნუ შეუ-
რაცხყოფ!

— წყეულიმც იყოს შენი გრძნობა და შენც
მასთან!

— გააღე კარი, თორემ შემოვალ და შენ-
თვის უფრო ცუდი იქნება!—მრისხანედ შესძა-
ხა და კარებს ნჯღრევა დაუწყო.

— არ გაბედო, თორემ ფეხს შემოს-
დგამ თუ არა, მაშინვე მახვილით გულს გა-
გიბობ!..

— ენახოთ!—წამოიყვირა და უფრო გამ-
ხეცებით დაუწყო კარებს ნჯღრევა.

— საზიზღარო!.. წყეულიმც იყოს შენი

სახელი და ზიზლით იხსენიებდეს მას ყოველი
ერი უკუნითი უკუნისამდე!..

— ააა!..—დაიღრიალა იუდამ გარედ და
შორს გადახტა.—რა გინდა ეხლა შენ აქ, რა?!
ღრიალებდა იუდა და თან გარბოდა, მარიამი-კი
განცვიფრდა და არ იცოდა, რითი აეხსნა იუ-
დას გაქცევა და ღრიალი.

IV

— ... მაცდურო, მატყუარავ!.. შენ ხომ
მოგკლეს, მოგკლეს, ჯვარს გაცვეს და ლოდით
დაგკრძალეს?!.—შეუტია იესოს, როდესაც ის
ნატანჯის სახით, ოდნავ თავის რხევით, თვა-
ლის ქუთუთოებზე წყვილი ცრემლით შებინ-
დებისას წინ გამოეცხადა...

მთელი დღე უდაბნოში წოწიალობდა.
გაუფრთხოდა ყველას. ერთი ადგილიდან მეო-
რე ადგილას მშველის სისწრაფით გადადიოდა.
შებინდებისას-კი აპირებდა მარიამის სახლისკენ
წასვლას, რომ იმის ახლოს მოესვენებინა თა-
ვისი ტანჯული სული. სწორედ ამ დროს გა-
მოეცხადა იესო.

— ... სანამ ცოცხალი იყავ, შენი სახე

ყველაფერში ხელს მიშლიდა, მიცარავდა და მოკვდი და ახლა სიკვდილის შემდეგაც არ გინდა მომასვენო?! ჰა?... ხომ გუშინ დაგკრძალეს?... ჰა?... მომშორდი, მომშორდი, შე წყეულო! — დაიღრიალა იუდამ და მახვილი იძრო...

— მომშორდი, თორემ მკვდარს ხელმეორედ მოგისპობ ამ მახვილით სიცოცხლეს! — შეუტია და რამდენიმე ნაბიჯი იესოსკენ წასდგა. იესო-კი ისევ ისე შესცქეროდა, ისევ ისე თავის რხევით, და წყვილი ცრემლი ისევ ისე ლაწვებზე ჩამოსაგორებლად უკრთოდა თვალის ქუთუთოებზე.

— ააახ, წყეულო!... — თვალები მაგრა მოხუჭა შეყვირებასთან ერთად და მახვილი პირდაპირ იესოსკენ სტყორცნა...

სალამოს მკრთალი ნათელი-კი მთლად სიბნელით შეიცვალა და არე-მარე დაჰბურა...

„იუდავ, ამბორის ყოფითა მისცემა ძესა კაცისასა?!“*) — ყურში ჩაეწვეთა იუდას ნაღვლით და ღმობიერებით სავსე ხმა იესოსი.

— ჰა?! ხა, ხა, ხა, ხა! — თვალებ დაქყეტილმა მიიხედ-მოიხედა და, რაკი ვერავინ დაინახა, სიხარულით ხარხარი მორთო.

*) სახ. ლუკ. XXII, 48,

„იუდავ, ამბორის ყოფითა მისცემა ძესა კაცისასა?!“ — შემოესმა ეხლა მეორე მხრიდან ისევ ის ლმობიერი, ნალვლით სავსე ხმა.

— ააა, მშიშარავ, მშიშარავ!... ჩემმა მახვილმა შეგაშინა და ახლა იდუმალად მებაასები! — ხარხარით წამოიძახა და მახვილის ასაღებად წავიდა, რომ მახვილის ტყორცნითვე მოესპო იდუმალი ხმაც ისე, როგორც იესოს სახე გააქრო...

— რა გინდა?! — დაიღრიალა საცოდავად იუდამ და უკან ისე გადმოტრიალდა, რომ კინალამ წაიქცა.

ერთი ფეხი წინ-წამოდგმული დარჩა, მეორე სახსარში საშინლად მოეხარა, ტანი-კი უკან გადმოეზნიქა და ასე მუშტებ-წინ-წაწვდენილი მოელვარე თვალებით ხნის ამოუღებლად შესცქეროდა იესოს, რომელიც ისევ ისე ლმობიერებით, ღრმა ნალვლით აღსავსე სახით უეცრად იმისა და მახვილის შუა გაჩნდა.

დიდხანს არ უმზერია იუდას. ჩქარა პირი უკუ იბრუნა და, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, მოკურცხლა.

სად გარბოდა იუდა?... თითონაც არ იცოდა. ის ანგარიშ-მიუცემლად გარბოდა და უკან მოხედვისა ეშინოდა. თუნდ სულ ასე ერბინა, ოღონდ ის-კი ნუღარ სჩვენებოდა.

სამი ღღე-ღამის უქმელ-უსმელობით და უძილობით ჩამომხმარი იუდა აჩრდილივით მიჰქროდა და ვიდრე თავისდა უნებურად გეთსი-მანის ბაღში არ შეეარდა, არ შემდგარა. აქ ის მოეხვია ერთ ხეს. ხელები გარს შემოურკალა და მაგრა, მაგრა ეკვროდა ზედ. უნდოდა სახე, სახე კი არა, მთელი სხეულით შეერთებოდა ამ ხეს, რომ უკან მოხედვა აღარ შესძლებოდა, რადგანაც ის წყეული, ის მაცდური ეგონა უკან ედგა...

მაგრამ... ოხ! ხეს ეკვრის და ეგერ ხიდგანაც გამოიჭვრიტება ის... ის...

— ახ!..—სასოწარკვეთილებით ხმა აღმოხდა იუდას.

მუხლები მოუდუნდა, მოეკეცა და უგრძნობლად პირქვე დაემხო...

„იუდა, რომელი გეგულების საქმედ, ჰყავ ადრე.“ *)—გამოარკვია იუდა უგრძნობლობისაგან ამ სიტყვებმა და აწმყოს დაუბრუნა.

— ვყავ ადრე და ისე ადრე, რომ ისე ადრე არც-კი მოელოდი... შენ გინდოდა კიდევ... დედა-მიწიდანაც ამოიჭვრიტები?! ააა?!... აქ-კი ქვეშ მიდევხარ!.. დაგგლეჯ, დაგგფლეთ!.. თუმ-

*) იოან. XIII, 27.

ცა მახვილი იქ დამრჩა, მაგრამ კბილით, ხელე-
ბით დაგხოკავ!...—მართლადაც იუდამ დედა-მი-
წას დაუწყო კბილებით და ხელებით ხოკვა და
დიდხანს, დიდხანს ჩაჰბლუოდა.

— ჰეეე, ჩაგნთქე თუ არა?!

განშორდა მოჩვენება. იესო ჩანთქა. იუდა
წამოდგა და წელში გაიმართა.

შავად ჩამომხმარი სახე, დასისხლიანებული
პირი და ცეცხლის მფრქვეველი თვალები შე-
საზარ შეხედულებისას ხდიდნენ იუდას...

იუდა იდგა წელში ამართული და ჩაჟინე-
ბით სივრცეს გასცქეროდა...

— დედი, დედი, რად მიცქერი მაგრე სა-
სტიკად?!. განა შენცა მკიცხავ?! აჰ! აჰ! აჰ!...—
ლართის კალთა უეცრად აიფარა თვალებზე და
მუხლ-მოდრეკილმა მწარედ, მწარედ ქვითინი
მორთო...

— შვილო, იწამე... ის ძე ღვთისაა! გა-
მოეხმაურა აჩრდილი.

— როგორ?!. შენც მაგას იძახი?!. მაშ არა
ყოფილხარ დედა-ჩემი! თუ მაგისტვის შეარყიე
საფლაო, ისა სჯობია, წახვიდე და მოასვენო
შენი ძვლები. წადი, წადი!...—ფეხზე წამო-
ქრით მიაძახა აჩრდილს და რამდენიმე ნაბიჯი
წინ წარსდგა.

განქრა აჩრდილი. იუდამაც თავისუფლად ამოისუნთქა. ეგონა, ეხლა-კი სულ გავიმარჯვეო, მაგრამ ამ დროს ხმა გაისმა:

— აგერ, იუდა სად იმალება! მასწავლებელი გასცა და ეხლა-კი იმალება.

— მე ვიმალები!... არა... არა! მე არ ვიმალები!... მე სხვა მოწაფეებს არა ვგეგვარ, რომ დავიმადლო. მე აქ ვარ!...— შეღრიალა და წინ წარსდგა.

— სხვა მოწაფეებს სდევნიან და შენ-კი, როგორც გამცემს, არ გეშინიან!..

— მეე?..

— მაგრამ...

— რა, „მაგრამ“?

— შენც ჯვარს გაცვამენ!..

— ხა, ხა, ხა!.. მე ჯვარს მაცვამენ?! არა, არა და არა!..

ამ დროს უეცრად შემოესმა ფეხის ხმა, რის გამოც ფოთოლივით შეირყა და იქით გაიხედა, საიდანაც შრიალი მოესმა.

— იუდა, იუდა, ეხლა-კი ველარსად დაიმალები!.. ხა, ხა, ხა!.. გეშინიან, განა?!

უცნაური ყიჟინი გაისმა იქიდანვე, და იუდამ იმ მხარესვე შორს, შორს, ხეებს შუა მომკრთალო ჩირაღდნების სინათლე შენიშნა.

— აღსდექით ეხლა ჩემზე?! ჰააა, უმადურნო!.. მაცდური მოგეცით ხელში, მოგაკლევინეთ თქვენი მტერი და მადლობის მაგივრად მეც გინდათ ჯვარს მაცვათ?!

ყიჟინი-კი თან-და-თან ახლოვდებოდა, სინათლე უფრო ჩაღებოდა...

— თქვენ, თქვენ!.. ბრბოვ, ბრბოვ, საზიზღარო ბრბოვ, ვერ სცნობ მტერსა და მოყვარეს, ვერ გაგიგია, ვინ გმოკეთებს!.. საკმარისია იმ საზიზღრებმა მღვდელ-მთავრებმა და ფარისევლებმა თითი მიგიშვირონ ვიზედმე, რომ შენც ცხვარივით ბლავილს მოჰყვე!.. მაგრამ, მაგრამ, ხა, ხა, ხა, ხა!.. იმ მხდალივით არ დაგნებდები!.. — იუდამ მახვილისთვის გაივლო ქარქაშს ხელი, მაგრამ მახვილი აღარ დახვდა. ამისთვის კეტს წამოავლო ხელი და საბრძოლველად გაემართა...

— ხა, ხა, ხა!.. ვერ ხედავ იუდას, ოცდაათ ვერცხლად გამსყიდველს, როგორ მამაცობას იჩენს?! ჯვარს ვაცოთ ეგა! — ხარხარით დაახალა ყიჟინა ბრბომ და თან-და-თან უფრო უახლოვდებოდა...

— მე... მე... ოცდაათ ვერცხლად?! არა, არა!.. ჯვარს არ გეცმევინებით, არა?! მე საზიზღარი სიკვდილით არ მოგკვდები, არა!.. — ხრია-

ლით მიაძახა ბრბოს და საჩქაროდ ხეზე აიჭრა.
კეტი-კი ბრბოსკენ სტყორცნა.

იმავე სისწრაფით მოიხსნა სარტყელი, ხის
ტოტს მოაბა, გამოამარყუშა და...

— უშრრ!.. — ხე მთლად შეირყა და ფოთ-
ლებმა შრიალი მორთეს.

ხეზე ფრინველთ გამოელვითათ ამ უეცარ
შრიალზე და დაფეთიანებულები უგზო-უკვ-
ლოდ გესთიმანის ბალს მოედვნენ.

ხე-კი კარგა ხანს შრიალებდა, ტოტს ჭაჭა-
ჭუჭი გაჰქონდა, და ოდნავი დრო-გამოშვებითი
ხრიალი გამოისმოდა.

ამ დროს იესოს საფლავისკენ მიმავალთ
მარიამ მაგდალინელმა, მარიამ იაკობისამ და
სხვა მანდილოსანთა წყნარის ბაასით ნელსაცხე-
ბელით ხელში ჩაუარეს ამ ხეს გვერდით, მაგ-
რამ ხეზე ჩამოკიდული იუდა-კი ვერ შენიშნეს...

ყარა-თაფა 1897 წ.

ღვინის ქურდი.

(ქიზიყელებზე ქართლში გაგონილი პატარა ამბავი)

დიდი ხანია სოფელმა ა—მ მიიძინა. მთვარესაც მოეწყინა ცის სივრცეზედ ხეტიალი და დასავლეთისკენ სადღაც ტყიან მთებში ჩაიბნა. მხოლოდ ვარსკვლავთ, მთვარის შემდეგ, იწყეს მეჯლოში და თვალეზ-გაბრწყინებულნი გადმოხაროდნენ მიძინებულ სოფელს. გაუხარდათ ვარსკვლავთ მთვარის, იმ ეულის, გულცივის ჩასვლა. მისი ცივი სხივები ვარსკვლავთაც გულს უცივებდა და ოდნავ-ღა ბეუტავდნენ. ეხლა-კი, როდესაც იგი ჩაეშვა მთებს შუა, გული გაუთბათ და მხიარულება და კაშკაშიც მოემატათ...

— ბიჭო, აბრი, აქეთ მოდი, შე გამჩენ ! ე ლედვს მოერიდე, თორე...

— უუუ, აუ, აუ! — სიტყვა აღარ დაათავებინა ელიბოს სახლის ახლო ხუთიოდ ტალიკ მოსაუბრე ბიქს ლედვის ძირიდან გამოვარდნილმა ძაღლმა, რომელიც აბრიას მაშინვე წვივებში სწვდა და ღრენით ღრღნა დაუწყო. ყველას, გარდა ძაღლისგან დატყვევებული აბრია-

სი, ჩუმი სიცილი აუტყდა. აბრია-კი დასწვდა
 ძაღლს ქეჩოში და უკანა ფეხებზე შეაყენა.
 ძაღლმა შეაკვესა თვალები და გამწარებულმა
 ქვედა ყბა ააკაბუნა და თან ჩახლეწილი ხმა
 ააყოლა. აბრიამ მაშინვე ფოლადი თითები მოუ-
 ქირა პირზე და ძაღლს წკმუტუნნი დააწყებინა...

— თქვე ვერნებო, რა გაცილებთ?! მაი-
 ტათ, ვისა გაქვთ დეკეულის თედო, თორე ე
 ბეხრეკი ქვეყანას შეგვიყრის!— გულმოსულმა
 დაბალის ხმით, მაგრამ მკვახეთ მიჰმართა მოცი-
 ნავე ამხანაგებს.

აბრიას სიტყვებმა ყველანი გამოარკვია.
 საჩქაროდ იმის გვერდით გაჩნდნენ და ლედვის
 ძირამდის ძაღლის მითრევაში მიეშველნენ.

ლედვის ძირას წყნარად დაუშვეს ძაღლი,
 მაშინვე პირში უშობელის თედო მისცეს და
 თითონ-კი ელიბოს მარნისკენ ფეხ-აკრეფით წა-
 ვიდნენ.

ხორცის სუნი მიედინა თუ არა ბეხრეკს,
 ნერწყვი წამოუვიდა, რადგანაც მისთვის იშ-
 ვიათი ხილი იყო, და თუმცა იმ საღამოს სა-
 ლაფავით, რაც მარინემ გეჯით თავის ხელით
 მიართო, გამოძღა, მაინც ხარბად დაუწყო
 ღრღნა.

პატრონის ერთგული იყო ბეხრეკი სიყმა-

წვილეშიაც. კიდეც ამისთვის შეინახა და დააბერა. მაგრამ ერთი სუსტი მხარე ჰქონდა. ხორცის დანახვაზე ყველაფერი ავიწყდებოდა: პატრონიც და თავისი თავიც.

ეხლაც ისევე დაემართა. ჩაუწვა უშობელის თემოს და თავდავიწყებით წუწნა დაუწყო, რადგანაც ღრძილებამდის მოცვეთილი კბილებით გლეჯა აღარ შეეძლო...

ტალიკმა ბიჭებმა ელიბოს დაკეტილი მარნის კარი შეაღეს და ქვევრს კიდევაც მოხადეს...

— აჰ, მირონივით არის, ღმერთმანი, მირონივით! — წამოიძახა მიხუამ, როდესაც ღვინით გულები და ერთი კაი ტიკტორა გაავსო, და თან სავსე ჩაფუკა წვრილად უკანვე ქვევრში ჩააქცია.

სქელი წითელი ღვინო წმიდა სანთლის მკრთალ შუქზე მაცდურ ნაკადულად ჩადიოდა ქვევრში და ხუთი მოღიმარ შედერებულ ბიქს გაბრწყინებულ თვალებს უღიზიანებდა; თან წინწკლებს გარს უხვად ისროდა, რის დანახვაზედაც მაყურებელთ პირს ნერწყვი მოსდიოდათ.

— რატო მაგრე წვნიკად ასხამ, შე ვერანავ, ბარემ ერთბაშათ ჩაასხი! — წაუბუზღუნა გიომ და მხარში ხელი წაჰკრა.

— მზად არის, წავიდეთ, თორე ჩვენს ლოდინში სული ამოსძვრება ი ხალხს, — სთქვა აბრიამ, როდესაც ტიკჭორას პირი მოაკრა და ილღიაში ამოიჩარა.

— წავიდეთ!.. — სთქვა მიხუამაც და ქვევრს სარკველი დააფარა.

— იი, რა სულელები ვართ! — თითქმის კარებში დაიწყო ივანემ და უკანვე დაბრუნდა.

— რა მოგივიდა, კაცო, წამოდი! — თითქმის ყველანი მიბრუნდნენ ივანეს სიტყვებზე და ერთად დაეკითხნენ.

ეგონათ, თუ დაავიწყდათ რამე, რომ ივანე უკანვე მიბრუნდაო.

— რაღა რა მომივიდა, თქვე ოხრებო, — ჩუმის ხმით დაიწყო ივანემ და სანთელი ისევ აანთო: — ქვევრის პირას ვიყავით და ღვინო-კი გემოთი არა ვნახეთ. რას გვეტყვის ი ხალხი? მასხარად აგვიგდებს...

— აი, ამოგადღოს ქრისტემ-ყე!.. — ღრეჭით უთხრეს და ქვევრს ისევ მიეხვივნენ.

— მართლადა და, რას გვეტყოდნენ ი ვერნები! ვილა გადურჩებოდა იმათ!.. — ღრეჭით წამოიძახა აბრიამ და სავსე ჩაფუკა ქვევრიდან ამოწუნწკლა.

— აბა, ჩქარა დალიე!...— ყველამ ერთად უთხრა და თვალებს ბზინვა დაუწყო.

— ივანე, შენ გაცოცხლოს ღმერთმა! შენ რომ არ მოგეგონებინა, ჩვენ სირცხვილით ხვალ ტოლ-ამხანაგებში ველარ გავერევოდით!— დალოცა ივანე აბრიაშ და ჩაფუკა მოიყუდა.

ივანემ კმაყოფილებით წვერზე ხელი ჩამოიხსვა და უღვაშებში ჩაიციწა..

ყველამ ჩამოირიგა ჩაფუკა და ივანე აღდეგრძელა. ყველაზე ბოლოს ჩაფუკა ივანეს ერგო. ივანემ დიდი სიამოვნებით მადლობა გადაუხადა ამხანაგებს და, როცა ჩაფუკა გამოცალა, დაიწყო ღვინით დასველებული უღვაშების წუწნით ლაპარაკი.

— იიიი, რა ძაან ღვინოა!.. ნაწლავები სულ არ ჩამწვა!.. თუ ლუკმა არ დავაყოლიეთ, ბინებამდის ვერ მივალთ. აბა ერთი მოუთაროვოთ, ელიბო შენახული კაცია, შესასუსნი ექმნება რამ.

— ე ღმერთ-გამწყრალი, ჭკუის კოლოფად არ გადიქცა!..— სიცილით დაიძახა მიხუამ და სანთლით კუთხეში მიირბინ-მოირბინა.

ივანემ-კი ჩაფუკა ისევ ამოავსო. ისე ესიამოვნა წითელი ღვინო, რომ კიდევ მოუნდა. სხვებიც სული-მწარედ მოელოდნენ გამეორებას.

— ბიჭებო, ხახვი და პური რამდენიც გინდათ!...—აღტაცებით წამოიძახა მიხუამ და სწრაფად წინ დაუყარა რამდენიმე შოთი და შემქნარ-ფოჩებიანი ხახვის კონა.

დამშეული მგლებივით ეძგერნენ და საჩქაროდ ხახვსა და პურს სვავებივით ყლაპვა დაუწყეს...

მართლაც დამშეულები იყვნენ. ბინებიდან სოფ. ა—მდის შვიდი-რვა ვერსი იყო. სწორედ შეღამებისას, როდესაც მეძროხეები ვახშამს სქამენ ხოლმე, გადასწყვიტეს ა—ში წამოსვლა, რადგანაც მაშინ დაკლეს აბრიას დეკეული, რომელმაც უეცრად კვდომა დაიწყო. „მიწის მგელი“ გამოუვარდა, თუ რა ღმერთი გაუწყრა, აბრიას „სალ-სალამათმა“ გათქვირებულმა დეკეულმა ფეხები ფშკა და კვდომა დაიწყო. აბა, როგორ მოჰკლავდნენ ისე უსულადო! მაშინვე ყელში ხანჯალი გაუყარეს და სისხლი გამოადინეს.

მეძროხეებისთვის ეს შემთხვევა დიდ მოვლენად ჩაითვლებოდა.

აბრია თუმცა მოწყენით დაჰყურებდა ყელგამოღადრულ დეკეულას, მაინც გულში ჩუმ-ჩუმად სიამოვნობდა: უხაროდა, რომ რძე და მაწონით მობეზრებულს ხორცის ჯამა შეჰხვდებოდა...

ხორცის ქამა უღვინოდ მეძროხეებისთვის წარმოუდგენელი იყო. ამისათვის ამოირჩიეს ოთხი მარჯვე ბიჭი, აბრიაც თან გააყოლეს და თან, რიდგანაც ერთი ორ-ჩაფიანი ტიკის მეტი არ ჰქონდათ, გუდები გაატანეს.

თითონ-კი აკაფეს უშობელი და ქვაბებით ცეცხლზე შემოდგეს. ლუკმა პურითაც არ გაინძრირეს ყბები, რომ შენაყრებულიყვენ, რადგანაც ყველა მათგანი ცდილობდა მოემშია, რომ ხორცი ბევრი შეეჭამა.

ერთი-ორი ლუკმა გადაყლაპა თუ არა, ივანემ ჩაფუკა აიღო და დაიწყო:

— ეს ღმერთმა აცოცხლოს ამ ღვინის დამყენებელი და ცოლ-შვილი უცოცხლოს!

— ქრისტეს მადლმა-ყე, ელიბო ძალიან კარგი კაცია! მაგას ამ სოფელში ტოლი არა ჰყავს. ღმერთმა დიდ ხანს აცოცხლოს! — წარმოსთქვა მიხუამ, როდესაც სავსე ჩაფუკა მიაწოდეს, და უსვენებლივ გამოცალა.

— ელიბოს მამა-პაპისა სულ არა დარჩენია-რა, — დაიწყო გიომ, როდესაც სავსე ჩაფუკა ხელთა ჰხვდა: — სუ თავის მარჯვენით შეუძენია, რასაც ხედავთ.

— ამ ბნელაში რასა ვხედავთ, ე სანთელიც გვიქრება! — იოხუნჯა ივანემ.

— ეე, ივანე, ეგ-ყე ველარ მოგივიდა შე გამჩენ...— ღრეჭით შეუკუროთხა გიომ და თან ღვინისაგან დასველებული ხელები გასაწმენდათ გაპოხილ საცვეთებს გაუსვ-გამოუსვა.

— რო გვიქრება-ყე, შე აჯამო, უნდა მივაშველოთ რამე თუ!..— განაგრძო ისევ გიომ და ახლა ღვინით დასველებულ ულვაშებს წმენდა დაუწყო.

— ივანე მოგიკვდეთ, თუ ეხლავე არ გააჩირალდნოთ!— ამ სიტყვებით წამოხტა ივანე, სანთლის ნამწვს ხელი დაავლო და თახჩასთან მიიღბინა.

წამს თითქოს კიდევაც სულ დაბნელდა. სხვებმა პირიც-კი დააღეს, რომ გაელანძლათ ივანე, რადგანაც გაჩირალდნების მაგივრად სულ დააბნელა. მაგრამ ყანყრატოში მობჯენილი ლანძღვა უკანვე დაუბრუნდათ, რადგანაც სინათლემ ერთი სამად იმატა.

ივანე თუნუქის მხრიოლავ ლამპრით უკან დაბრუნდა...

— აჰათ, ესაც სინათლე!..— მთლად გაბრწყინვებულმა ივანემ დადგა ქვევრის პირას ლამპარი და იქავე ჩაიკეცა...

აქნობამდის თუ დაბალის ხმით ლაპარაკობდნენ და ფრთხილობდნენ, ეხლა სამა-

გიეროდ, როდესაც მეოთხ-მეოთხე ჩაფუკა წითელი ღვინო ჩამოირიგეს, ცოტა არ იყოს, შუბლი შეუხურდათ და სრულებით თავისუფალი ხმით დაიწყეს ლაპარაკი. ცოტა ჩვეულებრივზედაც მაღლა.

— ივანე, ჰაი, ივანე, რა კარგი იქნებოდა, არა, ბიჭო, როცა ცოტა სამწვადე წამოგველო?! — სინანულით ეღრიკებოდა გიო ივანეს და თან შოთს ჰღრღნიდა...

— კარგი იქნებოდა, მა რა?.. ეი, რა შავაშიშხინებდით ამ ქვევრი პირას!.. — ივანეს მაგივრად მიხუამ უპასუხა და მწვადების ხსენებაზე პირში ნერწყვი მოუვიდა...

ივანემ-კი გიოს სიტყვებზე თავი ჩაღუნა და ეტყობოდა, რისლაც მოგონებას ცდილობდა...

— რა მოგივიდა, ბიჭო, მეფე სოლომონობა ხომ არ მოგენიქა, რომ მაგრე ღრმად ჩაფიქრდი?! — მუჯლუგუნის წაკვრით მიმართა აბრიამ და ჩაფუკა ამოავსო... — ეს ღმერთმა შაიწყალოს ელიბოს ოჯახში გარდაცვალებულები! — განაგრძო აბრიამ და წინწყლიანი ჩაფუკა მოიყუდა.

— ამინ, ამინ!.. — თითქმის ყველამ დაიძახა.

ივანე-კი ისევ ფიქრობდა. აბრიამ ჩაფუკა ისევ ამოავსო და მუჯლუგუნით ივანეს მიმართა:

— დალიე, ე ღვინო, რაც უნდა ბევრი იფიქრო, ქვეყნიერობისას შენ ვერას გაიგებ!

— ხა, ხა, ხა, ხა!... მართალს ამბობს, ქრისტეს მადლმა, მართალს!..— ხარხარი დაიწყეს აბრიას სიტყვაზე სხვებმა. თითონ აბრია ც აჰყვა იმათ ხარხარს...

— ბიჭებო, გინდათ ამ წამშივე სამწვადე გავაჩინოთ?! - სიხარულით წამოიძახა ივანემ, თითქოს დანარჩენების ხარხარის საპასუხოდ, უფრო ხარხარი აუტყდათ ივანეს სიტყვებზე.

— რა გაცინებთ, თქვე აჯმებო, მართლა გეუბნებით!.. — წყრომით უთხრა ივანემ.

— დაითვრა, აი, ხა, ხა, ხა, ხა!... — ისევ ხარხარი დააყარეს ივანეს.

— თქვე აჯმებო, ი დეკეულას ბარკალი დაგავიწყდათ, ძაღლს რო მიუგდეთ?!

— ეეე, მართლა, კაცო, ი როგორ დაგვავიწყდა!.. — ერთხმად წამოიძახეს და ივანეს გაკვირვებით მზერა დაუწყეს.

— მაგანაც ჰოტკვა, რაღა?! — წარმოსთქვა ცოტა სიჩუმის შემდეგ მიხუამ: — აქნობამდის ძვლებსაც დაჰკვნეტავდა ი გამჩენ...

— ძვლებს კი არა, რკინას დაჰკვნეტავდა! — დაცინვით სიტყვა გააწყვეტინა აბრიამ: — წელან ე წვივს სისხლიც ვერ გამოადინა.

— მაშ, აბა, ენახოთ!... — დაიძახა ივანემ: —
 ღმერთმანი, ერთი ციცქნაც არ ექმნება დაკლებული.

თქმა და ასრულება ერთი იყო. ხუთი ბიჭი ბარბაცით გამოვიდა მარნიდან, ბნელაში მხრჩოლავი ლამპრის შუქზე ლედვის ძირას ძაღლის წინ მწკრივად გამოიქანდაკა ღ შორი ახლოდან ღრეკით ძაღლს მზერა დაუწყო. ძაღლმა-კი ამათ დანახვაზე, მართლაც, ჯერ ისევ მთელ, მხოლოდ მტვრით მოგანგლოულ დეკეულას ბარკალს წინა ტოტები გადააწყო და თვალის კვესებით კბილების ადგილას შავ ხაზ-გასმული ჩაღვიძლებული ღრძილები გამოაჩინა.

— უუუ!... — ღრინავდა ძაღლი.

— უუუ!... — აჯავრებდა ხუთივე ღრეკით ძაღლის ღრენას და ვერც ერთი მათგანი ვერ ბედავდა დეკეულას ბარკლის გამოცლას.

— აბა, აბრი, ისევ შენ!... — მიხუამ ჰკრა ხელი აბრიას და ზედ ძაღლზე-კი წააბირქვა.

— აუ, აუ!.. — ძაღლმა ერთი ალიაქოთი ასტეხა და ზედ წაწოლილ აბრიას ღრღნა დაუწყო.

აბრია ძალა უნებურად შეებრძოლა ძაღლს. როგორც იყო, ყელში მარჯვენა ხელი წაავლო და მაგრა მოუჭირა.

აბრია რომ ძაღლს ებრძოდა, სხვები გულიანად კისკისებდნენ...

— თქვე მამა-ოხრისანო, რა გაცინებთ-ყე?! დროით აიღეთ ე ბარკალი და გამომწვადეთ. — შეუტია აბრიამ და ძაღლს ყანყრატოში უფრო მოუჭირა.

ხარხარით დაითრიეს ბარკალი მარნისკენ გამოსამწვადავად.

აბრია-კი ძაღლს ებრძოდა. ილლიის ქვეშ ამოიდო ძაღლი და რაც ძალი და ღონე ჰქონდა აწვებოდა, თან მაგრად უჭერდა ყელში. ძაღლი გამალებით წინა და უკანა ფეხებით ფხაქნიდა მიწას, თვალებში მტვერს აყრიდა აბრიას და ცდილობდა განთავისუფლებას, მაგრამ ამაოდ.

თითქმის ხრიალიც შესწყვიტა ძაღლმა, მიწასაც ისე ღონივრად აღარ ფხაქნიდა და თანდა-თან ყუჩბდებოდა. მხოლოდ გვერდები და მუცელი ებერებოდა.

— შე ვერანავ, ე მაგრად ჰკვიანად იყო, ის არ გირჩევნია! — დამშვიდებით წამოიძახა აბრიამ, როდესაც ძაღლმა მოძრაობა შესწყვიტა და თავისუფლად ამოისუნთქა, თუმცა ძაღლის ყელში წაჭერილი ხელისთვის არ უფონია.

— ე ძვალი აქვე მომიტანეთ, თორემ ძაღლს თავს გავანებებ და ქვეყანას შეგვიყრის! — დაუ-

ძახა ამხანაგებს, როდესაც მოეწყინა ძაღლთან ერთად მხარ-თემოზე წოლა.

— ეხლავე, ეხლავე! — გამოსძახეს მარნიდან და მიხუამ გამომწვადული ბარკალი მოუბრუნინა.

აბრიას არსებობა კიდევაც დაავიწყდათ ამხანაგებს. იმათ გამომწვადეს და ძვალი იქ დაადეს. თითონ-კი სახრეებისაგან შამფურები გააკეთეს და წვრილად დაჭრილ ხორცის ზედ აგება დაიწყეს.

როცა აბრიამ დაუძახა, მაშინ-ღა მოაგონდათ, რომ აბრია ძაღლს ებრძვის, და თრიკინი აუტყდათ.

— აქ მომე, პირში მივცე, თორემ მომვარდება! — ჩამოართვა ძვალი და ძაღლს დაღებულ პირში ჩაუდო.

მხოლოდ ეხლა-ღა გაანთავისუფლა ძაღლის ყანყრატო.

— ვერანას, როგორ ესიამოვნა! არც-კი ინძრევა!..

II

— ბიჭო, ბიჭო, დაჰკათ ტაში!

— გოგონა, გოგონა!..

— გოგონა და გოგონა, გოგონა, ბიჭებო!..

„გოგომ სთქვა, ჩემმა ნალამა:
ბიჭმა ვერ გადმიგორაო,
ვერცა გამიხსნა სარტყელი,
ვერცა-რა მომიგონაო!“

— დედაკაცო, ჰა, შე ვერანო, დაჰყრუვ-
დი თუ?!. არ გეყურება!!—პერანგა ელიბო კა-
რებიდან უტევდა თავის ცოლს, როდესაც მა-
რანში სარკმლიდან შეიხედა და უკანვე ჯაბ-
რუნდა.

— რა დაგემართა, კაცო, რა იყო?! — შმუ-
შნით დაეკითხა ირინე.

— ღმერთმა რო არ იცის შენი თავი და
ტანი, ის დამემართა!... აბა, მარანში შეიხედე,
რა ამბავია!..

„გადაგიხტი, გადმოგიხტი,
გაგიკეთე ფანჯატური;
შენი ფეხი, ჩემი ფეხი
ერთმანეთში ჩახლართული!“

— არალე და არალე!

— იჰ, ეს სადა მღერიან?! — გაკვირვებით
დაეკითხა ირინე და ლოგინში წამოჯდა.

— გამოდი-მეთქი, არ გეყურება?!

ხმის ამოუღებლივ ირინე ამოუდგა ქმარს
მხარში.

მწვადის ოშხივრით გაჟღენთილი ბოლი უხ-

ვად გამოდიოდა სარკმლიდან და იქ მდგომთ—
ირინეს და ელიბოს—ბურავდა...

— დედაკაცო, ჩვენია ე მარანი თუ?!

— აბა რა ვიცი, ჩვენი რო იყოს, ხომ
ეგენი აღარ იტლინკებდნენ!..

— აბა, მიხო, ე შამფურიც გაიტანე და
გავათავოთ!..—უთხრა აბრიამ, როდესაც თამა-
შობის შემდეგ მიხუა დასაჯდომად დაიხარა.

ყველამ ითამაშა. ყველა თავ-დავიწყებით
თამაშობდა გოგონაზე. ყველამ კარგად იცოდა
სიმღერა და ამისთვის ერთი ერთმანეთს სცვლი-
დნენ.

მიხუამ უკანასკნელი ხის შამფური მწვა-
დით მოიტანა, და საჩქაროდ მწვადი...

— ეს ღმერთმა აცხონოს და შეიწყალოს
ჩვენი მიცვალებულები!..—წაუქცია თავი პურ-
ზე ჩაფუკას აბრიამ და მოიყუდა.

— ამინ!—ყველამ ერთხმად დაიძახა.

— დედაკაცო, რაღას ჩერჩეტობ, ჩვენია,
მა ვისია ე მარანი?!

— თუ ჩვენია, მა ისენი რას აკეთებენ აქ?!
ქვევრის პირას მსხდომთ ყურები ცქვიტეს.
მკაფიოდ შეესმათ ელიბოს და ირინეს ლაპარაკი...

ყბებსაც-კი აღარ ანძრევდნენ, სულ სმე-
ნად გარდიქცნენ.

— დედაკაცო, ერთი ი ჩოხა გამამიტანე!..
ირინე მაშინვე გატრიალდა.

აბრია-კი მაშინვე გარედ გამოვარდა და
სარკმელთან მდგომს კისერში სწვდა.

— ბიჭებო, ე ვილაც ოხერია, ღვინის მო-
საპარავად თუ მოვიდა?!

ელიბო შეეჭიდა და ყვირილი მორთო.
დანარჩენი ბიჭებიც გამოცვივდნენ. საჩქაროდ
ასწიეს ელიბო და მარანში შეიტანეს.

— კარგია კიდევ ჩვენ აქ ვიყავით, თორე ხომ
ღვინოს მაიპარავდა!...— ძლივას-ლა აგნებდა ენას
მიხუა.

— არა, ბუზის ტოლას ველარ გვამჩნევდი,
შე ქრისტე..., რო მოჰდიოდი ღვინის მოსა-
პარავად?!.— ჩაეკითხა ელიბოს აბრია, როდესაც
ხელ-ფეხ შეკრული ელიბო კუთხეში მიაგდეს...

— აბრი, ერთი ჩაფუკა ღვინო მაინც და-
ალევინე, ვინ იცის, ღვინისთვის რანაირად სუ-
ლი მიჰდის!— ღრეკით მიმართა ივანემ, როდეს-
აც აბრიამ ჩაფუკა ისევ ამოავსო...

ელიბო-კი გონს ვერ მოსულიყო, თუ ეს
რა დაემართა. გაჩუმებული ათვალიერებდა მა-
რანს, თითქო ეცნობებოდა კიდევაც მარანი და
არც ეცნობებოდა. მაგრამ ეს-კი კარგად იცო-
და, ღვინის მოსაპარავად არ მოვიდა.

„მაშ რაღა მწამებენ ღვინის ქურდობას?!“ — შეეკითხა თავის თავს ელიზო და პასუხი-კი ვერ მისცა...

— ღვინოს-კი არა, ქირს დავალევინებ! — წამოიძახა აბრიამ და შემდეგ ხელ-ფეხ გაკრულ ელიზოს მიმართა:

— არა, ავი კაცის მამისა და დედის სულიცა, ე ღვინის მოსაპარავად რო მოდიხარ, ქრისტე აღარა გწამს?!

ირინეს კაბა გადაეცვა. გამოვიდა ქმრის ჩოხით გარედ და მიათვალიერ-მოათვალიერა ქმარი და, რაკი ის ველარ დაინახა სარკმელთან, სახლშივე შებრუნდა.

— იჰ, სადღაც წასულა!.. — კაბა ისევ გაიძრო და ლოგინში ჩაგორდა: — ჩოხა თუ უნდა, თითონვე გაიტანოს, — დაუმატა, ლოყის ქვეშ მარცხენა ხელის გული ამოიღო, მარჯვენა ხელი კიდევ მარცხენა ილლიაში ჩააცურა და დასაძინებლად თვალები მიხუჭა...

— ბიჭებო, წავიდეთ, თორე ბინაზე აღარ მიგვიშვებენ!.. — დაიძახა გიომ და ბარბაცით ღვინით სავსე გუდა ზურგზე მოიგდო.

— ყველა წმიდა იყოს შამწე... კარგა დავლიეთ, აი!.. შენ-კი, ეი, ვილაც ღვინის ქურდი ხარ, ხვალ პატრონი თითონ გაგცემს პა-

სუხს!..—თან ბარბაცებდა ივანე და ძლივას ლაპარაკობდა.

— აბა, ახლა-კი წავიდეთ, შიგ ხო არ ჩავიღრჩევებით!..

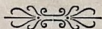
— წავიდეთ?—ერთხმად დაიძახა ყველამ და თავიანთი გულები და ტიკები აიღეს.

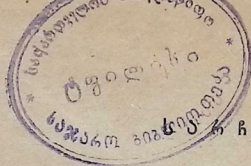
— ღვინის ქურდობა კარგი არ არის, ხვალ თავლაფს დაგასხმენ! — თითქმის ყველამ მოვალედ ჩათვალა თავისი თავი, რომ ელიბოსათვის ეს სიტყვები ეთქვა, როდესაც ბარბაცით გარედ გადიოდა.

ელიბო-კი ამ სიტყვებზე მწარედ იტანჯებოდა.

„დახე, ჩემ სიცოცხლეში ქურდობა არ ჩამიდენია და ამ სიბერის დროს რა თავი მექრება!“.—თითქმის ტირილით უსიტყვოდ გაიძახოდა და სირცხვილით თვალებს-ლა მაგრა ჰხუჭავდა.

ს. ქვემო-ქალა.

რ რ ე ვ ი:

	ბპ.
1) ზატარა ზეჟელა	3
2) ბუნების მეფენი.	9
3) „მიწას!“	18
4) „ჩემი სამშობლო ჩემი გულის!“	36
5) ყოჩის გოდება	60
6) „ბაღდი ყოფილხარ!“	72
7) „ღირსი ვარ ამისა, ღირსი!“	81
8) „სულ ერთია!“	93
9) „ქმ!“	130
10) „ბედნიერება მხოლოდ მაშინ ვიგრძენ!“	134
11) ორი მკურნალი	153
12) იუდა	169
13) ღვინის ქურდი	190

პარლამენტის პრეზიუმის ბიბლიოთეკა

K 62.644/2